

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRLOGI**

**QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI JANÍDAĞÍ
PEDAGOG KADRLARDÍ QAYTA TAYARLAW HÁM OLARDÍN
QÁNIGELIGIN JETILISTIRIW AYMAQLÍQ ORAYÍ**

**“ÓZBEKSTAN HÁM JÁHÁN JÁMIYETSHILIGI, XALÍQ ARALÍQ
REYTING HÁM INDEKSLERDEGI ORNÍ HÁMDE ABIROYINIŇ ARTÍP
BARÍWÍ” MODULI BOYÍNSHA**

OQÍW – METODIKALÍQ KOMPLEKS

Nókis – 2026

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYALAR MINISTRILIGI**

**QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI JANÍDAĞÍ
PEDAGOG KADRLARDÍ QAYTA TAYARLAW HÁM OLARDÍN
QÁNIGELIGIN JETILISTIRIW AYMAQLÍQ ORAYÍ**

“TASTÍYQLAYMAN”

Aymaqlıq orayı direktorı
_____K.Ubaydullaev
“ ____ ” _____ 2026 jıl

**“ÓZBEKSTAN HÁM JÁHÁN JÁMIYETSHILIGI, XALÍQ ARALÍQ
REYTING HÁM INDEKSLEDEGI ORNÍ HÁMDE ABIROYINIŇ ARTÍP
BARÍWÍ” MODULI BOYÍNSHA**

OQÍW – METODIKALÍQ KOMPLEKS

Nókis – 2026

Bul oqıw-metodikaliq kopleks Joqari hám orta arnawli bilimendiriw ministrliginiń 2024 jıl 27 dekabrdegi 485-sanlı buyrıǵı menen tastıyqlanǵan oqıw reje hám dástúr buyrıǵı menen tastıyqlanǵan oqıw reje hám dástúr tiykarında tayarlandı.

Dúziwshi: tariyx pánleri boyınsha filosofiya doktori, docent
Gulnara Seydametova

Pikir bildiriwshi: tariyx pánleri doktori, professori Baxit Koshjanov

oqıw - metodikalıq kompleks bas ilimiy-metodik oray ilimiy-metodoigiyalıq oray ilimiy-metodikaliq keńestiń 2025 jıl _____ daǵı _____ - sanlı qarari menen baspaǵa usinis etilgen

MAZMUNI

I	ISSHI DÁSTÚR.....	4
II.	MODULDI OQITIWDA PAYDALANATUĞIN INTREAKTIF TÁLIM METODLARI	9
III.	TEORIYALIQ SHINIĞIW MATERIALLARI.....	17
IV.	ÁMELIY SHINIĞIW MATERIALLARI.....	85
V.	GLOSSARIY.....	93
VI.	PAYDALANILĞAN ÁDEBIYATLAR DIZIMI.....	104
VII.	RECENZIYA.....	110

I. ISSHI OQIW DÁSTÚRI

KIRISIW

Dástúr Ózbekstan Respublikasınıń 2020 jıl 23 sentyabrde tastıyqlanğan “Tálim tuwrısında” ği Nızamı, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2017 yıl 7 fevraldağı “Ózbekstan Respublikasınıń jáne de rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyası tuwrısında” ği PP-4947- sanlı, 2019 jıl 27 avgustdağı “Joqarı bilimlendiriw mekemeleri baslıq hám pedagog kadrlarınıń úzliksiz mamanlıǵın asırıw sistemasın engiziw tuwrısında” ği PP-5789 - sanlı, 2019 jıl 8 oktyabrdegi “Ózbekstan Respublikası joqarı tálim sistemasın 2030 jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasını tastıyqlaw tuwrısında” ği PP-5847-sanlı pármanlari hámde Ózbekstan Respublikası ministrler Mekemesiniń 2019 jıl 23 sentyabrdegi “Joqarı bilimlendiriw mekemeleri baslıq hám pedagog kadrlarınıń mamanlıǵın asırıw sistemasın jáne de jetilistiriw boyınsha qosımsha ilajlar tuwrısında” ği 797 sanlı Qararlarında belgilengen ústin turatuǵın wazıypalar mazmunınan kelip shıqqan halda dúzilgen bolıp, ol joqarı tálim mekemeleri pedagog kadrlarınıń kásip uqııbı hám de innovacion kompetentligin rawajlandırıw, tarawǵa tiyisli aldınıǵı shet el tájiriybeler, jańa bilim hám ilmiy tájiriybelerdi ózlestiriw, sonıń menen birge ámeliyatqa engiziw kónlikpelerin jetilistiriwdi maqset etedi.

I. Moduldıń maqseti hám wazıypaları

“Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi, xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornı hám abiroyniń artıp barıwı” modulınıń maqseti: ğárezsiz mámleketimizdiń Evropa hám Aziya mámleketleri menen alıp barılıp atırǵan teń huqıqlı hám hár tárepleme baylanıslardı úyreniw hám magistrLARǵa obeyktiv ilimiy dúnya kózqarastı, ilimiy hám tájiriybelerin qalıplestiriwden ibarat.

“Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi, xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornı hám abiroyniń artıp barıwı” modulınıń wazıypası: Tariyxıy maǵlıwmatlarǵa tıykarlanıp globallasıw sharayatında Evropa hám Aziya mámleketleriniń Ózbekstan menen sherikligi hám de mámleketimizdiń

dúnya siyasat maydanındaǵı ornı hám dárejesiniń bekkemlenip barıwı haqqındaǵı tereń bilimlerdi beriwden ibarat.

“Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi, xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornı hám abıroyınıń artıp barıwı” modulınıń áhmiyeti: Búgin turmıstıń hár bir iskerlik tarawında jańalıq hám rawajlanıw jumısları jedel pátde dawam etpekte.haqıyqatında, bunday jańalaniwlar nátiyjesi tek ǵana xalqımız turmısında, bálkim abıroylı xalıq aralıq reyting hám indeksler kórsetkishlerinde de óz ańlatpasın tabıp kelmekte. Sonı da aytıw kerek, xalıq aralıq reyting hám indeksler hár bir mámlekettiń rawajlanıw procesin ózinde kórsetip, mámleket basqarıwı sapası, xalıqtıń turmıs dárejesi, insan huqıqları qawıpsızligi, isbilermenlik iskerligi hám shet el investorlar ushın qolay ortalıq, turaqlı ekonomikalıq ósiw hám básekilesiw sıyaqlı zárúrli táreplerdiń aynası bolıp tabıladı. Bul tárepler mámleketimizdegi reformalar mánisinde de sáwlelengen. Bulardıń barlıǵı insan qadrin kótermelewge, adamlardıń turmıstan razı hám minnetdar bolıp jasaytuǵının támiyinlewge xızmet etiwı menen jáne de tereń mazmun payda etedi.

Kurs juwmaǵında tıńlawshılardıń bilim, kónlikpe hám ilmiy tájriybeleri hám de kompetentligine qoyılatuǵın talaplar :

“Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi, xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornı hám abıroyınıń artıp barıwı” modulı boyınsha tıńlawshılar tómendegi jańa bilim, kónlikpe, ilmiy tájriybe hám de kompetensiyalardı iyelewi talap etiledi:

Arnawlı pánler boyınsha tıńlawshılar tómendegi jańa bilim, kónlikpe, ilmiy tájriybe hám de kompetensiyalardı iyelewlari talap etiledi:

Tıńlawshı :

- Ózbekstannıń xalıq aralıq shólkemler hám shet el mámleketler menen ekonomikalıq - siyasiy baylanıslarınıń jolǵa qoyılıwı;

- Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın bolǵan xalıq aralıq reyting hám indeksler boyınsha nátiyjeliliktiń eń zárúrli kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırǵan ilajların biliwi kerek;

- Ózbekstan Respublikasınıń BMSH ga aǵza bolıwı hám jáhán jámiyetshiligindegi ózine tán ornın;

- Ózbekstannıń geosiyasiy hám geoekonomikalıq ornın;

- Ózbekstannıń regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp baratırǵan siyasatın ;

Tıńlawshı :

- Ózbekstannıń ĞMDA daǵı ornı hám poziciyasınıń asıp barıwın analiz qılıw;

- Sırtqı siyasiy iskerlik konsepsiyasın ózlestiriw kónlikpelerine iye bolıwı.

- Ózbekstannıń Oraylıq Aziya, ĞMDA mámleketleri menen jańa strategiyalıq sherikshilik shártnamalarınıń imzalaniwin;

Tıńlawshı :

- Ózbekstannıń sırtqı siyasatında Rossiya, AQSH, Qıtay mámleketleriniń ornın ashıp beriw;

- İnsan haq- huqıqların támiyinlew hám qorǵaw;

- Ózbekstan Respublikasınıń aktiv sırtqı siyasatınıń jańa basqıshın;

Tıńlawshı :

- Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın xalıq aralıq reyting hám indeksler boyınsha nátiyjelililiktiń eń zárúrli kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırǵan ilajlardı islep shıǵıw;

- Ózbekstan Respublikasınıń BMSH ga aǵza bolıwı hám jáhán jámiyetshiligindegi ózine tán ornın analiz etiw hám bahalaw kompetensiyalarıǵa iye bolıwı kerek;

- Ózbekstannıń regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barǵan siyasatın;

Modul boyinsha saatlar bólistiriliwi:

	Modul waziypalari	Auditoriya oqıw júklemesi				Óz betinshe jumıs
		Jámi	Sol Qatarı			
			Teoriyalıq	Ámeliy shınıǵıw	Kóshpe shınıǵıw	
1.	Ózbekstannıń tınıshlıqsúyer sırtqı siyasatı jáne onıń jáhán jámiyetshiligi tárepinen tán alınıwı	2	2			
2.	Ózbekstannıń geosiyasiy hám geoekonomikalıq orni.	2	2			
3.	Ózbekstannıń tınıshlıqsúyer sırtqı siyasatı jáne onıń jáhán jámiyetshiligi tárepinen tán alınıwı	2	2			
4.	Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın bolǵan xalıq aralıq reyting hám indeksler boyınsha nátiyjeliliktiń eń zárúrli kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırǵan ilajları	2	2			
5.	Ózbekstannıń xalıq aralıq shólkemler hám shet el mámleketler menen ekonomikalıq - siyasiy baylanıslarınıń jolǵa qoyılıwı. Oraylıq Aziyada qawipsizlik máseleleri, terrorizm, náshebentlik, adam sawdasına qarsı gúreste Ózbekstan Respublikasınıń iskerligi	2		2		
6.	Ózbekstannıń GMDA daǵı orni hám poziciyayiniń asıp barıwı Ózbekstannıń regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı	2		2		
7.	Oraylıq Aziyada qawipsizlik máseleleri, terrorizm, náshebentlik, adam sawdasına qarsı gúreste Ózbekstan Respublikasınıń iskerligi.	2		2		
8.	Ózbekstan Respublikasınıń aktiv sırtqı siyasatınıń jańa basqışı.	2		2		
9.	Ózbekstan Respublikasınıń xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi orni	2		2		

	Jámi :	18	8	10		
--	---------------	----	---	----	--	--

TEORIYALIQ SHINIǒIWLAR MAZMUNI

1-tema: Ózbekstannıń tınıshlıqsúyer sırtqı siyasatı jáne onıń jáhán jámiyetshiligi tárepinen tán alınıwı (2saat)

Joba:

1. Ózbekstannıń sırtqı siyasattı bekkemlewge qaratılǵan is-ilajları
2. Ózbekstan sırtqı siyasatta tınıshlıqsúyer mámleket
3. Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi
4. Keleshek hám rawajlanıw jolındaǵı birge islesiw

2-tema: Ózbekstannıń geosiyasiy hám geoekonomikalıq orni. (2saat)

Joba:

1. Ǵárezsiz Ózbekstannıń geosiyasiy ahwalı hám onıń qásiyetleri
2. Geosiyasiy jaylasıwı, ahwalı, aymaq, ekonomika, tarıyxıy-mádeniy dástúrleri
3. Ózbekstannıń AQSH, Rossiya hám Evropa mámleketleri menen qatnasıqları
4. Regional dárejede Ózbekstannıń geosiyasiy ahwalı

3-tema: Ózbekstannıń regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı(2saat)

Joba:

1. Ózbekstannıń Oraylıq Aziya mámleketleri menen hár tárepleme birge islesiw
2. Tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew-aymaq qáwipsizliginiń girewi
3. SHBSH: Tınıshlıq, turaqlılıq hám rawajlanıw jolındaǵı birge islesiw
4. Ózbekstannıń regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı

4-tema: Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın bolǵan xalıq aralıq reyting hám indeksler boyınsha nátiyjeliliktiń eń zárúrli kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırǵan ilajlar(2saat)

Joba:

1. Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın bolǵan xalıq aralıq reyting hám indeksler
2. Socialliq-ekonomikalıq taraw indeksleri haqqında qısqasha maǵlıwmat
3. Ózbekstan hám dunya reytingleri

4. Xalıq aralıq reyting hám indeksler kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırǵan ilajlar

ÁMELIY SHINIǴIWLAR

1-tema: Ózbekstannıń xalıq aralıq shólkemler hám shet el mámleketler menen ekonomikalıq - siyasiy baylanıslarınıń jolǵa qoyılıwı (2saat

Joba:

1. Dáslepki birge islesiwler tiykari
2. Ózbekstan – úlken imkaniyatlar mámleketi
3. Mámleketimizdiń dúnya jámiyetshiligindegi belsendi qatnası hám xalıqaralıq shólkemler menen óz ara sherikligi
4. Shet mámleketler menen zamanagóy sherikliktiń baslanıwı

2-tema: Ózbekstannıń ĞMDA daǵı ornı hám poziciyasınıń ósip barıwı. (2saat)

Joba:

1. Ózbekstannıń ĞMDA ǵa aǵza boliwi
2. Ózbekstan ĞMDA sheńberindegi mámleketler menen óz ara teń mápli baylanısları
3. Ózbekstannıń ĞMDA daǵı qatnası
4. Ózbekstannıń SSSRdi qayta tiklew máselesine bolǵan múnásebeti

3-tema. Oraylıq Aziyada qawipsizlik máseleleri, terrorizm, náshebentlik, adam sawdasına qarsı gúreste Ózbekstan Respublikasınıń iskerligi.(2saat)

Joba:

1. Ózbekstan hám xalıqaralıq qawipsizlik máseleleri
2. Oraylıq Aziyada qawipsizlikti bekkemlew máseleleri
3. Oraylıq Aziyada terrorizm
4. Adam sawdasına qarsi gúresiw

4-tema.Ózbekstan Respublikasınıń aktiv sırtqı siyasatınıń jańa basqışı.(2saat)

Joba:

1. Sırtqı siyasattiń tiykargı principi
2. Sırtqı siyasat kosepciyasi hám principi
3. Xalıq aralıq shólkemler menen baylanıslar
4. Jańa Ózbekstan sırtqı siyasatınıń ústin jónelisleri

5 –tema. Ózbekstan Respublikasınıń xalıq aralıq reyting hám indekslerdegi ornı (2saat)

Joba:

1. Elektron h kimetti rawajlandiriv reytingi
2. Ekonomikaliq erkinlik indeksi
3. Dunya m mleketleri demokratiyasi indeksi
4. Baspa s z erkinligi indeksi

 Z BETINSHE JUMIS

 zbekstan Respublikasının BMSH  a a za bolıwı h m j h n j miyetshiligindegi ornı.

 zbekstannın Oraylıq Aziya m mleketleri menen  z-ara sheriklik baylanısları.

Sırtqı siyasiy iskerlik konsepsiyası.

 zbekstannın SHBSH menen baylanısları.

 zbekstannın regionda tınıshlıq h m turaqlılıqtı t miyinlew boyınsha alıp bar an siyasatı.

T nlawshı  zbetinshe jumıstı moduld n q siyetlerin esapqa al an halda t mendegi sırtqı k r n slerden paydalanıp tayarlawı usınıs etiledi:

- oqıw, ilimiy  debiyatlardan h m normativ h jjetlerden paydalanıw tiykarında modul temaların  yreniw;
- tarqatpa materiallar boyınsha lekciyalar b legin  zlestiriw;
- avtomatlastırıl an  yretiwshi h m qada alawshi programmalar menen islew;
- arnawlı  debiyatlar boyınsha modul b limleri yamasa temaları  stinde islew;
- t nlawshının k siplik iskerligi menen baylanıslı bol an modul b limleri h m temalardı tere   yreniw;
- p nge tiyisli statistikaliq ma lıwmatlardı  yreniw, olardı analiz qılıw.

II. MODULDI OQITIWDA PAYDALANATU IN INTREAKTIV T LIM METODLARI

Shin giwlar procesinde “Aqliy h j m” h m “yadda saqlawdi bekkimlew” usillari qollaniladi.

Aqliy h�j�m	- (breynstroming – miy borani), �meliy h�m ilimiy mashqalalardı sheshiwde topar menen ma�lıwmat jiynaw
Usild�n tiykar�i ideyasi	- Ideyalar toplaw, olardı bahalaw h�m analizlew, ajiratiw. “Aqliy h�j�m” d� alıp bariwshini� is-h�reketi ushin bul ideya tiykar�i k�rsetkish bolıp, qatnasıwshılardı imkaniyat d�rejesinen k�re k�p ideyalar usiniw�a shaqiradi. Yadda saqlawdi bekkemleybiz usili boyınsha sorawllar ekranda k�rsetiledi. (1-tema, 1a-�lgi); (1-tema, 1b-�lgi);

Qaǵıydalari	- Imkani barınsha kóbirek ideyalardı usınıw (toplaw), olardı imkani barınsha analizlew, mashqalalardı sheshiw hám olardı dizimnen ótkeriw.
Bilim beriwshi	- Qatnasiwshılardı qollap-quwatlaydı (belgiler, kúliw, awa-yaq sózleri menen); - sorawǵa kirisip ketiwge járdem beriw hám psixologiyalıq tosquinlıqtı joǵaltıw ushin, aldınǵı yaki usı sabaqtan ku;tilmegen, orginal sorawlar berip shınıǵıw ótkeredi (blic soraw). Qatnasiwshılardı juwaplardı analizleydi umliwmalıq juwmaq beredi. Hár bir juwap (1-tema,2-úlgı) - Juwmaq shıǵarıladi (1-tema,3-úlgı)
Fidbeyk	-hár bir ideyani taliqlaw ; (2-tema,2-úlgı) -eń duris ideyalardı qollap-quwatlaw (2-tema, 3-úlgı)

OQITIW FORMALARI

Bul modul boyınsha tómendegi oqitiw formalarinan paydalaniladi:

lekciyalar, Ámeliy shınıǵıwlar (maǵliwmatlar hám texnologiyalardı túsiniw aliw, aqiliy qizıǵıwdı rawajlandiriw, teoriyalıq bilimlerde bekkelmlew);

- ortalıq sáwbetleri (qurılıp atırǵan joba sheshimleri boyınsha usinis beriw qábiletin asiriw, esitiw, an'lawhám logikalıq juwmaqlar shıǵariw);

- tartis hám básekiler (jobalar sheshimi boyınsha dáliller hám tiykarlı argumentlerdi usınıw, esitiw hám mashqalalar sheshimin tabiw qábiletin rawajlandiriw)

ÚLGILER

1-tema ushin (1- úlgı)

1-tema ushin (2- úlgi)

1-tema ushin (3- úlgi)

YANGI O'ZBEKISTONNING DUNYO HAMJIYATIDAGI O'RNI

Ramiz Alikperov
BMTning Afg'onistondagi
ko'mak missiyasi rahbari:

O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z vaqtida ilgari surayotgan siyosiy hamda diplomatik tashabbuslar mintaqada tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash, mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlikni yanada kengaytirish uchun mustahkam zamin yaratmoqda. O'zbekiston tashabbusi bilan BMTning maxsus rezolyutsiyasi qabul qilinganini qutlayman. Ushbu tadbir xalqaro hamjamiyat tomonidan O'zbekiston tashqi siyosati naqadar to'g'ri yo'lda ekanining yuksak e'tirof etilayotganidan dalolat beradi.

2-tema ushin (2- úlgi)

1991-2001 yillarda MDH davlatlari boshliqlarining 30 ga yaqin kengashi bo'lib, ularda hammasi b'olib iqtisodiy, ijtimoiy, harbiy-siyosiy, tashkiliy umumiy sohalarga oid 1300 ga yaqin masalalar muhokama etilgan

• [Rusiy]

2000 yilning o'zida Moskvada ikki marta, yani 24-25-yanvar hamda 21-iyun kunlari MDH davlat boshliqlarining sammiti bo'lib o'tdi. 2001 yil 29-30-noyabr kunlari Moskvada MDH tashkil etilgan kunning 10 yilligiga bag'ishlangan yubiley sammiti bo'lib o'tdi

• [Rusiy]

2004 yil sentyabr Astanada bo'lib o'tgan MDH sammitida hamdostlikning strukturasi o'zgartirish masalasi korildi. Sammitda terrorizmga qarshi kurash borasida MDHning «Xavfsizlik kengashi»ni tuzishga qaror qilindi.

2-tema ushin (3- úlgi)

O'zbekiston Respublikasining BMT bilan munosabatlarida 2016 yilning ikkinchi yarmidan boshlab yangi tendensiyalar ko'zga tashlanib, O'zaro munosabatlarda yangi bosqich boshlandi

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevralda qabul qilingan «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni asosida mamlakat tashqi siyosati, jahonning rivojlangan mamlakatlari va xalqaro tashkilotlari bilan hamkorligini yangi bosqichga ko'tarishning «yo'l xaritasi» belgilab olindi

«Harakatlar strategiyasi» O'zbekiston tashqi siyosiy faoliyatida yangi omillar, resurslar va O'zaro hamkorlikni yanada rivojlantirish, siyosiy va iqtisodiy diplomatik munosabatlarni chuqurlashtirish uchun asos yaratdi

«Harakatlar strategiyasi» O'zbekiston tashqi siyosiy faoliyatida yangi omillar, resurslar va O'zaro hamkorlikni yanada rivojlantirish, siyosiy va iqtisodiy diplomatik munosabatlarni chuqurlashtirish uchun asos yaratdi

III. TEORIYALIQ SHINIǴIW MATERIALLARI

1-TEMA: ÓZBEKSTANNIŇ TINISHLIQSÚYER SIRTQI SIYASATI JÁNE ONIŇ JÁHÁN JÁMIYETSHILIGI TÁREPINEN TÁN ALINIWI (2SAAT)

Joba:

1.1 ÓzbekstanniŇ sirtqi siyasatti bekkemlewge qaratılǵan is-ilajlari

1.2 Ózbekstan sirtqi siyasatta tinishliqsúyer mámleket

1.3 Ózbekstan hám jáhán jámiyetshiligi

1.4 Keleshek hám rawajlanıw jolındaǵı birge islesiw

Tayanish túsinikler: BMSH, Geosiyasiy jaǵdaylar, sheriklik, YuNESKO, YUNISEF, Evropa Awqamı, EQBSh, NATO, EKO, OIK, qosılmawshılıq háreketi

Paydalanılǵan ádebiyatlar hám derekler dizimi:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstituciyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2023 y.
2. Qaraqalpaqstan Respublikasınıń Konstituciyası N. 2014.
3. 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
4. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va faravon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.,2016
5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. T. 1. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga bag'ishlangan tantanali marosimidagi ma'ruzasi. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
8. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –T., 2021
9. Karimov I.A. Buyuk kelajagimizning huquqiy kafolati-Toshkent: Sharq, 1993y.
10. Karimov I.A. Inson uning huquq va erkinliklari - oliy qadriyat. T. 14. - Toshkent: O'zbekiston, 2006.

11. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. -Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
12. Mustaqil O'zbekiston tarixining dastlabki sahifalari. - Toshkent, 2000.
13. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug'at // M.Abdullyaev va boshqalar: to'ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: Sharq, 2006.
14. Mustaqil O'zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
15. Арал бойы экологиялық апатшылығының қарақалпақлардың дәстүрий мәдениетіне тәсири. Мақалалар топламы. Нөкис, 2023.
16. Djumashev A., Nurjanov S., Urazova L., Tadjieva R. Qaraqalpaqstan tariyxı (1991-2015-jıllar) N. 2018.
17. Erkayev A. O'zbekiston yo'li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.
18. Juraev S., G'ofurov S., Alimbaev S. O'zbekiston va jahon hamjamiyati. Toshkent: 2005.
19. Kamalov S. Qaraqalpaqlardıń xalıq bolıp qalıplesiwi hám onıń mámleketliginiń tariyxınan N. 2001
20. Кощанов Б.А., Аметов Т.А. Очерки новейшей истории Республики Каракалпакстан. Н. 2015
21. Кощанов Б.А., Аметов Т.А. Генжемуратов Я., Кощанова С.Б. Очерки зарубежной историографии новейшей истории Республики Каракалпакстан. Н. 2016
22. Qaraqalpaqstannıń jańa tariyxı. N. 2003
23. Ниетуллаев С.Д. Государственное строительство в Республике Каракалпакстан. Н. 1993.
24. Nietullaev S. D. Qaraqalpaqstan Respublikası jańa Konstituciyasınıń huqıqıy tiykarları hám onıń mámleketlik qurılısınıń ayırım máseleleri N. 1994
25. Сейдаметова Г. Повседневная жизнь городского населения Каракалпакстана в 60-80-х годах XX века. (Монография). Ташкент: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2020.
26. Умаров Б. Глобаллашув зиддиятлари. -Тошкент: Маънавият, 2006
27. Yusupbaev K. Qaraqalpaqstannıń agrar sektorında ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıw qásiyetleri. T. 2001

Internet materialları:

1. Singapur milliy universiteti delegatsiyasini Toshkent temir yo'l muhandislari institutiga tashrifi haqida, <http://tashiit.uz/2018/09/05/singapur-milliy-universiteti-delegatsiyasini-toshkent-temir-yolmuhandislari-institutiga-tashrifi-xaqida/>
2. Six Clouds Pte Ltd kompaniyasi va O'zbekiston Respublikasi o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish dasturi doirasida O'zbekiston-Singapur mintaqaviy o'quv markazi haqida, <http://195.158.28.46/uz/site/page.html?id=30083>
3. Diplomat Magazine: O'zbekiston xorijiy investitsiyalar va turizm uchun ochiq, <https://kun.uz/uz/news/2019/01/10/diplomat-magazine-ozbekiston-xorijiy-investitsiyalar-va-turizm-uchun-ochiq>
4. O'zbekistonning eko turizm salohiyati, <http://eco.gov.uz/uz/site/news?id=122>

5. Maybank ofisida elchixonatomonidan Singapur ishbiarmon doiralari uchun O'zbekistonning sarmoyaviy, savdo va sayyohlik salohiyatining taqdimoti o'tkazildi, <https://www.facebook.com/pg/uzbekistan.embassy.singapore/posts>

7. lex.uz

8. gazeta.uz

9. ziyoNet.uz

10. president.uz

XX asirdin so'ngi on jilligi socialliq dunyaga k'oz qaras ham dunya ke'ni jamiyetshiligini'ni geografiyalik-siyasiy duzilisinde tupkilikli o'zgerisler dawiri bolip tariyxqa kirdi. Dunya ke'ni jamiyetshiligi ja'na dawirge qadem qoydi. Bul dawir o'zini'ni eki tarepi menen ajralip turadi. Birinshiden, bul mamleketler, xalqlar arasindagi jaqinlasiw jagdayi ham har tarepleme birge islesiwdi'ni kusheyiwi, siyasiy ham huqiqiy maydanlardin payda bolwi, h'azirgi dawir xalqaraliq huqiq normalarini'ni jaratiliwinda sawlelenedi. Ekinshiden, "socialistik lager"di'ni jemiriliwi, kollonialliq duzimge tiykarlangan mamleketlerdin tarqap ketiwi, olardin orninda ja'na g'arezsiz mamleketlerdin payda bolwinda k'orinedi.

Sonin ushinda, XX asirdin aqirinda dunyada ju'z bergen ham dunyanin geosiyasiy duzilisin ham kartasin tup tiykarinan o'zgartken o'zgerislerdin qanday tariyxiy ahmiyetke iye ekenligin tusiniw ham bahalaw ahmiyetli. Socialistlik lager tarqalgannan son ja'na biyg'arez mamleketler payda boldi, olar o'zlerini'ni siyasiy g'arezsizligin tinish jol menen j'eni'p aldi ham o'z aldina jamiyetlik qatnasıqlardi ja'alaw jolina tusti. O'zbekstan Respublikasini'ni hukimet basshiları aldina turaqlılıqtı saqlaw ham qawipsizlikti bekkemlew wazıypaları e'ni birinshi maselerdin biri boldi. Turaqlılıqtı ham geosiyasiy te'ni salmaqlılıqtı saqlaw jagdaylarında gana regionni'ni jedel ham turaqlı rawajlanıwı ham jer ju'zi ushin ılayıqlı sherikles bolıwı mu'mkin. H'azirgi dawir jagdaylarında jah'an koleminde qawipsizlikti tamiyinlew ham te'ni salmaqlıqqa erisiw maqsetlerinde ja'na biyg'arez mamleketlerdin qawipsizlik ham turaqlı rawajlanıw mashqalaları ulken ahmiyetke iye boladı. Jedel o'zgerip atirgan jagday ham jer ju'zilik ke'nisliktegi kushlerdin balansı, ja'na biyg'arez mamleketlerdin ju'zege keliwi mamleketlerdin ham

xalıqlardıń turaqlılıgın támiyinlew XXI ásir bosaǵasında qáwipsizliktiń jańa modellerin islep shıǵıw ushın jańa kóz-qaraslardı izlestiriwdi talap etti.

Ózbekstan 1992-jılı 2-mart kúni Birlesken Milletler Shólkemine aǵza boldı. Búgingi kúni ǵalaba qáwipsizlik mashqalasına baylanıslı bolǵan xalıqaralıq shólkemler kóp túrli bolıwına qaramastan, tek BMSH ǵana qáwipsizlikti saqlaw hám támiyinlewge xızmet ete otırıp, barlıǵı aldın alıwǵa qaratılǵan diplomatiyadan baslap paraxatshılıq ornatiwǵa qaratılǵan operaciyalargá qatnasıwǵa deyingi úlken imkaniyatlargá iye.

Sonıń menen birge, mámleketimizdiń xalıqaralıq kólemdegi iskerligin muwapıqlastırıp turatuǵın “Qabıl etilgen xalıqaralıq shártnamalar haqqında”ǵı Nızam, “Konsullıq ustavı” sıyaqlı nızamlar islep shıǵıldı. Bulardan tısqarı bajıxana xızmetiniń huqıqıy tiykarların jaratıwshı nızam hámde “Hawa kodeksi” qabıl etildi.

Mámleket mápleri onıń sırtqı siyasiy iskerligin belgileydi. Sol jaǵınan da, Ózbekstannıń sırtqı siyasiy mápleri xalıqaralıq baylanıslardı rawajlandırıp atırǵan, onıń funkciyaları hám iskerligin belgilep berip atırǵan kúsh esaplanadı.

Barlıq mámleket hám xalıqaralıq shólkemler menen baylanısıwda mámleketimizdiń milliy máplerinen kelip shıǵılıp is tutıladı. Ózbekstannıń xalıqaralıq shólkemler hám mámleketler aralıq birlespeler iskerligindegi qatnası respublika sırtqı siyasatınıń áhmiyetli baǵdarlarınan biri esaplanadı. Bul shólkemler bolsa, jáhán keń jámiyetshiligine kiriw, xojalıq baylanısların ornatiw, ekologiyalıq mashqalalardı sheshiw, ilimiy-texnikalıq birge islesiwdi rawajlandırıwda úlken járdem bermekte.

Ózbekstannıń baslaması menen hám BMSHnıń qáwenderliginde 1995-jılı Tashkentte Oraylıq Aziyada regionallıq qáwipsizlik mashqalalarına baǵıshlangan xalıqaralıq seminar ótkerildi. Oǵan kóplegen xalıqaralıq shólkemler, dúnyanıń birneshe mámleketleri, sonıń ishinde AQSH, GFR, Franciya, Ullı Britaniya, Rossiya, Yaponiya, Qıtay, Hindistan, Pakistan, Iran hám basqa da ellerdiń diplomatiya hám húkimetlik wákilleri qatnastı.

Sonıń menen qatar, Ózbekstan BMSH kóleminde jer júzilik integraciyalawdı BMSHnıń qanıgelestirilgen mákemesi bolǵan UNESCO, jer júzilik densawlıqtı saqlaw shólkemi, xalıqaralıq miynet shólkemi, UNICEF hám basqalar menen keń túrde birge islesip atır. Ózbekstan Respublikası 1996-jılı burıńǵı awqamda Rossiyadan keyin ekinshi bolıp Evropa Awqamı menen sheriklik hám birge islesiw haqqında kelisimge qol qoyıldı.

1996-jıldıń dekabrinde Lissabon sammitinde Ózbekstannıń qatnasıwı onıń EQBSH (Evropada qáwipsizlik hám birge islesiw shólkemi) menen qatnasıqların rawajlandırıwda áhmiyetli waqıya boldı. Óz ǵárezsizligin hám suverenitetin bekkemlew, házirgi zaman áskeriy-texnikalıq jetiskenliklerine qatnasta bolıw, áskeriy kadrlar tayarlawda múmkinshiliklerin keńeytiw, maqsetinde Ózbekstan «Paraxatshılıq jolındaǵı sheriklik» baǵdarlamasına 1995-jılı iyul ayında qosıldı. Ózbekstan hám Awǵanstan mámleketleri arasındaǵı diplomatiyalıq baylanıslar 1992-jıl 13-oktyabrde ornatılǵan. Búgingi kúnde Ózbekstan Respublikası Awǵanstan máselesin sheshiwde óziniń maqset hám principial poziciyasına sadıq qalmaqta. Ózbekstan Awǵanstandaǵı jaǵdaydı jaqsılandırıwǵa kómek beriwde tınıshlıq súyer joybarlardı ámelge asırıw, qońsı mámlekettiń uzaq múddetli urıstan bólingen ekonomikasın tiklewde qatnasıw arqalı óz járdemin kórsetip kelmekte. Ásirese, usı mámleketler arasındaǵı eki tárepleme birge islesiw 2016-jılǵa kelip, izbe-izlik penen rawajlana basladı. 2017-jıl yanvarda Tashkentte eki mámleket sırtqı isler ministrlikleri arasındaǵı siyasiy másláhátlesiwlerdiń birinshi ushırasıwı bolıp ótti.

Ásirese, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń Awǵanstan boyınsha arnawlı wákilliginiń tayınlanıwı mámlekettiń eki tárepleme qatnasıqlarǵa ajratıp atırǵan itibarı boldı. Qalaberse, mádeniyatları, qádiriyatları bir-birine jaqın bolǵan eki xalıqtıń doslasıwı uzaqlasıwdan jaqsı ekenligin hesh kimge aytıp otırıw shárt emes. Xalıqlar birlesse, bir-biri menen doslıq baylanıslardı jolǵa qoysa, regionda tınıshlıq hám tatıwlıq, turaqlılıqtı támiyinlewdiń girewi boladı.

Mine sonday sawaplı islerdiń baslawshısı bolǵan Shavkat Mirziyoyev prezidentlik wazıypasınıń dáslepki kúnlerinde-aq Awǵanstan menen hár tárepleme

birge islesiwdi jáne de jedellestiriw hám de usı mámlekette qısqa waqıtta tınıshlıq, turaqlılıqtıń ornatilewı, onıń ekononimkalıq hám transport infrastrukturasınıń tikleniwine kómeklesiw tárepdarı ekenin bildirdi. Ózbek hám awǵan xalıqların jaqın qońsılıq hám ázeliy doslıq qatnasıqları óz-ara baylanıstırıp turadı. Awǵanstanda tınıshlıq hám turaqlılıqtı ornatiw, óz-ara paydalı sheriklikti bekkemlew, sawda, ekonomikalıq, transport, mádeniy hám basqa tarawlarda birge islesiwdi rawajlandırıw boyınsha Ózbekstan tárepinen keń kólemlı jumıslar ámelge asırılmaqta.

Ózbekstan – úlken imkanıyatlardıń mámleketi. Ózbekstan haqıyqatında da yarım shenberdiń strategiyalıq orayında jaylasqan, onda Persiya qoltıǵınıń Kaspiy teńizi hám Tarımsk basseynleriniń, yaǵnıy energiya qorlarınıń júdá bay neft-gaz kánleri jaylasqan, pútkil jer júzilik energiya qıtshılıǵı jaǵdaylarında bular júdá jaqın jıllarda Evraziyanı hám ulıwma pútkil jáhannıń kelesheginde belgilewshi rol atqarıwı tiyis. Oraylıq Aziya mámleketleriniń óz-ara qatnasları ayrıqsha ózgeshelikleri menen ayırılıp turadı. Pútkil tariyx dawamında bul regionnıń xalıqları sırt el basqınshılarınıń eziwshiligine qarsı iyinge iyin tiresip gúresip kelgen, bul xalıqlardıń wákillerin ǵárezsizlik hám óz aldına ǵárezsiz mámleketler dúziw ideyaları birlestirgen. Bul xalıqlar Túrktan dep atalǵan úlken aymaqta ásirler dawamında jasap kelgen. Oraylıq Aziya xalıqları ǵárezsizlikke eriskennen keyin birlikke kúsh salıp óz keleshegin qurıw zárúrligin taǵı bir mártebe sezdi. Tashkentte Qazaqstan, Qırǵızstan hám Ózbekstan Prezidentleri tárepinen Oraylıq Aziya regionınıń suverenli mámleketleri arasında bir tutas ekonomikalıq mákan dúziw haqqındaǵı shártnamaǵa qol qoyılıwı usı joldaǵı ámeliy qádem boldı. Oraylıq Aziya Doslıq Awqamınıń zárúr huqıqıy hám shólkemlestiriwshilik sháriyatlar jaratılǵan. Mámleketler aralıq Keńes dúzilgen, Doslıq Awqamınıń baǵdarların iske asırıw boyınsha atqarıw komiteti, Oraylıq Aziya birge islesiw hám rawajlanıw banki shólkemlestirilgen. Sonıń menen qatar Oraylıq Aziya mámleketleri sırtqı qorǵanıw siyasatların muwapıqlastırıw maqsetinde shártnama qatnasıwshısı bolǵan ellerdiń qorǵanıw ministrleri keńesiniń ustavı tastıyıqlandı.

Oraylıq Aziya mámleketleri jámiyetlik-siyasiy etnikalıq hám mádeniy jaqtan hár qıylı bolsa da, birgelikte kúsh toplan, qáwipsizlikke sırttan tuwıp atırǵan qáwiplerge qarsı turıw ushın pútkil regiondı turaqlı rawajlandırıw ushın qolay ortalıq boldı, is júzinde bul regionda qáwipsizlik hám turaqlılıq region sıpatında qalıplestiriledi.

Búgingi kúni Ózbekstan tolıq huqıqlı tiykarda belgili, tásiiri kúshli xalıqaralıq shólkemlerdiń quramına kirgen bolıp, barlıq kontinentlerdiń bir neshe onlaǵan mámleketler menen doslıq baylanısların rawajlandırmaqta.

Ózbekstannıń xalıqaralıq qatnasıqlardıń hár qıylı subyektleri menen baylanısları qanshelli tereń hám keń bolsa, olar menen qatnasıqlarda anıq emes jaǵdaylar, mashqalalar hám sheshilmegen máseleler, kútilmegen jaǵdaylar sonshelli kem boladı. Sonıń menen qatar, Ózbekstan BMSH kóleminde jer júzilik integraciyalawdı BMSHnıń qanıgelestirilgen mákemesi bolǵan UNESCO, jer júzilik densawlıqtı saqlaw shólkemi, xalıqaralıq miynet shólkemi, UNICEF hám basqalar menen keń túrde birge islesip atır.

Ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıwda Ózbekstannıń jer júzilik sheriklikke integraciyalanıwın támiyinlewde xalıqaralıq finans ekonomikalıq shólkemleri – xalıqaralıq valyuta fondı, jer júzilik bank, xalıqaralıq finans korporaciyası, Evropa qayta tiklew hám rawajlandırıw banki hám basqalar da úlken járdem kórsetpekte.

Jer júzilik sheriklikke integraciyalanıwdıń quram bólegi mámleketlerdiń hár qıylı regionallıq birlespeleri menen baylanıslardı rawajlandırıwdan ibarat boladı. Ózbekstan regionallıq xalıqaralıq shólkemler bolǵan Evropa Awqamı, EQBSH, NATO, EKO, OIK, qosılmawshılıq háreketi hám basqalar menen jemisli birge islesip atır. Usınıń menen birge sońǵı waqıtları Tashkentte Ózbekstannıń baslaması menen EQBSHnıń bir qatar iri ilajları ótkerildi. EQBSH Demokratiyalıq institutlar hám insan huqıqları boyınsha Byurosı (DIIXB) nıń «Insan huqıqları boyınsha milliy institutlar» temasındaǵı xalıqaralıq seminar keńesi Oraylıq Aziya, Evropa, Amerikadaǵı 21 mámleket ekspertleriniń, sonday-aq 29 xalıqaralıq hám húkimetlik emes shólkemler wákilleriniń qatnasıwında keń túrde pikir alısıwlar ótkeriw

múmkínshiligin berdi. Ózbekstan óziniń sırtqı baylanısların kóp tárepleme tiykarında da, eki tárepleme tiykarında da shólkemlestiriw tárepdarı. Eki tárepleme baylanıslardı keńeytiw óz-ara máplerdi anıgıraq esapqa alıwǵa, bir-birewdi jaqınnan biliwge, uzaq múddetli óz-ara paydalı birge islesiwge bekkem tiykar salıwǵa, solay etip turaqlılıq hám qawipsizlik ushın bekkem baza dúziwge múmkínshilik beredi.

Ózbekstannıń AQSH penen eki tárepleme qatnasıqları mámleketler aralıq baylanıslardıń eń áhmiyetli baǵdarları boyınsha izbe-izlik penen de bekkem rawajlanbaqta.

Dúnyadaǵı jetekshi mámleket bolǵan, júdá úlken siyasiy, ekonomikalıq, áskeriy-texnikalıq, intellektuallıq potencialǵa iye AQSH penen kóp tárepleme qatnasıqlardı rawajlandırıw hám tereńlestiriw Ózbekstan ushın úlken áhmiyetke iye. Ózbekstan Amerika kompaniyaları hám firmaları menen birliktegi investiciya joybarların ámelge asırıwǵa, olar menen uzaq múddetli, óz-ara paydalı sheriklik qatnasıqların ornalıwǵa, Amerika kapitalınıń ishki bazarında qatnasıwın keńeytiwge úlken áhmiyet beredi.

Sońǵı jılları Evropadaǵı kóplegen mámleketler – Germaniya, Ullı Britaniya, Franciya, Belgiya, Portugaliya, Greciya, Chexiya Slovakiya, Ruminiya hám basqada bir qatar mámleketler menen Ózbekstannıń tikkeley eki tárepleme qatnasıqları ádewir keńeydi hám bekkemlendi.

Sonıń menen qatar, Shıǵıs hám Túslik Shıǵıs Aziya elleri – Yaponiya, Qubla Koreya, Qıtay, Vetnam, Malayziya, Hindistan, Indoneziya hám basqa da mámleketler menen baylanısları bekkemlenip atır.

Xalıqaralıq qatnasıqlardı rawajlandırıwda jáhán keń jámiyetshiligi tárepinen ullılanatuǵın demokratik qádiriyatlar, xalıqaralıq huqıq tiykarında sırtqı siyasatın júritiw, óz-ara qatnasıqlarda kúsh isletpesten, kelisim járdeminde mashqalalardı sheshiw, basqa mámleketlerdiń ishki islerine aralaspaw hám mámleketlerdiń suvereniteti, aymaqlıq bólinbesligin húrmet etiw áhmiyetli máselelerden esaplanadı.

Ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıw, Ózbekstannıń jáhán keń jámiyetshiligine integraciyalanıwın támiyinlewde Xalıqaralıq valyuta fondı, Jáhán bankı, Xalıqaralıq Finans korporaciyası, Evropa tikleniw hám rawajlanıw bankı sıyaqlı xalıqaralıq finans, ekonomikalıq shólkemler menen birge islesiwleri óz nátiyjesin kórsetpekte.

Bekkemlew ushın sorawlar:

1. Xalıqaralıq birge islesiwde Ózbekstannıń poziciyası qanday?
2. Sırtqı siyasat júritiwde Ózbekstan qanday jol tańlağan?
3. Ózbekstan xalıqaralıq birge islesiwde qanday shólkemlerge aǵza?
4. Ózbekstan qaysı mámleketler menen eki tárepleme birge islesiwdi ámelge asırǵan?

**2-TEMA: ÓZBEKSTANNIŇ GEOSIYASIY HÁM
GEOEKONOMIKALIQ ORNI. (2SAAT)**

JOBÁ:

- 2.1 Gárezsiz Ózbekstannıń geosiyasiy ahwali hám onıń qásiyetleri
- 2.2 Geosiyasiy jaylasıwı, ahwali, aymaq, ekonomika, tariyxiy-mádeniy dástúrleri
- 2.3 Ózbekstannıń AQSH, Rossiya hám Evropa mámleketleri menen qatnasıqlari
- 2.4 Regional dárejede ózbekstannıń geosiyasiy ahwali

Tayanish so'zler: Strategiyaliq sheriklik, Ózbekstan Aziya rawajlanıw banki, Jáhán banki, Xalıq aralıq valyuta fondı, Evropa tikleniw hám rawajlanıw banki, Aziya infrastruktura investiciya banki hám Evropa investiciya banki

Paydalanılğan ádebiyatlar hám derekler dizimi:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstituciyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2023 y.
2. Qaraqalpaqstan Respublikasınıń Konstituciyası N. 2014.
3. 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasını rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
4. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va faravon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.,2016
5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. T. 1. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga bag'ishlangan tantanali marosimidagi ma'ruzasi. - Toshkent: O'zbekiston . 2017.
8. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. –T., 2021
9. Karimov I.A. Buyuk kelajagimizning huquqiy kafolati-Toshkent: Sharq, 1993y.
10. Karimov I.A. Inson uning huquq va erkinliklari - oliy qadriyat. T. 14. - Toshkent: O'zbekiston, 2006.
11. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch. -Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
12. Mustaqil O'zbekiston tarixining dastlabki sahifalari. - Toshkent, 2000.
13. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug'at // M.Abdullyaev va boshqalar: to'ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: Sharq, 2006.
14. Mustaqil O'zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
15. Арал бойы экологиялық апатшылығының қарақалпақлардың дәстүрий мәдениетіне тәсири. Мақалалар топламы. Нөкис, 2023.
16. Djumashev A., Nurjanov S., Urazova L., Tadjieva R. Qaraqalpaqstan tariyxı (1991-2015-jıllar) N. 2018.
17. Erkayev A. O'zbekiston yo'li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.
18. Juraev S., G'ofurov S., Alimbaev S. O'zbekiston va jahon hamjamiyati. Toshkent: 2005.
19. Kamalov S. Qaraqalpaqlardıń xalıq bolıp qalıplesiwı hám onıń mámleketliginiń tariyxınan N. 2001
20. Кошанов Б.А., Аметов Т.А. Очерки новейшей истории Республики Каракалпакстан. Н. 2015

21. Кошанов Б.А., Аметов Т.А. Генжемуратов Я., Кошанова С.Б. Очерки зарубежной историографии новейшей истории Республики Каракалпакстан. Н. 2016
22. Qaraqalpaqstannıń jańa tariyxı. N. 2003
23. Ниетуллаев С.Д. Государственное строительство в Республике Каракалпакстан. Н. 1993.
24. Nietullaev S. D. Qaraqalpaqstan Respublikası jańa Konstituciyasınıń huqıqıy tiykarları hám onıń mámleketlik qurılısınıń ayırım máseleleri N. 1994
25. Сейдаметова Г. Повседневная жизнь городского населения Каракалпакстана в 60-80-х годах XX века. (Монография). Ташкент: «Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи», 2020.
26. Умаров Б. Глобаллашув зиддиятлари. -Тошкент: Маънавият, 2006
27. Yusupbaev K. Qaraqalpaqstannıń agrar sektorında ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıw qásiyetleri. T. 2001

Internet materialları:

1. Singapur milliy universiteti delegatsiyasini Toshkent temir yo'l muhandislari institutiga tashrifi haqida, <http://tashiit.uz/2018/09/05/singapur-milliy-universiteti-delegatsiyasini-toshkent-temir-yolmuhandislari-institutiga-tashrifi-xaqida/>
2. Six Clouds Pte Ltd kompaniyasi va O'zbekiston Respublikasi o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish dasturi doirasida O'zbekiston-Singapur mintaqaviy o'quv markazi haqida, <http://195.158.28.46/uz/site/page.html?id=30083>
3. Diplomat Magazine: O'zbekiston xorijiy investitsiyalar va turizm uchun ochiq, <https://kun.uz/uz/news/2019/01/10/diplomat-magazine-ozbekiston-xorijiy-investitsiyalar-va-turizmuchun-ochiq>
4. O'zbekistonning eko turizm salohiyati, <http://eco.gov.uz/uz/site/news?id=122>
5. Maybank ofisida elchixona tomonidan Singapur ishbilarmon doiralari uchun O'zbekistonning sarmoyaviy, savdo va sayyohlik salohiyatining taqdimoti o'tkazildi, <https://www.facebook.com/pg/uzbekistan.embassy.singapore/posts>
7. lex.uz
8. gazeta.uz
9. ziyoNet.uz
10. president.uz

Ózbekstan Respublikası ashıq, óz-ara mápli hám mámlekettiń milliy máplerinen kelip shıqqan halda konstruktiv sırtqı siyasat júrgizbekte. Respublikanıń zamanagóy sırtqı siyasatı jáhán hám regiondağı jedel ózgerip baratırǵan jaǵdaydı, sonıń menen birge, mámlekettegi keń kólemli ishki ózgerislerdi esapqa alǵan halda qurıladi

Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasatı mámleketimiz Konstituciyasına, «Sırtqı siyasiy iskerlik Koncepciyası haqqında»ǵı hám «Ózbekstan Respublikasınıń xalq aralıq shártnamalar haqqında»ǵı nızamlarǵa hám basqa

normativ-huquqiy hujjetlerine, hamde O'zbekstan Respublikasi Prezidentini dasturiy shig'ip soylewleri, mamleketimiz tarepinen qol qoyilgan xalqaraliq konvenciya ham shartnamalarga tiykarlanadi.

O'zbekstan oz sirtqi siyasatinda tomendegi prinsiplerge sadiq bolip qalmaqta:

– o'zini milliy maplerine tiykarlangan ashig, pragmatik ham puqta oylanغان sirtqi siyasat alip bariw;

– teń huquqlılıq ham oz-ara mapdarlıq, suverenitetti, aymaqlıq putinlikti hurmet etiw, shegaralardıń qol qatılmaslıgı ham mamleketlerdiń ishki islerine aralaspaw, tartıslı maselerdi tınısh jol menen sheshiw, kush isletpew yaki kush penen abay etpeslik.

Sirtqi siyasiy iskerlik koncepciyasına muwapıq, O'zbekstan Respublikasi mamlekettiń, xalıqtıń ullı maplerine, onıń parawanlıgı ham qawipsizligine, mamleketti modernizaciya etiwdiń ustin turatugın bagdarlarına, ameldegı milliy nizamshılıq ham de qabil etilgen xalıqaraliq minnetlemelerge amel etken halda birlespeler duziw, oz-ara doslıq awqamları ham basqa mamleketleraralıq strukturalarga kirisiw, sonıń menen birge olardan shig'ıw huqıqın ozinde saqlap qaladı.

O'zbekstan Respublikasi sirtqi siyasiy iskerliginiń tiykarğı maqseti mamleket garezsizligi ham suverenitetti bekkemlew, onıń xalıqaraliq maydandağı ornı ham rolin bekkemlew, mamleket boylap qawipsizlik ham turaqlılıqtı jaratıw, sirtqi siyasatqa aktiv komeklesiwden ibarat.

O'zbekstan Respublikasi askeriy-siyasiy bloklarga qosılmawshılıq tarepdarı bolıp, oz aymağında shet el askeriy bazaları ham obyektlerdi jaylastırıwga, sonıń menen birge, mamleket askeriy xızmetkerleriniń shet eldegı tınıshlıq suyer operaciyalarda yamasa askeriy hareketlerde qatnasıwına jol qoymaydı. O'zbekstan barlıq qarama-qarsılıqlı waqıyalardı tek tınısh siyasiy jollar menen sheshiw tarepdarı.

O'zbekstan baylanıslardı ashig ham barlıq sherikleri menen tınıshlıq, rawajlanıw ham parawanlıq jolında tomendegi tiykarğı prinsiplerge tiykarlanıp sheriklikti keñeytiwden mapdar mamleketlerdiń suverenli teńligi, kush isletpew

yamasa kúsh penen qorqıtpaw, shegaralar qol qatılmaslıǵı, basqa mámleketlerdiń ishki islerine aralaspaw, xalıqaralıq minnetlemelerdi hújdan menen orınlaw, insan huqıqların hám de xalıqaralıq huqıqtıń hámme tárepinen tán alınǵan basqa principi hám normaların húrmet etiw hám qorǵaw, qawipsizliktiń ajıralmaytuǵınlıǵı, ashıqlıq hám pragmatizm, qońsılas mámleketler menen hár tárepleme jaqsı qońsıshılıq qatnasıqların rawajlandırıw, regionlıq hám xalıqaralıq sheriklikti bekkemlew.

2017-2021-jıllarda Ózbekstan Respublikasınıń rawajlandırıwdıń bes ústin baǵdarı boyınsha “Háreketler strategiyası”n nátiyjeli ámelge asırıw sırtqı siyasiy iskerliginiń tiykarǵı hám ústin turatuǵın wazıypalarınan biri bolıp tabıladı. “Háreketler strategiyası”nda sırtqı siyasat máseleleri ayrıqsha tómendegishe óz kórinisin tapqan:

- Tereń oylanǵan, óz-ara mápli hám ámeliy sırtqı siyasat tarawındaǵı ústin turatuǵın baǵdarlar;

- Mámleket gárezsizligi hám suverenitetti bekkemlew, mámlekettiń xalıqaralıq qatnasıqlarda teń huquqlı subyekti retindegi ornı hám rolin asırıw, rawajlanǵan demokratiyalıq mámleketler qatarına kiriw, Ózbekstannıń átirapında qawipsizlik, turaqlılıq hám tatıw qońsıshılıq ortalıǵın qalıplestiriw;

- Ózbekstan Respublikasınıń xalıqaralıq ornın bekkemlew, jáhan jámiyetshiligine mámlekette alıp barılıp atırılǵan reformalar haqqında qalıs informaciya jetkiziw;

- Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasiy hám sırtqı ekonomikalıq iskerligin normativlik-huqıqıy bazasın hám de xalıqaralıq sherikliktiń shártnamalıq-huqıqıy tiykarların jetilistiriw;

- Mámleket shegarasın demilitaciya hám demarkaciya qılıw máselelerin sheshiw.

“Háreketler strategiyası”nıń tikkeley dawamı retinde qabıllanǵan **2022-2026-jıllarǵa mólsherlengen «Jańa Ózbekstannıń Rawajlanıw strategiyası»**nda da nátiyjeli sırtqı siyasat alıp barıw ushın anıq joybarlar kórsetilip, maqsetler belgilengen bolıp onıń, jetinshi baǵdarında mámlekettegi tınıshlıq hám

qáwipsizlikti támiyinlew, xalıqaralıq sheriklikti rawajlandırıw boyınsha wazıypalar óz kórinisin tapqan. Qurallı kúshlerimizdiń qúdireti jáne de asırılıwı, áskerlerdiń jawıngerlik, fizikalıq hám ruwxıy tayarlıgın kúsheyttiriliwi ayıldı. Solay etip, bul baǵdarda xalıqaralıq sheriklikte pragmatik hám tereń oylanǵan sırtqı siyasat, ekonomikalıq diplomatiya dawam ettiriledi. Áwele, qońsılas mámleketler hám dúnyanıń barlıq regionlarındaqı sherikler menen óz-ara mápli hám kópqırılı baylanıslar keńeytiriledi.

Sırtqı siyasatıń tiykarǵı ústin turatugın baǵdarı Oraylıq Aziya regionı bolıp tabıladı. Ózbekstannıń Oraylıq Aziyadaǵı siyasatı regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew, regionlıq qáwipsizliktiń tiykarǵı máselelerin sheshiw, atap aytqanda, Avganıstandaǵı jaǵdaydı tártipke salıwǵa kómeklesiwge qaratılǵan. Ózbekstan tárepi regionlıq sawda, ekonomikalıq sheriklikti bekkemlew, regionlıq transport hám tranzit infrastrukturanı rawajlandırıw, Oraylıq Aziya trans shegaralıq dáryalarınıń suw-energetika resurslarınan aqılǵa muwapıq hám kompleks paydalanıwdı hám de regionnıń ekologiyalıq turaqlılıgın támiyinlew ushın barlıq umtılıw-háreketlerdi ámelge asırıp atır.

Ózbekstan regionallıq mámleketler menen doslıq hám jaqsı qońsıshılıq qatnasıqların bekkemlew, olar menen ilimiy-texnikalıq, materiallıq, gumanitar sheriklikti rawajlandırıw, parlamentler, shegaralıq wálayatlar, jámiyetlik shólkemler hám ápiwayı puqaralar ortasındaǵı baylanıslardı bekkemlewden mápdar.

Ózbekstan Rossiya baylanısları. 2004-jıl 16-iyundaǵı Strategiyalıq sheriklik haqqındaǵı shártnama, 2005-jıl 14-noyabrdegi óz-ara qatnasıqları haqqındaǵı shártnama, sonıń menen birge, Ózbekstan Respublikası ortasındaǵı strategiyalıq sheriklikti tereńlestiriw haqqındaǵı deklaraciya tiykarında Rossiya menen doslıq qatnasıqların izbe-iz rawajlandırıw hám hár tárepleme bekkemlew hám Rossiya Federaciyasınıń 2012-jıl 4-iyundaǵı qararları hár eki mámleketiń óz-ara mápleri tiykarında regionda turaqlılıq hám qáwipsizlikti bekkemlewge xızmet etedi. Ózbekstan Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevtıń 2017-jıl 4-5-aprel kúnleri Rossiyaǵa mámleketlik saparları arqalı erisilgen kelisimlerdiń ámeliy hám tolıq ámelge

asırılıwın támiyinlew óz-ara múnasebetlerdegi eń zárúrli wazıypa esaplanadı hám Rossiya Federaciyası Prezidenti V.V.Putin 2018-jıl 18-19-oktyabr kúnleri Ózbekstanğa rásmiy sapar menen keldi. Sapar sheńberinde birinshi aymaqlar aralıq Rossiya-Ózbekstan forumı bolıp ótti. Mámleket statistika komiteti maǵlıwmatlarına kóre, Rossiya Ózbekstannıń iri sawda sherigi esaplanadı. Birinshi yarım jıllıq juwmaqları boyınsha, onıń mámleket sırtqı sawda aylanbasındaǵı úlesi 16 procentke tuwrı keldi. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2019-jıl 7-mart kúni Ekonomikalıq sheriklik boyınsha Ózbekstan Rossiya húkimetlerara komissiyası basshısı, Rossiya Federaciyası ekonomikalıq rawajlanıw ministri Maksim Oreshkindi qabılladı. Bunda Rossiya menen óz-ara sawda kólemin asırıw hám nomenklaturasın keńeytiw, túrli tarawlarda perspektivalı qospa investiciya joybarların ámelge asırıw ushın endigiden de zárúr sharalar kóriwge tayın ekeni aytıp ótildi. Sheriklik haqqındaǵı pitim sebepli Ózbekstan ulıwma bilim beriw mektepleri pitkeriwshileri hár jılı Rossiya universitetlerine oqıwǵa jiberiledi. Ózbekstan abituriyentleri, sonıń menen birge, Moskva mámleketlik universiteti filiallarında joqarı maǵlıwmat alıw múmkinshiligine iye. 2020-jılda rus-ózbek gumanitar joybarı iske túsirildi. Ózbekstandaǵı mekteplerde rus tili hám ulıwma bilim beriw pánlerin rus tilinde oqıtıw sapasın asırıwǵa qaratılǵan. Joybardı ámelge asırıw haqqındaǵı memorandum 2020-jıl oktyabr ayında Rossiya Xalıq bilimlendiriw ministrliǵı, Ózbekstan xalıq bilimlendiriw ministrliǵı Alisher Usmonovtıń „kórkem-óner, ilim, sport“ qayırqomlıq fondı tárepinen qol qoyıldı. Joybar sheńberinde 2-11-klass oqıwshıları ushın rus tilin shet tili retinde oqıtıw boyınsha oqıw-stilistik kompleks islep shıǵıldı. 2021-jılı 27-oktyabrde Moskva qalasında Ózbekstan Respublikası hám Rossiya Federaciyası arasında ekonomikalıq sheriklik boyınsha húkimetler aralıq komissiyasınıń 22-jıynalıǵı bolıp ótti. Eki mámlekettiń arasındaǵı sawda-ekonomikalıq, investiciyalıq, sanaat, transport hám logistika, materiallıq-gumanitar sherikligi sıyaqlı keń kólemli máseleler kórip shıǵıldı. 2022-jılı 15-sentyabrde Prezident Shavkat Mirziyoyev hám Prezident Vladimir Putin Ózbekstan Respublikası hám Rossiya Federaciyası ortasında keń qamtılǵan strategiyalıq sheriklik haqqındaǵı deklaraciyaǵa qol qoydı.

Sankt-Peterburg mámleketlik universitetinde Rossiya Federaciyası Prezidenti adminstraciyası járdeminde 2023-jıl 25-26-sentyabr kúnleri Rossiya Federaciyası hám Ózbekstan Respublikası joqarı oqıw orınları rektorlarınıń IV regionlar aralıq konferenciyası bolıp ótti. Konferenciya óz jumısın úsh, yaǵnıy Joqarı texnologiyalı tarmaqlar ushın tálim: jetekshi injenerlik mekteplerin shólkemlestiriw tájiriyesi, Medicina, farmacevtika hám bioinjeneriya tarawında kadrlar tayarlawda universitetler aralıq sheriklikti keńeytiw, Pedagog kadrlar tayarlawda eń jaqsı ámeliyatlar boyınsha alıp bardı.

Ózbekstan AQSH qatnasıqları. Ózbekstan Respublikası menen Amerika Qurama Shtatları ortasındaǵı 2002-jıl 12-marttaǵı strategiyalıq sheriklik tiykarları haqqındaǵı deklaraciya qaǵıydalarına tiykarlanıp Ózbekstan puqaralıq jámiyeti tiykarların bekkemlewge qaratılǵan mámleketimizde ámelge asırılıp atırılǵan modernizaciya hám reforma processlerin qollap-quwatlaw maqsetinde AQSH penen siyasiy, sawda, ekonomikalıq, qarjılıq, texnologiyalıq hám materiallıq, gumanitar tarawlarda sheriklikti jáne de rawajlandırıwdan mápdar.

2019-jıl 22-avgust kúni Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Tashkentke sapar menen kelgen Amerika Qurama Shtatları Mámleketlik xatkeriniń siyasiy máseleler boyınsha orınbasarı Devid Xeyldı qabılladı. Keyingi jıllarda Ózbekstan AQSH qatnasıqlarında izbe-iz rawajlanıw baǵdarları baqlanıp atır. Eki mámleket arasındaǵı sherikliktiń zárúrli baǵdarlarınan biri sawda, ekonomikalıq sheriklik bolıp tabıladı. Tárepler sawda, ekonomikalıq baylanıslardı turaqlı túrde keńeytiwge umtılıp, ekonomikalıq baylanıslardı bekkemlewge háreket etip atır. Óz-ara sawda sońǵı úsh jıl ishinde ósip atırǵanlıǵın kóriwimizge boladı. Mısal ushın, Ózbekstannıń AQSH penen tovar almasıw kólemi 2020-jıl 277 million dollar, 2021-jıl 426,3 million dollar, 2022-jıl juwmaǵı boyınsha 436,8 million dollardı (eksport - 68,5 million dollar, import 368,3 million dollar) qurap kórsetkish joqarılaǵanın kóriwimizge boladı.

2023-jılı 28-fevral kúni AQSH mámleket xatkeri Entoni Blinken Ózbekstanǵa dáslepki rásmiy saparın ámelge asırdı. Ózbekstan Prezidenti qasındaǵı Strategiyalıq hám regionlar ara izertlewler institutı jetekshi ilimiy

basshısı Farrux Ermanov bul sapardıń áhmiyeti hám eki mámleket ortasındaǵı qatnasıqlarlardıń jaǵdayı haqqında sóz etti. 28-fevral - 1-mart kúnleri bolıp ótken sapar sheńberinde Ózbekstan Prezidenti Shavkat Mirziyoyev penen AQSH mámleket xatkeri Entoni Blinken ortasında ushırasıw bolıp ótti. Tárepler óz-ara mápli sherikliktiń búgingi jaǵdayı hám kelesheklerin, regionlıq hám xalıqaralıq áhmiyetke iyeligi boyınsha aktual máselelerdi talqıladı.

Ózbekstan Evropa Awqamı hám Evropa mámleketleri menen óz-ara mápli sheriklikti rawajlandırıwǵa úlken áhmiyet beredi. Evropa mámleketleri menen óz-ara sherikliktiń tiykarǵı baǵdarları sawda, qarjılıq sheriklikti rawajlandırıw, joqarı texnologiyalar transferi, pán, texnika, tálim, ekologiya, densawlıqtı saqlaw hám mádeniyat tarawlarında óz-ara sheriklik, sonıń menen birge, regionlıq qáwipsizlikti bekkemlewden ibarat.

Usınıń menen birge, Evropanıń jetekshi mámleketleri, atap aytqanda, Germaniya, Franciya, Ullı Britaniya, Belgiya, Italiya, Ispaniya, Latviya hám basqa mámleketler menen óz-ara qatnasıqlardı jáne de joqarı basqıshqa kóteriwge bólek itibar qaratıladı. Ózbekstan kóp ásirlik tariyx, ortalıq til hám dinge sıyınıw, ortalıq qádiriyatlar, uqsas úrp-ádet hám dástúrler menen baylanısqań Turkiya menen doslıq hám sheriklikti bekkemlew boyınsha izbe-iz siyasat júrgizedi. Respublika Turkiya menen túrli tarawlarda, atap aytqanda, sawda, qarjı hám turizm tarawında óz-ara mápli baylanıslardı jáne de rawajlandıradı.

Ózbekstan Germaniya qatnasıqları. Germaniya Ózbekstan gárezsizligin 1991-jıl 31-dekabrde tán alǵan hám 1992-jıl 6-mart kúni mámleketimiz benen diplomatiyalıq baylanıslardı ornatqan mámleket. Ótken dáwir dawamında Germaniyaǵa 4 hám Ózbekstanǵa 3 márte joqarı dárejedegi rásmiy saparlar ámelge asırılǵan. Jámi 7 joqarı dárejedegi saparlar Germaniyaǵa 1993, 1995, 2001 hám 2019-jıllarda, Ózbekstanǵa bolsa 1995, 2002 hám 2019-jıllarda ámelge asırılǵan. Sonıń menen birge, 2021-jıl 12-mart kúni Ózbekstan Prezidentiniń Germaniya kansleri Angela Merkel menen videokonferenciya baylanısları arqalı da óz-ara kelisimleri bolıp ótken. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2021-jıl 17-avgust ham 30-avgust hám de 2022-jıl 14-mart, 29-avgustta Germaniya

Prezidenti Frank Valter Shtaynmayer, sonín menen birge, 2021-jıl 18-avgustta kansler Angela Merkel menen qońırawlasqan, jámi 5 márte telefon arqalı baylanıs qılǵan. Prezident Shavkat Mirziyoyevtıń 2023-jılı 2-3-may kúnleri Germaniyanıń Berlin qalasına etken saparı dawamında Federal Prezident Frank-Valter Shtaynmayer hám Federal kansler Olaf Shols penen óz-ara ushırasıwlarında Ózbekstan-Germaniyanıń jetekshi kompaniyaları menen innovciyalıq texnologiyalıq sheriklikti keńeytiwge qaratılǵan perspektivalı joybar hám de baǵdarlamalardı ámelge asırıw maqsetinde mámleketimiz basshısı hám Germaniyalı biznes wákilleri menen bólek ushırasıw bolıp ótti. Jeyms Simons galereyasında “Ózbekstannıń arxeologiyalıq ǵáziyneleri. Makedoniyalıq Iskenderden Kushanlar imperiyasına shekem” atlı kóргеzbeniń ashılıw máresimi bolıp ótiwi belgilendi.

Ózbekstan Franciya baylanısları. Ózbekstan Franciya ortasındaǵı diplomatiyalıq baylanıslar 1992-jıl fevralda ornatılǵan. Franciyanıń Ózbekstandaǵı elshixanası 1992-jılda ashıladı, 1995-jıl bolsa Ózbekstannıń Franciyadaǵı elshixanası óz iskerligin basladı hám óz-ara eki mámleket arasındaǵı baylanıslar, delegaciýalarınıń rásmiy saparları jolǵa qoyıldı. Óz-ara baylanıslardıń bekkemleniwine Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti Islam Abduǵaniyevich Karimovtıń 1993-jıl 27-oktyabrde Franciyaǵa bolǵan mámleketlik rásmiy saparı dawamında tastıyıqlanǵan bir qatar shártnamaları sebep boldı. 1994-jıl aprelda Franciyanıń burınǵı Prezidenti Fransua Mitterannıń elimizge rásmiy mámleketlik saparı menen keliwi, joqarı dárejedegi siyasiy qatnasıqlardı baslap berdi. Usınıń menen birge, ilimiy-texnikalıq baylanıslar da sol dáwirde rawajlana basladı, yaǵnıy eki mámleket joqarı oqıw orınları arasında student hám professional oqıtıwshılar almasıwı, ámeliyat, oqıtıwshılar mamanlıǵın asırıw kursları jolǵa qoyıldı. Ózbekstan Respublikası birinshi Prezidenti Islam Karimovtıń 1996-jıl 21-24-apreldedi Franciyaǵa bolǵan rásmiy ekinshi saparı eki mámleket arasındaǵı qatnasıqlardıń jańa basqıshqa kóteriliwine sebep boldı. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2018-jıl 8-9-oktyabr kúnleri Franciya Prezidenti Emmanuel Makronnıń mirátine bola rásmiy sapar

menen birinshi ret Franciyada boldı. Shavkat Mirziyoyevtıń jumıs iskerligi dawamındaǵı bul birinshi rásmiy saparı eki mámleket ortasındaǵı 22 jıllıq tánepesten keyin ámelge asırıldı. Bul sapar dawamında Franciya hám Ózbekstan mámleket basshıları arasında óz-ara kelisiwler, Franciya parlamenti administraciyası, jetekshi kompaniyaları hám finans institutları wákilleri menen ushırasıwlar ótkerildi. Joqarı dárejedegi Ózbekstan Franciya óz-ara kelisimleri kún rejiminen siyasiy baylanıstı jáne de rawajlandırıw, sawda, ekonomikalıq hám finanslıq tarawlardaǵı ámeliy sheriklikti keńeytiw, túrli tarmaqlarda investiciya joybarların birgelikte ámelge asırıw, sonıń menen birge, materiallıq, gumanitar almasıwlardı aktivlestiriw máseleleri orın alǵan. Shavkat Mirziyoyev Franciyaǵa bolǵan saparı dawamında Franciya menen 5 milliard evro muǵdarında óz-ara sheriklik shártnamasına qol qoyıstı. Mámleketimiz basshısınıń Franciyaǵa bolǵan bul dáslepki rásmiy saparı mámleketlerimiz parlamentleri ortasındaǵı baylanıslardıń jańa basqıshınıń baslanıwına sebep boldı. 2019-jıl 17-aprel kúni Ózbekstan Respublikası Oliy Majlis Senatı Baslıǵınıń birinshi orınbasarı Sadıq Safoevtıń Franciya Respublikası Evropa Isleri hám Sırtqı isler ministri, Mámleketlik xatkeri Jan-Batist Lemuan basshılıǵındaǵı delegaciya menen ushırasıwı bolıp ótti. Bul ushırasıwda Franciya Ózbekstannıń isenimli hám uzaq múddetli sherigi retinde qatnasıqların rawajlandırıwǵa úlken áhmiyet berip atırǵan mámleket retinde aytıp ótti. Eki mámleket wákilleri arasında Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyevtıń 2018-jıl oktyabrde Franciyaǵa saparı dawamında qol qoyılǵan shártnamalardı ámelge asırıw procesi talqılandı. Sonıń menen birge 2022-jıl 21-noyabr kúni Jáhán ekonomikası hám diplomatiya universitetinde Franciya Prezidenti Emmanuel Makronnıń ózbek tilinde baspadan shıǵarılǵan “Jasasın, Franciya” atlı kitabınıń prezentaciyası bolıp ótti. Bul bolıp ótken prezentaciya Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyevtıń Franciya Respublikasına bolǵan rásmiy saparına arnalǵan bolıp, ilaj Jáhán ekonomikası hám diplomatiya universiteti rektori Sadıq Safoev tárepinen ashıp berildi. Sonı aytıp ótiw kerek, “Franciya universitetleri menen Jáhán ekonomikası hám diplomatiya universiteti házirgi kúnge shekem 3 memorandumdı

tastıyqlağan. Usı kitaptıń ózbek tilinde baspadan shıǵarılıwı úlken hádiyse. Sizler onıń birinshi jazılıwshılarınınan bolasızlar”,- dep ayıp ótti. Bul kitaptı oqıw arqalı Franciyanıń házirgi dáwirdegi siyasatı, ústin turatuǵın baǵdarları jáne bul mámlekettiń Ózbekstan siyasatına bolǵan múnásibetin túsiniw múmkin. Mámleketimiz basshısı Shavkat Mirziyoyev 2022-jıl 21-noyabr kúni Franciya Respublikası Prezidenti Emmanuel Makronnıń mirátine bola Franciyaǵa keldi. Bul Shavkat Mirziyoyevtıń sońǵı tórt jıl ishindegi Franciyaǵa ekinshi rásmiy saparı esaplanadı. Sonı ayıp ótiw kerek, Prezidentimiz bunshelli qısqa waqıt ishinde hesh bir Evropa mámleketine eki márte kelmegen. Bul sapar Franciya hám Ózbekstan arasındǵı óz-ara baylanıslardıń barǵan sayın bekkemlenip baratırǵanlıǵınan dárek beredi.

2023-jılı 2-may kúni Oliy Majlis Nızamshılıq palatasında “Franciya - Oraylıq Aziya” parlamentler aralıq doslıq toparı aǵzaları A.Richard hám A.Vallini menen ushırasıw bolıp ótti. Miymanlardı parlament tómengi palatası Spikeri birinshi orınbasarı A.Saidov, Xalıqaralıq isler hám parlamentler aralıq baylanıslar komiteti baslıǵı D.Fayziyevalar qabılladı. Baylanıs aldında miymanlarǵa keyingi jıllarda mámleketimizde Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev basshılıǵında barlıq tarawlarda ámelge asırılıp atırılǵan keń qamtıılǵan reformalar haqqında maǵlıwmatlar berildi. Óz gezeginde, A.Richard óz-ara mámleketler aralıq qatnasıqlar kózqarasınan Ózbekstan hám Franciya basshıları arasında bekkemlengen doslıq sıpatındǵı qatnasıqlardı ayırıqsha belgiledi. «Onıń aytıwına qaraǵanda, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2022-jıl noyabr ayında Franciyaǵa saparı, sonıń menen birge, bul sapar sheńberinde eki mámleket basshılarınıń Qospa bayanatı qabıl etilgeni keń qamtıılǵan sheriklik ushın bekkem platforma bolıp xızmet etip atır». A.Richard Ózbekstanda ámelge asırılıp atırılǵan reformalar, atap aytqanda, Konstituciyalıq nızam joybarı haqqında sóyler eken, birinshi náwbette, ol jaǵdayda barlıq qatlam mápleri inabatqa alınǵanın, ásirese, insannıń jeke huqıqları hám erkinlikleri kepilligi eń aldınǵı xalıqaralıq standartlarǵa muwapıq kúsheytilgenin joqarı bahaladı.

Aziya Tinish okeani regioniniń rawajlangan mámleketleri, atap aytqanda, Qubla Koreya Respublikası hám Yaponiya menen sheriklikti rawajlandırıw da respublika sırtqı siyasatınıń ústin turatuǵın baǵdarı esaplanadı. Ózbekstan bul mámleketler menen investiciya, sawda, joqarı texnologiyalar hám materiallıq gumanitar tarawlarda keń kólemli ámeliy sheriklikti dawam ettiredi. Ózbekstan Qublası Arqa Aziyadaǵı sherik mámleketler Malayziya, Indoneziya, Singapur, Vyetnam hám basqalar menen sheriklikti aktiv ámelge asırıp atır. Ózbekstan Respublikası Qubla Aziya mámleketleri, atap aytqanda, Hindistan hám Pakistan menen sawda, ekonomikalıq, transport-kommunikaciya, turizm hám basqa tarawlarda hár tárepleme hám óz-ara mápli baylanıslardı rawajlandırıw tárepdarı. Ózbekstan islam dúnyası mámleketleri menen ekonomika, transport kommunikacijaları, qarjı hám turizm, sonday-aq, har túrli tarawlarda óz-ara mápli baylanıslardı aktiv rawajlandırıw hám bekkemlewden mápdar.

Ózbekstan Qıtay qatnasıqları. Ózbekstan Respublikası Qıtay menen jaqın regionlıq qońsılas hám global mashqalalardı sheshiwde tiykarǵı rolden birin atqaratuǵın mámleket retinde strategiyalıq sheriklikti jáne de bekkemlewden mápdar. Qıtay menen múnásibetlerdi rawajlandırıw 2012-jıl 6-iyundaǵı Strategiyalıq sheriklikti ornatiw haqqındaǵı qospa deklaraciya, 2013-jıl 9-sentyabrdegi óz-ara strategiyalıq sheriklik múnásibetlerin jáne de rawajlandırıw hám tereńlestiriw haqqındaǵı qospa deklaraciya hám Strategiyalıq sheriklikti jáne de tereńlestiriw haqqındaǵı qospa bayanatqa tiykarlanadı. 2017-jıl 12-maydaǵı sheriklik usı máselelerden bolıp esaplanadı. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2018-jıl 16-yanvar kúni mámleketimizdegi diplomatiyalıq missiyasın juwmaqlaǵan Qıtay Xalıq Respublikasınıń Ayırıqsha hám tolıq huqıqlı elshisi Sun Litszendı qabılladı. Mámleketimiz basshısı Qıtay elshisiniń iskerligi nátiyjeli bolǵanı hám de mámleketlerimiz ortasındaǵı doslıq hám hár tárepleme strategiyalıq sheriklikti rawajlandırıw hám bekkemlewge úlken úles qosqanın tereń qanaatlanıwshılıq penen belgiledi. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019-jıl apreldegi Qıtay Xalıq Respublikasına saparı hám “Bir mákan, bir jol” ekinshi xalıqaralıq forumda qatnasıwı, sonıń menen birge óz-ara kelisimler juwmaǵında

erisilgen nátiyjeli shártnamalar Ózbekstan Respublikası menen Qıtay Xalıq Respublikası arasındagı óz-ara qatnasıqlardıń strategiyalıq ózgesheliklerin bekkemledi. Qıtay Húkimetler aralıq sheriklik komitetiniń náwbettegi jıynalıstı Ózbekstan Respublikası menen Qıtay Xalıq Respublikası ortasında húkimetler aralıq, sawda ekonomikalıq, investiciyalıq, finanslıq hám transport - kommunikaciya tarawlarındagı sheriklikti bekkemlewde zárúrli basqısh boldı. 2020-jılı 7-mayda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Qıtay Xalıq Respublikası Basshısı Si Czinpin menen telefon arqalı baylanıstı. Sábwet dawamında eki tárepleme birge islesiwge baylanıslı máseleler kórip shıgıldı. 2021-jıl 21-noyabrde Tashkent mámleketlik shıgıstanıw universitetinde Ózbekstanda Shanxay Sheriklik Shólkeminiń Xalıq diplomatiyası orayı, XXR nıń Lanchjou Universiteti hám TMSHU janındagı Konfuciy atındagı ózbek-Qıtay institutı sherikliginde «Ózbekstan Qıtay: tariyxıy, materiallıq, ilimiy hám ekonomikalıq qatnasıqlardıń rawajlanıwı» temasındagı xalıqaralıq ilimiy-ámeliy konferenciya bolıp ótti. 2022-jıl 15-sentyabrde eki mámleket ortasında keń qamılğan kólemli strategiyalıq sheriklik ornatıldı. 2023-jılı 18-may kúni Qıtay Xalıq Respublikası menen Ózbekstan Respublikası ortasında 41 hújjetke qol qoyıldı.

Ózbekstan Qubla Koreya baylanısları. Qubla Koreya Respublikası Ózbekstannıń gárezsizligin birinshilerden bolıp, yaǵnıy 1991-jıldıń aqırlarında tán alǵan, diplomatiyalıq baylanıslar 1992-jıl 29-yanvarda ornatılğan. Ótken jıllar dawamında hár eki tárep mámleket basshıları ortasında joqarı dárejedegi 17 ushırasıw ótkerilgen. Bul ushırasıwlarıdıń hár birinde tárepler siyasiy, sawda-ekonomikalıq, materiallıq, gumanitar baylanıslardı rawajlandırıw boyınsha zárúrli áhmiyetke iye bolǵan kelisimlerge erisken. Ózbekstan hám Qubla Koreya Respublikası óz-ara múnásibetlerdi jáne de bekkemlew maqsetinde 2006-jılda mámleketlerimiz ortasında Strategiyalıq sheriklik haqqındagı Qospa deklaraciyaǵa qol qoydı. 2014-jılda bolsa Strategiyalıq sheriklikti jáne de rawajlandırıw hám tereńlestiriw haqqındagı qospa deklaraciyaǵa qol qoyıldı. Bul hújjet respublikalar ortasındagı siyasiy, sawda-ekonomikalıq hám de materiallıq-gumanitar tarawlarda qatnasıqlardı sapa tárepinen jańa basqıshqa kóteriw imkaniyatın jarattı.

Eki mámlekettiń siyasiy qatnasıqları haqqında sóz ketkende, birinshiden, mámleket basshıları arasındaǵı doslıqtı atap ótiw kerek. Bul doslıq Qubla Koreya Prezidenti Li Myon Bak Seul meri bolǵan jılları baslanǵan. 2008-jılda Li Myon Bak Prezident saylawında jeńiske erisip, mámleket basshısı lawazımın iyelegennen soń, inauguraciya máresimine joqarı eń húrmetli qonaq retinde Ózbekstan basshısın mirát etti. 2009-jıldıń may ayında Ózbekstan hám Qubla Koreya basshıları Tashkentte ushrastı. Mámleket basshılarınıń hár bir ushırasıwı arqalı eki mámleket ortasındaǵı baylanıslar jáne de bekkemlenip bardı. Sońǵı tórt jıl dawamında bolsa Ózbekstan Qubla Koreya múnásibetleri eki mámleket basshıları ortasındaǵı bay hám tereń mazmunlı siyasiy baylanısqa tiykarlanǵan halda sapa tárepinen jańa basqıshqa kóterildi. 2017 hám 2019-jıllarda ámelge asırılǵan óz-ara mámleketlik saparları nátiyjesinde qol qoyılǵan húkimetler aralıq pitimler hám kommerciya shártnamalarınıń ulıwma muǵdarı 22 milliard dollardı quradı. 2019-jılda mámleketlerimiz arasındaǵı qatnasıqlar “bólek strategiyalıq sheriklik” dárejesine kóterildi. Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Koreya Respublikası Prezidenti Mun Chje Inniń usınısına bola 2020-jıl 30-oktyabr kúni Seul qalasında videokonferenciya formatında bolıp ótken Arqa ekonomikalıq sheriklik ekinshi xalıqaralıq forumında óz shıǵıp sóylewi menen qatnastı. Mámleketimiz basshısı shıǵıp sóylewinde dúnyada júz berip atırǵan qıyınshılıqlı jaǵday hám global krizis shárayatında naǵız ózindey kóp tárepleme baylanıs, jańa qáwiplerge nátiyjeli qarsı turıw ushın múmkinshilik jaratıp, mámleketlerimiz turaqlılıǵın, párawanlıǵı hám izbe-iz rawajlanıwın támiyinlewge xızmet etiwın ayırıqsha aytıp ótti. 2021-jıl 28-yanvar kúni Ózbekstan Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Qubla Koreya Respublikası Prezidenti Mun Chje In menen videokonfrensiya formasında ushırasıw ótkerdi. Mámleket basshıları óz-ara múnásibetler boyınsha arnawlı strategiyalıq sheriklikti jáne de bekkemlew hám sheriklikti hár tárepleme keńeytiwlerdi atap ótti.

2023-jılı 19-sentyabrde ámeliy sapar menen Qubla Koreyada bolǵan Senat baslıǵı Tanzila Norboyeva Milliy Assambleya Spikeri Kim Chjin Pxyo menen óz-ara ushrastı. Ushırasıwda Ózbekstan hám Qubla Koreya ortasındaǵı doslıq hám de

arnawlı strategiyalıq sheriklik múnásibetlerin jáne de bekkemlew, sawda-ekonomikalıq, investiciyalıq, materiallıq-gumanitar, ásirese parlamentler aralıq baylanıslardı keńeytiw máseleleri talqılandı. Sonıń menen birge, Ózbekstan hám Qubla Koreya aymaqlar aralıq sherikligin keńeytiw, atap aytqanda jergilikli keńesler ortasında anıq ilajlar kórsetip ótilgen qospa baǵdarlamanı qabıllaw arqalı aymaqlardaǵı deputatlar ortasında jaqın baylanıslar ornatiw boyınsha da pikir almasılǵan.

Juwmaqlap aytqanda, jáhán tájiriybesin kóriw arqalı sonı aytıw kerek, hesh qaysı mámleket xalıqaralıq baylanıslarsız, basqa mámleketler menen ekonomikalıq hám materiallıq qatnasıqlarǵa kirispesten rawajlana almaydı. Qandayda bir mámleket penen diplomatiyalıq baylanıslar ornatılar eken, bul birinshi náwbette xalıqlar ortasındaǵı materiallıq baylanıslardı rawajlandırıwǵa jol ashsa, basqa tárepten eki mámleket mápleri ushın xızmet etiwshi qatnasıqlardıń payda bolıwı ushın shárayat jaratadı. Solay eken, diplomatiyalıq baylanıslardıń ornatiılıwı hár eki mámleket mápleri ushın unamlı hádiyse bolıp qala beredi.

Bekkemlew ushın sorawlar:

1. 2017-2021-jıllarda Ózbekstan Respublikasını rawajlandırıwdıń bes ústin baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyasını nátiyjeli ámelge asırıw sırtqı siyasiy iskerliginiń tiykarǵı hám ústin turatuǵın wazıypalarınan biri bolıp tabıladı. Bul maqsetke erisiw ushın Respublika Sırtqı isler ministrligi aldına qanday wazıypalar qoyıldı?
2. Ózbekstan hám Qubla Koreya ortasında Strategiyalıq sheriklikti rawajlandırıw jolındaǵı pitimge qashan qol qoyıladı?
3. Ózbekstan Franciya múnásibetleri haqqında túsinik berip ótiń?
4. Ózbekstannıń Qıtay menen qatnasıqlarınıń áhmiyeti qanday?
5. Germaniya hám Ózbekstan múnásbetleri?

3-TEMA: ÓZBEKSTANNIŇ REGIONDA TINISHLIQ HÁM TURAQLILIQTI TÁMIYINLEW BOYINSHA ALIP BARIP ATIRǴAN

JOBA:

3.1 ÓzbekstanniŇ Orayliq Aziya mámleketleri menen hár tárepleme birge islesiw

3.2 Tinishliq hám turaqlılıqtı támiynlew-aymaq qáwipsizliginiŇ girewi

3.3 SHBSH: Tinishliq, turaqlılıq hám rawajlanıw jolındaǵı birge islesiw

3.4 ÓzbekstanniŇ regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasati

Tayanış túsiniqler: Ekonomiklıq iskerlik, sammit, narkobiznes, korporaciya, assambleya, SHBSH, Xalıqaralıq Telekommunikaciya birlespesi, Xalıq aralıq rawajlanıw assotsiatsiyası, Migrantlar jumısı boyınsha Joqarı komiteti, Jáhán den sawlıqtı saqlaw shólkemi, Xalıq aralıq puqaralıq aviatsiyası shólkemi, Xalıq aralıq atom energiyası agentligi, Xalıq jaylasıw fondı, Narkotik zatlardı qadaǵalaw baǵdarlaması, Azıq-awqat hám awıl xojalıǵı shólkemi

Ádebiyatlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. T. 1. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.

3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini táminlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga baǵishlangan tantanali marosimidagi máruzasi. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

5. Karimov I.A. Inson uning huquq va erkinliklari - oliy qadriyat. T. 14. - Toshkent: O‘zbekiston, 2006.

6. Karimov I.A. Yuksak mánaviyat-yengilmas kuch. -Toshkent: Mánaviyat, 2008.

7. gazeta.uz

8. ziyoNet.uz

9. president.uz

Tayanish túsinipler: Ekonomiklik iskerlik, sammit, narkobiznes, korporaciya, assambleya.

Ózbekstan 1991-jıl gárezsizlikke eriskennen keyin dúnya jámiyetshiliginiń tolıq aǵzası retinde óziniń gárezsiz sırtqı siyasatın ámelge asıra basladı. Ótken 30 jıldan aslam dáwir dawamında ózbek diplomatiyası úlken joldı basıp ótti. Búgingi kúnde Ózbekstan dúnyanıń 134 mámleketi menen diplomatiyalıq baylanıslardı ornatqan hám shet el mámleketlerde 35 elshixana, 17 bas konsulxana hám xalıqaralıq shólkemler iskerlik júrgizbekte. Ózbekstanda 43 mámleket hám 20 iri xalıqaralıq shólkemlerdiń missiyaları akkreditaciya etilgen. Ózbekstan 40tan artıq iri shólkemler hám de 500 den artıq xalıqaralıq subyektlar menen birge islespekte. 1992-jılı Sırtqı ekonomikalıq baylanıslar ministrligi, 1991-jılı Sırtqı ekonomikalıq iskerlik Milliy banki dúzildi. 1992-jılı Jáhán ekonomikası hám diplomatiyası universiteti ashıldı.

1993-jıl 24-oktyabrde Tashkentte BMSHniń wákilxanası ashıldı hám óz jumısın basladı. Ózbekstan húkimeti hám BMSH basshılarınıń is-háreketleriniń nátiyjesinde Ózbekstan BMSHniń Xalıqaralıq Telekomunikaciya birlespesi, Xalıqaralıq rawajlanıw associaciyası, Migrantlar jumısı boyınsha Joqarı komiteti, Jáhán densawlıqtı saqlaw shólkemi, Xalıqaralıq puqaralıq aviaciyası shólkemi, Xalıqaralıq atom energiyası agentligi, Xalıq jaylasıw fondı, Narkotik zatlardı qadaǵalaw baǵdarlaması, Azıq-awqat hám awıl xojalıǵı shólkemi sıyaqlı qánigelesken shólkemlerge aǵza boldı.

1993-jılda bolıp ótken BMSH Bas Assambleyasınıń 48-sessiyasında dáslepki márte Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti I.Karimov Nyu-Yorktaǵı Bas Rezidenciyada sóylegen edi. Onda mámleket Oraylıq Aziyanı yadro quralınan qalıs aymaqqa aylandırıw usınısın alǵa súrgen. Buniń ámeliy nátiyjesi bolıp 2009-jıl 20-martta “Oraylıq Aziyada yadro quralınan qalıs aymaq qurıw haqqında”ǵı shártname kúshke kirdi. Áne usı baslama keyinirek Monterey xalıqaralıq izertlew institutı janındaǵı yadro quralı tarqalıwınıń aldın alıw

máselelerin úyreniw orayı eksperti Tijey Bouz tárepinen ayrıqsha atap ótilip, óz waqtında bildirilgen aqılğa muwapıq usınıs, dep bahalangán.

1995-jılda BMSH dúzilgenine 50 jıl tolğanı múnásibeti menen bolıp ótken sessiyada Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti I.Karimov qatnasıp, bayanat penen shıqqan. Áne sonda mámleket basshısı qońsı Awғанstan mashqalasına konstruktiv qatnasta bolıw kerek ekenligin aytıp, óz pikirlerin bildirgen.

2000-jılda BMSH Bas Assambleyasınıń “Mıń jıllıq sammit”inde jańa mıń jıllıqtıń dáslepki basqışında shólkemlestirilgen arnawlı jıynalısta I.Karimov xalıqaralıq terrorizm hám narkobiznes penen baylanıslı mashqalalardı sheship, aymaqlıq qáwipsizlik, sonnan, Oraylıq Aziya aymağında turaqlılıq hám qáwipsizlikti támiyinlew, dúnya qáwipsizligi sistemasın jetilistiriw, BMSH xızmeti hám quramlıq sistemasın reformalawğa baylanıslı usınısları menen shıqtı. Usı bayanat kópshilikte qızıǵıwshılıq oyattı, aradan biraz waqt ótip, yaǵnıy 11-sentyabr waqıyaları júz bergeninen soń, Ózbekstan wákiliniń sózlerinde ashshı haqıyqat bar ekenligi belgili boldı.

2010-jılda BMSH Bas Assambleyasınıń Mıńjıllıq rawajlanıw maqsetlerine arnalǵan jalpı májilisinde mámleket basshısı aymaqta qáwipsizlik hám turaqlılıqtı jánede izshil rawajlanıwdı támiyinlew, átirap-aymaqtı qorgaw máseleleri áhmiyetli wazıypalardan ekenligin ayrıqsh atap ótti. BMSHniń bul jıynalısinan soń mámlekette 2011-2015-jıllarda Mıńjıllıq rawajlanıw maqsetlerin ámelge asırıw boyınsha qosımsha is-ilajlar kompleksi tastıyıqlandı.

2015-jıl basınan baslap Ózbekstanda puqaralıq jámiyeti institutlarınıń rawajlanıwı, mámleketlik emes, kommerciyalıq emes shólkemler xızmetiniń shólkemlestiriw-huqıqıy tiykarların jetilistiriw boyınsha mámleketimiz tájiriybesi, 2014-jılda Ózbekstannıń social-ekonomikalıq rawajlanıwı juwmaqları hám 2015-jılǵa belgilengen ekonomikalıq baǵdarlamasınıń eń áhmiyetli ústinlikleri haqqındaǵı xabar materialları BMSH Bas Assambleyası 69-sessiyasınıń rásmiy hújjeti sıpatında BMSHǵa aǵza mámleketler arasında keń tarqatıldı. Sonday-aq, bul xabar materialları Evropada qáwipsizlik hám birge islesiw shólkeminiń 57-qatnasıwshı mámleketi, usı shólkemniń 11 birge islesiwshı mámleketi, EQBSH

institutlari hámde dala missiyalari hám Gárezsiz Mámleketler Doslıq Awqamı Atqarıwshı komiteti hámde GMDA na aǵza mámleketler ortasında da tarqatıldı.

2017-jıldan baslap ózbek diplomatiyasında sapa tárepten pútkilley jańa bet ashılıp, respublikamızdın xalıqaralıq maydanda alıp baratırǵan iskerligi jańa basqıshqa shıqtı, dep aytıw múmkin. Bunın tiykarǵı sebebi – mámleketimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tárepinen alıp barılıp atırǵan dúnyaǵa ashıqlıq siyasatı, birinshi náwbette jaqın qońsılaslarımız, Oraylıq Aziya mámleketleri menen sheriklik jańa basqıshqa alıp shıǵıldı. Mámleketimiz basshısı sırtqı siyasatta ámelge asırılıwı mólsherlengen birinshi náwbettegi wazıypalar jóninde BMSH Bas Assambleyasınıń 72-sessiyasında sóylegen shıǵıp sóylewinde aytıp ótti.

Sherek ásirde kóbirek waqıt dawamında Oraylıq Aziya mámleketleri ortasında bir qatar máseleler payda bolǵan edi. Suw-energetika resursları hám transport kommunikaciylarınan paydalanıw, mámleket shegaraların delimitaciya etiw hám shegara punktlerin kesip ótiw sıyaqlılar esaplanadı.

Bunnan tısqari, Ózbekstan rawajlanıwınıń bes ústin baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyasınıń besinshi baǵdarı ashıq, konstruktiv hám óz-ara mápli sırtqı siyasat alıp barıwdı, sonday-aq, Ózbekstan átirapında qawipsizlik, turaqlılıq hám jaqsı qońsıshılıq ortalıǵın jaratıwdı názerde tutadı. Bul Oraylıq Aziya regionı mámleketleri menen sheriklik mámleketimiz ushın júdá zárúrli ekenin taǵı bir márte kórsetedi.

Ózbekstan Oraylıq Aziyanıń orayında jaylasqan bolıp, regiondaǵı barlıq mámleketler ortasındaǵı zárúrli buwın esaplanadı hám regionlıq sherikliktiń tiykarǵı katalizatorı bolıp esaplanadı. Sońǵı 3 jıl dawamında alıp barılǵan baylanıs nátiyjesinde Oraylıq Aziyada ulıwma jańa isenim ortalıǵı jaratıldı, doslıq hám jaqsı qońsıshılıqqa tiykarlangan múnásibetler bekkemlenip atır. 2017-jıldan berli mámleketimiz óz-ara mápli sheriklik etiw hám regionda qawipsizlikti támiyinlew maqsetinde barlıq baǵdarlarda ashıq sırtqı siyasat júrgizip kelmekte.

Regionlıq sheriklikti bekkemlew hám óz-ara isenimdi kúsheytıw, orın alǵan mashqalalardı waqtında sheshiwdiń zárúrli mexanizmi retinde Ózbekstan Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2017-jıl noyabr ayında Oraylıq Aziya mámleketleri

basshılarınıń turaqlı máslahátlesiw ushırasıwların shólkemlestiriwdi usınıs etti hám bul baslama region mámleketleri tárepinen qollap-quwatlandı. Atap aytqanda, Oraylıq Aziya mámleketleri basshılarınıń birinshi máslahát ushırasıwı 2018-jıl 15-mart kúni Astana qalasında bolıp ótti. Sammitte siyasiy, sawda-ekonomikalıq hám gumanitar sheriklikti keńeytiw, terrorizm, ekstremizm, narkotrafik hám qural kontrabandasına qarsı birgelikte gúresiw, qawipsizlik hám turaqlılıqtı bekkemlew máseleleri talqılandı. Oraylıq Aziya tek ǵana geografiyalıq hám geosiyasiy emes, bálki birden-bir materiallıq hám civilizaciya mákanı bolıp tabıladı, dep tán alıladı.

2018-jıl 22-iyun kúni BMSH Bas Assambleyası Prezident Shavkat Mirziyoyev baslamaları menen islep shıǵılǵan “Oraylıq Aziya regionında tınıshlıq, turaqlılıq hám turaqlı rawajlanıwdı támiyinlew maqsetinde regionlıq hám xalıqaralıq sheriklikti kúsheytıw” rezolyuciyasın qabılladı. Evropa, Amerika, Aziya hám Afrikanıń 55 mámleketi hújjetke teń avtorlıq etti hám rezolyuciya BMSH ǵa aǵza barlıq mámleketler tárepinen bir dawıstan qollap-quwatlandı.

Rezolyuciya Oraylıq Aziya mámleketleriniń regionda tınıshlıq hám turaqlı rawajlanıwdı támiyinlewdegi, sonıń menen birge regionlıq hám xalıqaralıq sheriklikti bekkemlewdegi zárúrli rolin tán alındı. Hújjetke Bas Assambleya Oraylıq Aziya mámleketleriniń regionda turaqlılıq hám ekonomikalıq sheriklikti bekkemlewge qaratılǵan umtılıw-háreketleri hám baslamaların qollap-quwatlawı ayılıp ótilgen.

2018-jılı mart ayında paytaxtıımızda Awǵanstan boyınsha joqarı dárejedegi xalıqaralıq konferenciya nátiyjeli shólkemlestirildi, onıń juwmaǵında awǵanlar aralıq tınıshlıq sóylesiwlerin baslaw boyınsha ózine tán “Jol kartası”na aylanǵan deklaraciya qabıl etilgen edi. 2018-jıl dekabr ayında bolsa BMSH Bas Assambleyasınıń “Ruwxıylıq hám diniy bawırıkeńlik” arnawlı rezolyuciyası qabıl etildi. Búgingi kúnde BMSHnıń Jaslar huqıqları boyınsha konvenciyası joybarın tayarlaw jumısları alıp barılmaqta. Usı konvenciyanıń áhmiyetliligi “Jaslar 2020: global sheńberdegi birlik, turaqlı rawajlanıw hám insan huqıqları” Samarqand forumınıń xalıqaralıq qatnasıwshıları tárepinen jáne bir márte aytıp ótildi. Aral

boyı aymağı ushın insan qáwipsizligi boyınsha kóp sheriklik tiykardağı Trast fondı ámeliy xızmet kórsetpekte.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2020-jıl 23-sentyabr kúni BMSH Bas Assambleyasınıń 75-sessiyasında Watanımız tariyxında birinshi márte ózbek tilinde bayanat isledi. Ol BMSH sessiyası tariyxta birinshi márte pútkilley jańa formatta – koronavirus pandemiyası sebepli onlayn rejimde bolıp ótip atırǵanlıǵın aytıp ótti. “Bunday apat pútkil insaniyattıń kúshsiz táreplerin kórsetti. Házirgi qorqınıshlı hám qıyın jaǵday jer júzindegi barlıq mámleketler hám xalıqlar óz-ara baylanıslı ekenligin, ortamızda turqlı túrde baylanıs, isenim hám jaqın birge islesiw júdá áhmiyetli ekenligin dáliylledi”, dep aytıp ótti Prezident.

“Usı jolda barlıǵımız húkimetler, parlamentler hám puqaralıq jámiyetleriniń óz-ara háreketlerin birlestiriw, ulıwmalıq juwapkershilik principlerin bekkemlew, Densawlıqtı saqlaw shólkeminiń statusı hám potencialın asırıw, wákilliklerin keńeytiw lazımlıǵın tereń túsindik. Maqsetimiz – hár bir insannıń tiykarǵı huqıq hám erkinliklerin, salamatlıǵı hám abadanlıǵın támiyinleytuǵın ádil global sistemanı birgelikte jaratıwdan ibarat”, dep kórsetti Prezident.

Sh.Mirziyoyev Pandemiya dáwirinde mámleketlerdiń ıqtıyarıy májbúriyatlar haqqındaǵı xalıqaralıq kodeksti islep shıǵıwdı usınıs etti. Usı hújjetke hár bir mámleketniń óz puqaraları hám xalıqaralıq shólkemleri aldındaǵı májbúriyatları sáwleleniwi lazım. Sonday-aq, Prezident shólkem Bas xatkeri Antonio Gutterristiń krizisli shárayatta azıq-awqat qáwipsizligin támiyinlewdiń aktual máselelerine arnalǵan sammitin ótkeriw boyınsha usınısın maqullawın aytıp ótti. Usı sessiyada Pandemiya dáwirinde xalıqaralıq birge islesiwdi rawajlandırıw, Jaslar siyasatı, Oraylıq Aziya mámleketleri menen birge islesiw, “Awǵanstan – Oraylıq Aziyanıń ajıralmas bólegi”, Global klimat ózgeriwi hám Aral mashqalası, Dúnyada kambaǵallıqqa qarsı gúresiw sıyaqlı bir qatar áhmiyetli máseleler de mámleket basshısı tárepinen toqtalıp ótili.

2019-jıl 29-noyabr kúni Tashkent qalasında Oraylıq Aziya mámleketleri basshılarınıń ekinshi maslahát ushırasıwı bolıp ótti. Oraylıq Aziya mámleketleri Prezidentleri transshegaralıq suwdan paydalanıw, transport infrastrukturasını

rawajlandırıw, shegaralardı tártipke salıw hám regionlıq qáwipsizlik máselelerin talqıladı. Tashkentte bolıp ótken máslahát ushırasıwı Ózbekstan jańalanıw hám regionlıq sheriklik jolınan barıwdı dawam ettirip atırǵanlıǵın kórsetti. Region mámleket basshılarınıń keyingi ushırasıwın Qırǵızstan paytaxtı Bishkek qalasında ótkeriw jobalastırıldı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tárepinen BMSH Bas Assambleyasınıń 72-sessiyasında alǵa súrilgen baslamalardı ámelge asırıwda zárúrli ámeliy qádemlerden biri – bul 2017-jıl 10-11-noyabr kúnleri Samarqand qalasında bolıp ótken “Oraylıq Aziya: birden-bir tariyx hám ulıwma keleshek, turaqlı rawajlanıw hám óz-ara párawanlıq ushın sheriklik” temasındaǵı konferenciya bolıp tabıladı. Onda Oraylıq Aziya mámleketleriniń sırtqı isler ministrleri basshılıǵında delegaciýalar, Evropa, Aziya hám Amerikadan kelgen joqarı mártebeli rásmiy delegaciýalar, 10 nan artıq xalıqaralıq shólkem basshıları, sonıń menen birge 100 den artıq shet el ekspert hám ǵalaba xabar quralları wákilleri qatnastı. Konferenciya Ózbekstan Prezidenti Oraylıq Aziya shegara aymaqları hákimleri hám isbilermen dóńgelekleri awqamların dúziw usınısın ilgeri súrdi. Bul baslama házirde shegara aymaqlarında regionlararası sheriklikti rawajlandırıwda óz mánisin tawıp atır.

Oraylıq Aziyada qáwipsizlik hám turaqlılıqtı támiyinlew ushın Ózbekstan qońsılas Awganstandaǵı kelispewshilik sheshiwde aktiv qatnaspaqta. Bul mámleket penen óz-ara mápli sheriklik haqqında zárúrli shártnamalardı qol qoyıldı, jańa ekonomikalıq joybarlar boyınsha ámeliy jumıslar alıp barılmaqta.

Awganstandaǵı jaǵdaydı turaqlastırıw ushın Prezident Shavkat Mirziyoyev baslamaları menen 2018-jıl 27-mart kúni “Tınıshlıq processı, qáwipsizlik salasında sheriklik hám regionlıq sheriklik” temasında joqarı dárejedegi Tashkent xalıqaralıq konferenciyası bolıp ótti. Onda Awganstan Islam Respublikası Prezidenti, BMSHnıń Awganstandaǵı arnawlı wákili Tadamiti Yamamoto, sonıń menen birge AQSH, Ullı Britaniya, Germaniya, Italiya, Franciya, Turkiya, Rossiya, Qıtay, Indiya, Iran, Pakistan, Qazaqstan, Qırǵızstan, Tajikstan, Túrkmenshan, Saudiya

Arabstanı hám Birlesken Arab Ámirlikleri sırtqı isler ministrlikleri basshıları, 25 mámleket hám xalıqaralıq shólkem wákilleri qatnastı.

Konferenciya juwmaqları boyınsha Tashkent deklaraciyasına qol qoyıldı. Bul hújjet regionda tınıshlıq hám qáwipsizlikti támiyinlewdiń, barlıq tarawlarda sheriklikti bekkemlew, jaqsı qońsıshılıq múnásibetlerin jáne de keńeytiw sıyaqlı iygilikli maqsetlerdi ózinde sáwlelendirdi.

Ózbekstan Awganstan menen múnásibetlerdi rawajlandırıwdı dawam ettiredi, bul mámlekette jaǵdaydı tınısh jol menen sheshiwge qaratılǵan xalıqaralıq umtıls-háreketlerde aldınǵıdan da belsendi qatnasadı. Ózbekstan Awganstan ekonomikasın qayta tiklew, onıń transport, islep shıǵarıw, energetika hámde social infrastrukturasın rawajlandırıwdı qollap-quwatlaydı. Turaqlı hám gullep-jasnap atırǵan Awganstan Oraylıq Aziyada regionlıq qáwipsizlik párawanlıqtıń zárúrli faktorlarınan biri bolıp tabıladı. Usınıń menen birge, global kóriniske iye bolǵan ekstremizm, separatizm, náshebentlik hám qural kontrabandası máseleleri menen bekkem baylanıslı bolǵan xalıqaralıq terrorizmge qarsı gúres házirgi dáwirimizdiń eń aktual mashqalası bolıp qalmaqta. Atap ótiw kerek, bul baǵdarda SHBSH sheńberinde jaqın sheriklik ámelge asırılıp kelinbekte.

Sol orında Prezidentimiz dúnya xalqınıń úlken bólegin quraytuǵın jaslardı ekstremizm hám radikalizm tásirinen qorgaw hám de olardıń huqıqların jáne de tolıq támiyinlew boyınsha qatar baslamalardı aytqanlıǵın atap ótiw kerek. Atap aytqanda, mámleketimiz basshısı jaslardı bul unamsız tásirlerden qorgawda “Nadanlıqqa qarsı bilim” principin ortaǵa tasladı hám BMSH Bas Assambleyasınıń 72-sessiyasındaǵı sóylewinde “Bilim hám diniy tolerantlıq” dep atalǵan rezolyuciyanı hám de Jaslar huqıqları haqqındaǵı konvenciyanı islep shıǵıw hám qabıllaw baslaması ilgeri súrilgen. “Bilim hám diniy tolerantlıq” haqqındaǵı rezolyuciya 2018-jıl dekabr ayında BMSH Bas Assambleyası tárepinen awızbirshilik menen qabıllandı hám Jaslar huqıqları haqqındaǵı konvenciya boyınsha jumıslar qızǵın dawam etpekte. Bul bolsa Prezidentimiz baslamaları qanshelli aktual xalıqaralıq áhmiyetke iye ekenligi hám olardıń jáhán jámiyetshiligi tárepinen keń qollap-quwatlanıp atırǵanına dárek beredi.

Regionniń barlıq mámleketlerinde tikkeley teńizge shıǵıw jolları joq ekenligi sebepli, qurǵaqlıq transportın rawajlandırıw hám tranzit potencialdı asırıw zárúrli áhmiyetke iye. Ózbekstannıń geografıyasın hám qońsılas mámleketler menen transport infrastrukturasını rawajlandırıw maqsetinde Prezidentimiz 2018-jılda Tashkent qalasında “Oraylıq Aziya xalıqaralıq transport sistemasında: strategiyalıq keleshekler hám paydalanılmaǵan múmkinshilikler” atamasında xalıqaralıq konferenciya ótkeriw usınısın bildirdi. Ol jaǵdayda dúnyanıń 37 mámleketinen hám 27 xalıqaralıq shólkemnen 500 den artıq shet el qánigeleri qatnastı.

Konferenciyanıń tiykargı maqseti - ámeldegi transport sistemasın jetilistiriw hám jańa transport sistemasın jaratıw maqsetinde xalıqaralıq finanslıq institutlar, shólkemler, sonıń menen birge transport hám logistika kompaniyaları wákilleri menen hár tárepleme baylanıslardı rawajlandırıw edi. Ushırasıw nátiyjesinde transport hám logistika xızmetlerin kórsetiw processinde qospa transport-logistika kárxanaların shólkemlestiriw hám sanlı texnologiyalardı jedel engiziwge qaratılǵan anıq usınıslar islep shıǵıldı.

Regionda jańa transport imaratlarınıń iske túsiriliwi usı tarawda belgilengen wazıypalardıń izbe-iz ámelge asırılıp atırǵanına dárek beredi. Atap aytqanda, injenerlik ózgeshelikleri hám geostrategik áhmiyetine kóre kem ushraytuǵın Turkmenobod-Farob kópiriniń iske túsiriliwi tek ǵana Ózbekstan hám Turkmenistan emes, bálki pútkil Oraylıq Aziya turmısında zárúrli orın tutadı.

Kóp jıllar dawamında Ózbekstan, Tajikstan hám Qırǵızstan ortasındaǵı qadaǵalaw punktleriniń kópshiligi puqaralar ushın jabıq edi. Sonıń menen birge, mámleket shegaraların delimitaciya hám demarkaciya qılıw boyınsha qatar salmaqlı máseleler bar edi. Ózbekstan Prezidentiniń Qırǵızstanǵa etken mámleketlik saparı dawamında 2017-jıl 5-sentyabr kúni Ózbekstan hám Qırǵızstan ortasında mámleket shegarası haqqındaǵı shartnamaǵa qol qoyıldı. Sonıń menen birge, 2018-jıl 9-mart kúni Ózbekstan Tajikstan menen shegaralardı delimitaciya hám demarkaciya qılıw boyınsha shártnamasına qol qoyıstı.

Bul zárúrli hújjetlerdiń ámelge asırılıwı ham nátiyjeleriniń ámelde qollanılıwı nátiyjesinde, qońsılas mámleketler menen shegara punktlerinde barlıq sheklewler alıp taslandı. Qırǵızstan hám Tajikstan menen qol qoyısqa shegaralardı delimitaciya hám demarkaciya qılıw shártnamaları mámleketimizge ekonomikalıq sheriklikti hám transshegaralıq sawdanı rawajlandırıw, óz-ara sawda kólemin asırıw hám, eń áhmiyetlisi, shegara aymaqlarında jasawshı puqaralardıń háreketleniwı ushın qolaylı shárt-shárayatlardı jaratadı. Atap aytqanda, eger bes jıl aldın Ózbekstan-Qırǵızstan mámleket shegarasın kúnine 200-300 kisi kesip ótken bolsa, búgingi kúnde bul kórsetkish 30 mınnan astı. Tajikstan menen shártnama qol qoyısqannan keyin, ilgeri jabıq bolǵan barlıq 17 shegara ótkeriw punkti tolıq isley basladı. Búgingi kúnde Ózbekstan-Tajikstan shegarasın kúnine 20 mın puqara kesip ótpekte. Sonıń menen birge, Ózbekstan hám Tajikstan puqaraları ushın 30 kúnge shekem vizasız rejim ornatılǵanı eki mámleket ortasındaǵı sheriklik ashıqlıq hám dos sıpatında qońsıshılıq baylanıslarına súyeniwinen dárek beredi.

Ózbekstan Prezidentiniń ashıq hám konstruktiv siyasatı sebepli Ózbekstan, Qazaqstan hám Turkmenstan ortasındaǵı mámleket shegaralarınıń bir-birine tutas aymaǵı máselesinde bir pikirge erisildi. Tiyisli shártnama 2017-jıl noyabr ayında Samarqandta Oraylıq Aziya boyınsha joqarı dárejedegi xalıqaralıq konferenciya sheńberinde qol qoyıldı.

Regionlıq sherikliktiń taǵı bir strategiyalıq zárúrli baǵdarı-sawda-ekonomikalıq baylanıslardı rawajlandırıw bolıp tabıladı. Ózbekstan baslaması menen 2018-jıl 15-mart kúni paytaxtımızda da region mámleketleri Bas ministrleri orınbasarları qatnasıwında Oraylıq Aziya ekonomikalıq forumı bolıp ótti. Forumda 200 den artıq mámleket keńseleri, Qazaqstan, Qırǵızstan, Tajikstan hám Turkmenstan isbilermen wákilleri qatnastı. Forum qatnasıwshıları investiciyalıq sheriklikti keńeytiw, regionlıq sawdanı xoshametlew, sonıń menen birge turizmnıń ózine tánligin asırıw, transport hám tranzit potencialın asırıw máselelerin talqıladı. Ushırasıwlar dawamında Oraylıq Aziya mámleketleri ortasındaǵı tovar almasıw kólemi 2017-jılǵa salıstırǵanda 35 procentten kóbirek óskeni hám 12,2 milliard

dollardı qurağanı, biraq mámleketler regiondağı ekonomikalıq potencialınan ele tolıq paydalanılmay atırğanı aytıp ótildi.

Investicion ortalıqtı jaqsılaw hám shet el investorların keń tartıw maqsetinde Ózbekstan Prezidenti Shavkat Mirziyoyev region mámleket basshılarının Ekinshi máslahát ushırasıwında Oraylıq Aziya mámleketleri ushın investiciya forumın shólkemlestiriw baslamasın ilgeri sürdi.

Sonın menen birge, Prezidenttiń hár jılǵı shaqırılıǵında ekologiyalıq qawipsizlikti támiyinlew, suw hám basqa tábiyiy resurslardan aqılǵa say paydalanıw, Aral máseleleri hám ekologiyalıq ortalıq buzılıwının aqıbetleri ayrıqsha atap ótıledi. Usı mashqalalardı sheshiw hám Aral teńiziniń xalıqtıń turmıs tárizine unamsız aqıbetleriniń aldın alıwǵa qaratılǵan Finans ministrligi janında Aralboyı regionın rawajlandırıw fondı dúzilgeni maqsetke muwapıq bolıp tabıladı, oǵan 200 milliard sumnan artıq qarjı ajratılǵan. Bul qarjılar esabınan Qaraqalpaqstan Respublikası hám Xorezm wálayatı xalqın taza ishimlik suwı menen támiyinlew, turmıs shárayatın jaqsılaw máseleleri sheshilip atır.

Ózbekstan Prezidentiniń BMSH Bas Assambleyasınıń 72-sessiyasında ilgeri sürilgen baslamasınıń ámeliy nátiyjesi retinde Aralboyı regionında insan qawipsizligi boyınsha BMSHniń kóp tárepleme sheriklik Trast fondı dúzildi. Usı fondtıń prezentaciyası 2018-jıl 27-noyabr kúni Nyu-York qalasında BMSH bas rezidenciyaında bolıp ótti.

Mámleket basshısı 2018-jıl 24-yanvar kúni Oliy Majlis deputatları aldında sóylegen sóylewinde fond iskerliginiń qanshelli zárúrli ekenin taǵı bir márte aytıp ótti. 2019-jıl oktyabr ayında Aral máselelerin sheshiwge baǵıshlap Nókis qalasında ótkerilgen xalıqaralıq konferenciya Prezidentimiz tárepinen Aralboyınıń ekologiyalıq innovaciya hám texnologiyalar aymaǵı dep járiyalaw hám BMSH Bas Assambleyasınıń arnawlı resolyuciyasın qabıllaw ilgeri sürildi. Házirde bul isti ámelge asırıw boyınsha izbe-iz jumıslar alıp barılmaqta.

Materiallıq hám gumanitar sheriklik Oraylıq Aziya mámleketleri ortasında óz-ara sheriklikti rawajlandırıwda úlken áhmiyetke iye. Region mámleketleri ulıwma tariyx hám birdey pikir mádeniyatqa iye. Olardıń bir-birine jalǵasıp ketken

uqsas úrp-ádetleri, qádiriyatları hám birden-bir dini bar. Sol sebepli, Ózbekstan materiallıq hám jaqın qońsıshılıq baylanısların bekkemlew boyınsha qatar islerdi ilgeri júrgizip atır. Atap aytqanda, region mámleket basshılarınıń Ekinshi máslahát ushırasıwında Shavkat Mirziyoyev universitet forumı hám regionlıq sport oynların ótkeriw, sonıń menen birge, ilim, mádeniyat hám kórkem-óner salasındaǵı úlken jetiskenlikleri ushın Oraylıq Aziya sıylıǵın shólkemlestiriwdi usınıs etti. “Biz hár jılı Nawrız, Ramazan yaki Qurban Hayttan aldınǵı kúnde hár bir mámlekette gezekpe-gezek Oraylıq Aziya mádeniyatı kúnlerin shólkemlestiriw zárúr, dep esaplaymız. Bulardıń barlıǵı aǵayın xalıqlarımızdı jáne de jaqınlastırıwǵa múmkinshilik beredi”, dep aytıp ótti Prezidentimiz.

Bul islerdiń ámeliy nátiyjesi retinde 2018-jıl Qazaqstanda “Ózbekstan jılı” dep daǵaza etildi. Onıń sheńberinde 80 nen artıq materiallıq hám sport ilajı, kino kúnleri hám túrli festivallar ótkerildi. 2019-jıl bolsa Ózbekstanda “Qazaqstan jılı” boldı jáne onıń sheńberinde kóplegen materiallıq ilajlar ótkerildi. Bul mámleketler ortasındaǵı materiallıq baylanıstıń joqarı dárejesin kórsetedi.

Region mámleket basshılarınıń Ekinshi máslahát ushırasıwı óz-ara kelisiwleri dawamında Ózbekstan basshısı xalıqaralıq turizm konferenciyasın ótkeriw hám Oraylıq Aziyada birden-bir turizm brendin jaratıw usınısın ilgeri súrdi.

Regionda turizm potencialın asırıw ushın Oraylıq Aziya mámleketlerinde Silk Road (Jipek jolı) viza rejimin engiziw jobalastırılǵan. Bul rejim ulıwma vizani názerde tutadı hám sırt el puqaralarına bir waqttıń ózinde Oraylıq Aziyanıń bir neshe mámleketlerine tosıqlarsız barıwǵa múmkinshilik beredi. Bul usınıs turistlerdiń Oraylıq Aziya mámleketlerine sayaxat etiwın jeńillestiriw ushın ilgeri súrilgen. Joybarda Oraylıq Aziya mámleketlerinen tısqarı Turkiya hám Ázerbayjan da qatnasıwı jobalastırılǵan.

Prezidentimizdiń bul baǵdardaǵı iskerligi tek ǵana regionda emes, bálkim xalıqaralıq kólemde keń qollap-quwatlanıp atır. Atap aytqanda, 2019-jıl dekabr ayında BMSH Bas Assambleyası Ózbekstannıń baslaması menen “Oraylıq

Aziyada turaqli rawajlanıw hám turaqli turizm” dep atalgan arawlı rezolyuciyanı qabılladı.

Joqarıdağılardan kelip shıqqan halda, juwmaq etip sonı aytıw múmkin, Ózbekstan Respublikası óz iskerligi menen tek gana mámleketti emes, bálkim pútkil regiondı rawajlandırıw boyınsha izbe-iz umtılıw-háreketlerdi ámelge asırıp atır. Prezidentimiz aytıp ótkenindey: “Biziń bas maqsetimiz–ulıwma umtılıw-háreketlerimiz benen Oraylıq Aziyanı turaqli, ekonomikalıq hám joqarı rawajlangan regionğa aylandırıwdan ibarat”.

Oraylıq Aziya mámleketleriniń barlıq tarawlarda teń huqıqlı sheriklik tiykarında region rawajlanıwına unamlı tásir kórsetip atır. Mámleketimiz basshısının iskerligi, aktiv hám pragmatik diplomatiya hám de sırtqı siyasatı sebepli búgingi kúnde Oraylıq Aziyada ulıwma jańa, konstruktiv siyasiy ortalıq payda boldı hám transshegaralıq suw resurslarınan aqılğa say paydalanıw, shegaralardı delimitaciya hám demarkaciya qılıw, shegara punktlerin kesip ótiw, transshegaralıq sawdanı rawajlandırıw sıyaqlı eń aktual mashqalalardı sheshiw ushın qolay shárayatlar jaratıldı.

Bulardıń barlıgın Ózbekstan hám Oraylıq Aziya mámleketleri ortasında keyingi úsh jıl dawamında mámleketimiz administraciyası tárepinen alıp barılıp atırğan jaqın hám óz-ara mápli qońsıshılıq baylanısların rawajlanıw boyınsha izbe-iz sırtqı siyasatıń gárezsiz ózbek diplomatiyasının úlken jetiskenligi, dep aytıw múmkin.

Ózbekstanda milletler aralıq tatıwlıq hám diniy keń peyillikti támiyinlew boyınsha bir qatar nátiyjeli jumıslar ámelge asırıldı. Mámlekette “Jawızlıqqa qarsı aǵartıwshılıq” degen ideya tiykarında Islam dininiń insaniylik mazmunın, tınıshlıq hám doslıq maqsetlerine xızmet etiwdi hámde mámleket alımlarının ómiri, ilimiy miyrasların dúnya keń jámiyetshiligine jetkiziw maqsetinde 2020-jıl 3-5-mart kúnleri Samarqand qalasında Imam Abu Mansur Motrudiy shaxsı hám kóz-qarasları, motrudiyliktiń ideyalıq tiykarı, usı táliymattıń búgingi kúndegi áhmiyetine arnalğan “Imam Motridiy hám motrudiya táliymatı: ótmish hám búgin” atamasındaǵı xalıqaralıq konferenciya shólkemlestirildi. Usı ilajda 15 mámleketten

55 tanimalı alımlar, muftiyler, motrudıytanıwshı ekspertler, 100 jergilikli alım hám izleniwshiler qatnastı.

2021-jıl jaǵdayına kóre Ózbekstan Respublikasında jámi 2276 diniy shólkem hám 16 diniy konfessiya xızmet kórsetpekte. Sonnan 2093i musulman shólkemi, 166 xristian shólkemi, 8 evrey toparı, 6 Baxoiylik jámiyeti, 1 krishnashılar jámiyeti hám 1 budda ibadatxanası, sonday-aq Ózbekstan konfessiyalar aralıq Bibliya jámiyeti de xızmet kórsetpekte. Xalıqaralıq diniy erkinlik boyınsha AQSH komissiyası (USCIRF) Ózbekstandı “Ayrıqsha qáwipke meyil mámleketler” qatarınan shıǵardı. Komissiya esabatında Ózbekstan tárepinen sońǵı jıllarda diniy tarawda ámelge asırılǵan ózgerisler aytıp ótilip, “Jaslıq” qamaqxanasınıń jabılǵanlıǵın ayrıqsha keltirip ótti. Mámlekette insan huqıqların támiyinlew tarawında da Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Insan huqıqları boyınsha Ózbekstan Respublikasınıń Milliy strategiyası”n tastıyıqlaw haqqındaǵı Pármanı qabıl etildi. Hújjet penen Insan huqıqları boyınsha Ózbekstan Respublikasınıń Milliy strategiyası, Insan huqıqları boyınsha Ózbekstan Respublikasınıń Milliy startegiyasın ámelge asırıw boyınsha “Jol kartası”, BMSHniń insan huqıqları boyınsha ustav organları hám shártnamalıq komitetleri xabarnamaları hám qararların kórip shıǵıw boyınsha Ózbekstan Respublikası mámleket organlarınıń óz-ara birge islesiw tártibi haqqındaǵı nızam tastıyıqlandı.

Sırtqı siyasat tarawında:

1. Shet el mámleketleri menen birge islesiwdi jańa basqıshqa alıp shıǵıw. 2020-jıldıń birinshi yarım jıllıǵında Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasiy xızmetinde de bir qatar nátiyjeli is-ilajlar hám háreketler ámelge asırıldı. Mısalı, 2020-jıldıń 19-20-fevral kúnleri Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Turkiya Respublikası Prezidenti Rajab Toyıib Erdoǵannıń mirátine bola rásmiy sapar menen sol mámlekette boldı. Sapar sheńberinde eki mámleket basshıları ortasında tar sheńberde sóylesiwler bolıp ótti. Onda siyasiy, ekonomikalıq, sociallıq hám sawda investiciyalıq birge islesiwdi rawajlandırıw máseleleri haqqında sóz boldı. Sonday-aq, Prezidentler basshılıǵında Joqarı dárejedegi strategiyalıq birge islesiw keńesiniń birinshi jıynalısqı bolıp ótti. Strategiyalıq

sheriklik keńesiniń birinshi jıynalıstı nátiyjeleri haqqında qospa bayanat, sonday-aq, ekonomika, sawda, texnologiyalar tarawına tiyisli hújjetlerge qol qoyıldı.

Bunnan tısqarı, 2020-jıldıń 23-iyun kúni Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Ekinshi jer júzilik urısında erisilgen jeńistiń 75 jıllıǵı múnásibeti menen bolıp ótken jeńis paradında qatnasıw ushın Rossiya Federaciyası paytaxtı Moskva qalasına sapar etti. Sapar dawamında Prezident Sh.Mirziyoyev Rossiya Federaciyası Prezidenti Vladimir Putin menen ushırasıw ótkizdi. Ushırasıw dawamında siyasiy, ekonomikalıq, qáwipsizlik hám mádeniy tarawlarda birgelikte alıp barılıp atırılǵan jumıslarǵa toqtalıp, usı tarawlarda búgingi kúnge shekem erisilgen jeńislerge toqtalıp ótildi. Sonday-aq, Prezident V.Putin ózbek xalqınıń ekinshi jer júzilik urısındaǵı jeńiske qosqan úlken úlesi haqqında aytıp ótti.

Ózbekstannıń máplerin alǵa súriwge qaratılǵan 80 nen artıq joqarı dárejedeǵı sapar hám ushırasıwlar, onlayn sáwbetler shólkemlestirildi. Olarda xalıqaralıq hám aymaqlıq áhmiyetke iye aktual máseleler, kóp tárepleme birge islesiw, sawda-ekonomikalıq, investiciya, energetika, transport-kommunikaciya, mádeniy-gumanitar tarawlar, bilimlendiriw hám basqa áhmiyetli tarawlardaǵı sheriklik máseleleri dodalandı.

Mámleket sırtqı siyasatına tiyisli áhmiyetli wazıypalardı sheshiwde parlament diplomatiyasınıń roli hámde xalıqaralıq hám aymaqlıq shólkemler menen birge islesiw kúsheytirildi. Shet el mámleketleri menen siyasiy, ekonomikalıq hám mádeniy gumanitar tarawlarda sherikshilikti jáne de rawajlandırıw maqsetinde búginge shekem 130 dan artıq “Jol kartası” tastıyqlanıp, ámelge asırılmaqta. Awıl xojalıǵı, sanaat, mádeniyat hám basqa tarawlarda 635 investiciyalıq joybar boyınsha 945,4 mln AQSH dolları muǵdarında investiciya ózlestirildi.

Xalıqaralıq reytinglerde mámlekettiń ornın jaqsılaw, onıń xalıqaralıq maydandaǵı imidjin joqarı dárejelerge kóteriw hámde mámleketti shet el investorları ushın mákanǵa aylandırıw maqsetinde Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Ózbekstan Respublikasınıń xalıqaralıq reyting hám indekslerdeǵı

ornin jaqsilaw hámde mámleket organları hám shólkemlerinde olar menen sistemalı islewdiń jańa mexanizmin engiziw haqqında”ǵı Pármanı qabıl etildi.

2. Belgili xalıqaralıq shólkemler sheńberinde kóp tárepleme birge islesiwdi jedellestiriw. Evropa Awqamı menen baylanıslardı rawajlandırıw hám sherikshilikti jańa basqıshqa alıp shıǵıw maqsetinde Oraylıq Aziya boyınsha Evropa Awqamınıń jańаланған strategiyasın ámelge asırıwda Ózbekstannıń belsene qatnasıwın támiyinlew boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

Ózbekstan hám Evropa Awqamı ortasındaǵı keńeytirilgen sheriklik hám birge islesiw shártnamasınıń sawda bólimin dodalaw boyınsha náwbettegi sóylesiwler ortalıǵın qalıplestiriw máselesin tezletiw boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

2020-jıldıń 11-may kúni bolıp ótken Oliy Majlis Senatınıń tórtinshi jalpı májilisinde Ózbekstannıń Evraziya ekonomikalıq awqamında baqlawshı mámleket statusında qatnasıw usınısı maqullandı hámde bul másele boyınsha Senattıń tiyisli qararı qabıl etildi. Egerde Ózbekstan Awqamǵa baqlawshı sıpatında qosılsa onda awqam organları jıynalıslarında qatnasıw hám qabıl etilgen qararlar menen tanısıw huqıqına iye boladı. Sonı aytıw, kerek usı shólkem menen sheriklik sırtqı sawda kóleminiń ósiwi, mámlekette iri investiciya joybarların ámelge asırıw, aymaqlıq klasterler, sanaat hám sawda zonaların payda etiwde aymaqlar aralıq baylanıslardı rawajlandırıw imkaniyatın jánede keńeytedi.

Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń baslaması menen mámleket óz tariyxında birinshi márte 2020-jılda ĞMDA bassılıǵın qabıl etti. Kóp tárepleme birge islesiwdi izshil keńeytiw hám nátiyjeliligin asırıw bassılıqtıń tiykarǵı baǵdarı sıpatında belgilendi. Sol múnásibet penen, 12-may kúni Ózbekstan Respublikasınıń baslaması menen videokonferenciya baylanıs rejiminde ĞMDA qatnasıwshı mámleketleri Sırtqı Isler ministrleri keńesiniń májilisi bolıp ótti. Májiliste transport, bilimlendiriw, turizm, dene tárbiya hám sport tarawlarındaǵı birge islesiwdi jánede rawajlandırıwǵa qaratılǵan hújjetler kórip shıǵıldı hám maqullandı.

2020-jıldın 7-yanvar kúni Tashkent qalasında Ózbekstan Respublikası hám Tájikstan Respublikası Qospa demarkaciya komissiyasınıń birinshi jıynalıstı bolıp ótti. Jıynalısta Ózbekstan-Tájikstan mámleket shegarasın demarkaciya etiw ushın tiykar bolatuǵın normativ-huqıqıy hám texnik hújjetler tastıyqlandı. 17-21-fevral kúnleri bolsa Alma-ata qalasında Qospa demarkaciya komissiyasında Ózbekstan Respublikası hám Qazaqstan Respublikası húkimetleri delegacijalarınń náwbettegi jıynalıstı bolıp ótti. Jıynalısta Ózbekstan Respublikasınıń Nawayı wálayatı hám Qazaqstan Respublikasınıń Qızılorda hám Túrktan wálayatları shegaraları tutasqan aymaqlarda mámleketler aralıq shegaranı demarkaciya etiwdiń juwmaqlawshı hújjetleri joybarları tayarlandı.

Bekkemlew ushın sorawlar:

1. 2021-jıl jaǵdayına kóre Ózbekstan Respublikasında jámi qansha diniy shólkem hám diniy konfessiya xızmet kórsetpekte?
2. BMSH Bas Assambleyasınıń “Ruwxıylıq hám diniy bawırıkeńlik” arnawlı rezolyuciyası qashan qabıl etildi?
3. “Oraylıq Aziya: birden-bir tariyx hám ulıwma keleshek, turaqlı rawajlanıw hám óz-ara párawanlıq ushın sheriklik” atamasındaǵı konferenciya qashan bolıp ótedi?
4. 2018-jıl Tashkent qalasında “Oraylıq Aziya xalıqaralıq transport koridorları sistemasında: strategiyalıq keleshekler hám paydalanılmaǵan múmkinshilikler” temasında xalıqaralıq konferenciyanıń tiykarǵı maqseti ne?
5. Oraylıq Aziya mámleketleri basshılarınıń birinshi máslahát ushırasıwı qaysı qalada bolıp ótedi?

4-TEMA: ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI USHIN ÚSTIN TURATUĞIN BOLĞAN XALIQ ARALIQ REYTING HÁM INDEKSLER BOYINSHA NÁTIYJELILIKTIŇ EŇ ZÁRÚRLI KÓRSETKISHLERIN ASIRIW BOYINSHA ALIP BARILIP ATIRĞAN ILAJLAR (2SAAT)

JOBÁ:

- 4.1 Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatúğın bolğan xalıq aralıq reyting hám indeksler
- 4.2 Socialliq-ekonomikalıq taraw indeksleri haqqında mağlıwmat
- 4.3 Ózbekstan hám dunya reytinglari
- 4.4 Xalıq aralıq reyting hám indeksler kórsetkishlerin asırıw boyınsha alıp barılıp atırğan ilajlar

Tayanış sózler: geosiyasat, geoekonomika, gidroenergetika, diniy bawırkenlik, rezolyuciya, integraciya, Xalıq aralıq reyting, indeksler, indeksler kórsetkishleri

Ádebiyatlar:

1. Levitin L. O'zbekiston tub burilish pallasida. - Toshkent: O'zbekiston, 2005.
2. Mustaqil O'zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
4. Erkaev A. O'zbekiston yo'li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.
5. O'zbekiston mustaqillik yillarida. - Toshkent: O'zbekiston, 1996.
6. O'zbekiston tarixi. R.H.Murtazaevaning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, 2005.
7. O'zbekiston xalqining dini, madaniyati va urf-odatları: tarix va hozirgi holat. - Toshkent: TIU, 2011.

1990-jıllardıń basında Sovet Awqamınıń ıdırawı, 2001-jıl 11-sentyabrdegi jaǵdaylar hám Awǵanstan hám Iraktaǵı keyingi júz bergen urıslar barlıq siyasiy jaǵdaylardı ózgeritti: qońsılas Awǵanstanǵa jaqın jaylasqan Oraylıq Aziya, Iran, Pakistan hám Irak, Jaqın Shıǵıstan Qubla Aziyaǵa shekem bolǵan joldı uslap turıw ushın geosiyasiy umtılıw-háreketlerge itibar qarattı. Oraylıq Aziya búgingi global

ekonomikanın eń dinamikalıq bólegi bolǵan Evroaziya super kontinentiniń orayında jaylasqan. Tez rawajlanıp atırǵan Qıtay, Hindstan hám Rossiya menen oralǵan Oraylıq Aziya tez rawajlanıp baratırǵan transkontinental Evroaziya sawda hám kapital aǵımları ushın potencial tranzit oray esaplanadı. Bunnan tısqarı, ol iri energiya hám mineral resurslar bazası bolıp, kóp hám jaqsı maǵlıwmatlı xalıq jasaydı - Oraylıq Aziyanıń bes burıńǵı Sovet respublikasındaǵı 60 million adam yamasa Awǵanstan, Ázerbayjan, Mongolstan hám Shinjon-Uygır xalıqlarınıń tolıq salmaǵın qosqanda 123 million adamdı quraydı. Qıtay aymaǵı házirgi Oraylıq Aziyanıń tábiyiy geografıyalıq shegaraların óz ishine aladı.

Region úlken tábiyiy hám insan resurslarına iye hám de tez integracıyalasqan Evroaziya ekonomikalıq mákanı orayında jaylasıwı menen barlıq qońsılas mámleketler, sonıń menen birge Evropa hám AQSHta Oraylıq Aziyanıń turaqlı hám párawan mámleketler toparı retinde rawajlanıwınan mápdar bolıp tabıladı. Biraq mápler de hár túrli. Mısalı, házirde regionnıń energiya resursların, ásirese, Kaspiy teńizi aymaǵındaǵı neft hám gaz rezervlerin rawajlandırıw hám olardan paydalanıw múmkinshilikleriniń jaratılıwına úlken itibar qaratılıp atır. Rossiya transport monopoliyasın saqlap qalıwdan hám Oraylıq Aziya neft hám gazınan jeńillikli paydalanıwdan mápdar. Evropa hám AQSH Ázerbayjan, Gruziya hám Turkiya arqalı batısqa qaray kóbirek diversifikaciyalangan energiya transportı baǵdarların kóriwdi qáleydi. Qıtay shıǵısqa truba infrastrukturasın rawajlandırıwǵa umılmaqta, Indiya hám Pakistan bolsa Oraylıq Aziyanıń energiya resursların qublaǵa baǵdarlawǵa umılmaqta. Oraylıq Aziya mámleketleri sheklengen suw resursları ushın basekilespekte, sebebi joqarı aǵımdaǵı mámleketler (Qırǵızstan Respublikası hám Tajikstan) gidroenergetika ushın óz dereklerin ózlestirmekshi, tómén aǵımdaǵı mámleketler (Qazaqstan, Túrkménstan hám Ózbekstan) bolsa ózleriniń keń suwǵarıw sxemaları ushın suwdan maksimal dárejede paydalanıwdı támiyinlewdi qáleydi.

Energetika hám suw Oraylıq Aziya mámleketleri ortasındaǵı sheriklik hám básekininiń dástúriy orayı bolıp kelgen. Biraq regionnıń uzaq múddetli rawajlanıwı ushın olar regiondaǵı mámleketler hám olardıń iri qońsılasları menen energiya

bolmağan transport hám sawdanı ańsatlastırıw ushın infrastrukturanı hám institucional potencialdı rawajlandırıwı zárúrli áhmiyetke iye. Álbette, bul jerde de túrli mápler bolıwı múmkin, sebebi mámleketler tiykarǵı tranzit koridorları hám ol menen baylanıslı ekonomikalıq mápler retinde xızmet etiw ushın básekilesedi. Jaqında Rossiyanıń, Germaniyanıń Lufthansa aviakompaniyasın Qazaqstannan Sibirge júk tasıw múmkinshiliklerin kóshiriwge qaratılǵan umtıls-háreketleri buǵan mısál bolıp tabıladı.

Globallasıw processı, regionallıq hám milliy mámleketshilik siyasatı: onıń regionallıq integraciya mashqalaların sheshiwdegi ornı. Ózbekstan Respublikasınıń mámleket basshıları aldına turaqlılıqtı saqlaw hám qáwipsizlikti bekkemlew wazıypaları eń birinshi máseleleriniń biri boldı. Turaqlılıqtı hám geosiyasiy teń salmaqlılıqtı saqlaw jaǵdaylarında ǵana regionnıń jedel hám turaqlı rawajlanıw hám jer júzi ushın ılayıqlı sherikles bolıwı múmkin. Házirgi zaman jaǵdaylarında jáhán kóleminde qáwipsizlikti támiyinlew hám teń salmaqlıqqa erisiw maqsetlerinde jańa biyǵárez mámleketlerdiń qáwipsizlik hám turaqlı rawajlanıw mashqalaları úlken áhmiyetke iye boladı. Jedel ózgerip atırǵan jaǵday hám jer júzilik keńisliktegi kúshlerdiń balansı, jańa biyǵárez mámleketlerdiń júzege keliwi mámleketlerdiń hám xalıqlardıń turaqlı jaǵdayın támiyinlew XXI ásir bosaǵasında qáwipsizliktiń jańa modellerin islep shıǵıw ushın jańa kóz-qaraslardı izlestiriwdi talap etti. Ózbekstan oǵada kóp muǵdarlardagı tábiyiy shiyki zat qorları, sheksiz bazar hám kapital jumsaw salası ǵana emes, bálkim biziń elimiz kútá úlken intellektual, ruwxıy hám mádeniy imkaniyatlarga iye. Bunıń barlıǵı ájayıp geografıyalıq jaylasıwı menen baylanısıp jáhände jańa siyasiy hám ekonomikalıq tártip jedel qalıplesip atırǵan jaǵdaylarda oǵada úlken geosiyasiy hám geostrategiyalıq qızıǵıwshılıq tuwǵızbay qalmaydı.

Ózbekstannıń milliy qáwipsizligi hám usı qáwipsizlikke Ózbekstannıń kóz-qarasların tómendegishe kórsetiwimizge boladı:

Birinshiden, Ózbekstan qáwipsizliktiń bólinbewshilik principileriniń qollap-quwatlaydı. Qáwipsizlik – bul úzliksiz jaǵday, onıń shegarası joq.

Ekinshiden, hár bir regionda qáwipsizlikti támiyinlew mashqalaları abstrakt sıpqağa iye emes. Jáne hár bir regionda óziniń ózgeshelikleri, óziniń abay etiw dárekleri hám qáwipsizlikti saqlaw faktorları bar. Hár qanday region mashqalalarınń sheshilmegenligi hám qaralmay qalǵanlıǵı pútkil jáhánde itibar qaratılıwı múmkin, al hár qanday regionda jaǵdaydın turaqsızlıǵı jańa geosiyasiy teń salmaqlıqtı buzıwdın haqıyqıy qáwpın tuwǵızadı, onıń belgileri hár kún sayın ayqın bolıp atır.

Úshinshiden, óziniń geosiyasiy awhalına baylanıslı Ózbekstan jámaátlik qáwipsizlik sisteması jolǵa qoyılmaǵan regionǵa jaylasqan, bul da qáwiplerge sebep boladı. Ózbekstan haqıyqatında da yarım shenberdin strategiyalıq orayında jaylasqan, onda Persiya qoltıǵınıń Kaspiy tenizi hám Tarimsk basseyinleriniń, yaǵnıy energiya qorlarınıń kútá bay neft-gaz kánleri jaylasqan, pútkil jer júzilik energiya qıtshılıǵı jaǵdaylarında bular kútá jaqın jıllarda Evraziyanı hám ulıwma pútkil jáhannıń kelesheginde belgilewshi rol atqarıwı tiyis.

Tórtinshiden, regionnallıq jánjeller terrorism hám zorlıq, narkobiznes hám qural-jaraqlar menen nızamsız sawda islew, adam huqıqlarınıń oǵada kóp buzılıwları sıyaqlı qáwip-qáterlerdin hám abay etiwlerdin turaqlı dáreklerine barǵan sayın jiysi aylanıp atır.

Besinshiden, hár bir suverenli eldin huqıqı názerde tutılıwı tiyis, óziniń milliy máplerine tiykarlana otırıp, óziniń biyǵárezligin hám turaqlı jaǵdayın támiyinlew máqsetinde anaw yamasa mınaw xalıqaralıq dúzilislerge hám qáwipsizliktiń jámaátlik shártnamalarına óziniń qatnasıw dárejesin belgilep alıwı kerek.

Altınshıdan, ekologiyalıq hám yadro qáwipsizliginiń mashqalaları ayrıqsha dıqqattı talap etedi. Ózbekstannıń maqseti - Oraylıq Aziya regionınıń yadrosız zona dep daǵazalaw. Oraylıq Aziya mámleketleriniń óz-ara qatnasları ayrıqsha ózgeshelikleri menen ayırılıp turadı. Pútkil tariyx dawamında bul regionnıń xalıqları sırt el basqınshılarınıń eziwshiligine qarsı iyinge iyin tiresip gúresip kelgen, bul xalıqlardıń wákillerin ǵárezsizlik hám óz aldına ǵárezsiz mámleketler dúziw ideyaları birlestirgen. Bul xalıqlar Túrktan dep atalǵan úlken aymaqta

ásirler dawamında jasap kelgen. Oraylıq Aziya xalıqları gárezsizlikke eriskennen keyin birlikke kúsh salıp óz keleshegin qurıw zárurlıgın tağı bir mártebe sezdi. Tashkentte Qazaqstan, Qırğızstan, hám Ózbekstan Prezidentleri tárepinen Oraylıq Aziya regionınıń suverenli mámleketleri arasında bir tutas ekonomikalıq mákan dúziw haqqındağı shártnamağa qol qoyılıwı usı joldağı ámeliy qádem boldı.

Oraylıq Aziya Doslıq Awqamınıń zárúr huqıqıy hám shólkemlestiriwshilik shárayatları jaratılğan. Mámleketler aralıq Keńes dúzilgen, Doslıq Awqamınıń baǵdarların iske asırıw boyınsha atqarıw komiteti, Oraylıq Aziya birge islesiw hám rawajlanıw banki shólkemlestirilgen. Sonıń menen qatar Oraylıq Aziya mámleketleri sırtqı qorǵanıw siyasatların muwapıqlastırıw maqsetinde shártnama qatnasıwshısı bolǵan ellerdiń qorǵanıw ministrleri keńesiniń ustavı tastıyqlandı. Oraylıq Aziya mámleketleri jámiyetlik-siyasiy etnikalıq hám mádeniy jaqtan hár qıylı bolsa da, birlikte kúsh topla, qáwipsizlikke sırttan tuwıp atırǵan qáwiplerge qarsı turıw ushın pútkil regiondı turaqlı rawajlandırıw ushın qolay ortalıq boldı, is júzinde bul regionda qáwipsizlik hám turaqlılıq region sıpatında qalıplestiriledi.

Búgingi kúni Ózbekstan tolıq huqıqlı tiykarda eń abroylı, tásiiri kúshli xalıqaralıq shólkemlerdiń quramına kirgen bolıp, barlıq kontinentlerdiń bir neshe onlaǵan mámleketler menen doslıq baylanısların rawajlandırmaqta.

Ózbekstannıń xalıqaralıq qatnasıqlarınıń hár qıylı subyektleri menen baylanısları qánshelli tereń hám keń bolsa, olar menen múnásibetlerde anıq emes jaǵdaylar, jatırqawlar, mashqalalar hám sheshilmegen máseleler, kútilmegen jaǵdaylar sonshelli kem boladı. Sonıń menen qatar, Ózbekstan BMSH kóleminde jer júzilik integraciyalawdı BMSHnıń qánigelestirilgen mákemesi bolǵan UNESCO, jer júzilik densawlıqtı saqlaw shólkemi, xalıqaralıq miynet shólkemi, UNISEF hám basqalar menen keń túrde birge islesip atır.

Ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıwda Ózbekstannıń jer júzilik sheriklikke integraciyalawın támiyinlewde xalıqaralıq finans ekonomikalıq shólkemleri - xalıqaralıq valyuta fondı, jer júzilik bank, xalıqaralıq finans korporaciyası, Evropa qayta tiklew hám rawajlandırıw banki hám basqalar da úlken járdem kórsetpekte.

Jer júzilik sheriklikke integraciyanıwdıń quram bólegi mámleketlerdiń hár qıylı regionallıq birlespeleri menen baylanıslardı rawajlandırıwdan ibarat boladı. Ózbekstan regionallıq xalıqaralıq shólkemler bolǵan Evropa Awqamı, EQBSH, NATO, EKO, OIK, qosılmawshılıq háreketi hám basqalar menen jemisli birge islesip atır. Ózbekstan Respublikası 1996-jılı burıńǵı awqamda Rossiyadan keyin ekinshi bolıp Evropa Awqamı menen sheriklik hám birge islesiw haqqında kelisimge qol qoyıldı.

1996-jıldıń dekabrinde Lissabon sammitinde Ózbekstannıń qatnasıwı onıń EQBSH (Evropada qáwipsizlik hám birge islesiw shólkemi) menen qatnasıqların rawajlandırıwda áhmiyetli waqıya boldı. Usınıń menen birge sońǵı waqıtları Tashkentte Ózbekstannıń baslaması menen EQBSHnıń bir qatar iri ánjumanları ótkerildi. EQBSH Demokratiyalıq institutlar hám insan huqıqları boyınsha Byurosı (DIIXB) nıń «Insan huqıqları boyınsha milliy institutlar» temasındaǵı xalıqaralıq seminar keńesi Oraylıq Aziya, Evropa, Amerikadaǵı 21 mámleket ekspertleriniń, sonday-aq 29 xalıqaralıq hám húkimetlik emes shólkemler wákilleriniń qatnasıwında keń túrde pikir alısıwlar ótkeriw múmkinshiligin berdi. Ózbekstan óziniń sırtqı baylanısların kóp tárepleme tiykarında da, eki tárepleme tiykarda da shólkemlestiriw tárepdarı.

Eki tárepleme baylanıslardı keńeytiw óz-ara máplerdi anıǵıraq esapqa alıwǵa, bir-birewdi jaqınnan biliwge, uzaq múddetli óz-ara paydalı birge islesiwge bekkem tiykar salıwǵa, solay etip turaqlılıq hám qáwipsizlik ushın bekkem baza dúziwge múmkinshilik beredi. Ózbekstannıń AQSH menen eki tárepleme qatnasıqları mámleketler aralıq baylanıslardıń eń áhmiyetli baǵdarları boyınsha izbe-izlik penen hám bekkem rawajlanbaqta. Dúnyadaǵı jetekshi mámleket bolǵan, júdá úlken siyasiy, ekonomikalıq, áskeriy-texnikalıq, intellektuallıq potencialǵa iye AQSH menen kóp tárepleme qatnasıqlardı rawajlandırıw hám tereńlestiriw Ózbekstan ushın úlken áhmiyetke iye. Ózbekstan Amerika kompaniyaları hám firmaları menen birliktegi investiciya joybarların ámelge asırıwǵa, olar menen uzaq múddetli, óz-ara paydalı sheriklik qatnasıqların ornatiwǵa, Amerika kapitalınıń ishki bazarında qatnasıwın keńeytiwge úlken áhmiyet beredi.

Soʻngi jillari Evropadaʻgi kóplegen mámleketler - Germaniya, Ullı Britaniya, Franciya, Belgiya, Portugaliya, Greciya, Chexiya Slovakiya, Ruminiya hám basqada bir qatar mámleketler menen Ózbekstanniń tikkeley eki tárepleme qatnasıqları ádewir keńeydi hám bekkemlendi.

Regionallıq turaqlılıq dárejede integraciya processlerin rawajlandırıw máselelerin sheshiwde Gárezsiz Mámleketlerdiń Doslıq Awqamı quramına kirgen eller arasında qalıplesip atırǵan qatnasıqlar ayrıqsha orın tutadı. Bunday birge islesiwge Doslıq Awqamı elleriniń jaqınlıǵı hám ekonomikalıq tárepten baylanıslıǵı menen qatar, tereń tariyxıy tamirları, mádeniy hám ruwxıy baylanısları úlken tariyxıy dáwir dawamında 1996-jılı Shanxayda, 1997-jılı Moskvada bolıp ótken Qıtay, Rossiya, Qazaqstan, Qırǵızstan, Tájikstan mámleket basshılarınıń sammitlerinde áskeriy tarawda da shegara aymaqlarında óz-ara isenimdi bekkemlew, qurallı kúshlerdi qısqartıw haqqındaǵı shártnamalarǵa qol qoyısqa edi. Sonıń nátiyjesinde “Shanxay forumı” yamasa “Shanxay besligi” shólkemi dúzilgen edi. 2001-jıl 14-15-iyun kúnlari Qıtayda náwbettegi Shanxay sammiti bolıp ótti. Onıń ishinde Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti I.Karimov qatnastı hám Ózbekstanniń “Shanxay forumı”na tolıq huqıqlı aǵza bolıwı haqqındaǵı bayanatqa qol qoyıldı. Ózbekstanniń “Shanxay forumı”na kiriwi múnásibeti menen onıń atı Shanxay birge islesiw shólkemi – SHBSH, dep ózgertildi.

2001-jıl 15-iyun kúni Qıtaydın Shanxay qalasında dúzilgen Shanxay birge islesiw shólkemi bekkem poziciyası, nátiyjeli kózqarasları hám belgili maqsetlerine iye abıroylı xalıqaralıq shólkemge aylandı.

SHBSH shólkemlestirilgenli berli Ózbekstan, Qazaqstan, Qıtay, Qırǵızstan, Rossiya, Tájikstan shólkemniń aǵzaları esaplanadı. Hindstan, Pakistan, Awǵanstan, Iran, Mongoliya, Belarus SHBSH jumısında baqlawshı sıpatında qatnassa, sóylesiw boyınsha sherikler qatarında Túrkiya, Shri-Lanka, Ázerbayjan, Armeniya, Kambodja, Nepal qatnasadı. 2015-jılǵı Ufa sammitinen soń Hindstan hám Pakistandı SHBSHǵa aǵza sıpatında qabıl etiw processı baslandı hám Tashkent sammitinde aǵzalıqqa qabıl etildi (2016-jıl iyun).

Shólkemniń turaqlı jumıs alıp barıwshı eki uyımı – Pekin qalasında jaylasqan Sekretariat hám Tashkent qalasında jaylasqan Regionallıq antiterror strukturası nátiyjeli jumıs alıp barmaqta. Sekretariat SHBSHniń atqarıwshı mákemesi esaplanıp, shólkem sheńberinde ótkeriletuǵın ilajlardıń shólkemlestiriwshilik-texnikalıq hám málimleme támiynatın ámelge asırsa, Regionallıq antiterror strukturasınıń tiykarǵı wazıypaları terrorism, ekstremizm hám ala awızlıqqa, náshebentlik zatlar hám qural-jaraq kontrabandasına, ǵalabalıq qırǵın quralları tarqalıwına qarsı birgelikte gúresiwdi kúsheytiwge baylanıslı ilajlar islep shıǵıw, xalıqaralıq hám regionallıq qawipsizlikke qawıp-qáterlerdiń aldın alıwdan ibarat.

2010-jılı Ózbekstan Respublikasınıń Shanxay birge islesiw shólkemine basshılıq etiw dáwirinde SHBSH jumısında áhmiyetli tariyxıy waqıya júz berdi – Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri Pan Gi Munniń sol jılı aprel ayında elimizge saparı waqtında Tashkentte BMSH hám SHBSH sekretariatları arasında birge islesiw haqqındaǵı Qospa deklaraciyaǵa qol qoyıldı. Usı áhmiyetli hújjettiń qabıl etiliwi – SHBSH menen BMSH arasında rásmiy túrde jolǵa qoyılǵan birge islesiw áhmiyetli máselelerdiń sheshimin tabıwda birgelikte háreket etiw ushın tiykar jarattı. Shanxay birge islesiw shólkeminiń tártip-qaqıydalarına tiykarlanıp hár jılı aǵza mámleketlerden biri oǵan basshılıq etedi. 2015-jıldıń 11-iyulinen baslap SHBSHǵa Ózbekstan Respublikası basshılıq etti.

Ózbekstan SHBSHniń tiykarın salıwshı mámleketlerden biri bolıp, elimiz usı kúnge shekem bul shólkemge úsh márte – 2003-2004 hám 2009-2010 hám 2015-2016-jıllarda basshılıq etken. Bul dáwirlerde SHBSHniń jumısın jetilistiriw, onıń sheńberinde túrli baǵdarlarda birge islesiwdi bunnan bılay da rawajlandırıwǵa baylanıslı áhmiyetli hújjetler hám qararlar qabıl etilgen.

“Shanxay birge islesiw shólkemi qalıpleskennen berli ótken dáwir dawamında haqlı rawishte belgili xalıqaralıq shólkemler qatarınan múnásip orın aldı. SHBSHniń 2025-jılǵa shekem rawajlanıw strategiyasın ámelge asırıw boyınsha 2016-2020-jıllarǵa belgilengen háreketler rejesi shólkemniń siyasat, ekonomika, mádeniyat hám qawipsizlik tarawlarındaǵı birge islesiwın sapa jaǵınan

jaña dárejege alıp shıǵıwǵa tiykar jarattı. Shólkemniń juwapkerli aymaǵı resurslarǵa júdá bay hám úlken bazarǵa iye bolǵan Evropa hám Aziya kontinentin qamtıp alǵan. Sol sebepli onıń sawda-ekonomikalıq birge islesiwın rawajlandırıw potencialı júdá úlken. Ózbekstannıń SHBSH basshılıǵı dáwirindegi is-háreketleri sistemanıń rawajlanıwına júdá úlken túrtki berdi. Berlindegi Kaspiy aymaǵın úyreniw orayı úlken ilimiy xızmetkeri Matias Dornfeldtiń aytıwınsha, Ózbekstannıń SHBSH sheńberinde kóp tárepleme baylanıslardı bekkemlewge bolǵan umtılwı onıń basshılıǵındaǵı ústinliklerde hámde mámleket húkimetiniń tiyisli sırtqı siyasiy baslamalarında óz sáwleleniwın tapqan.

2018-jıldıń iyun ayında Qıtaydıń Sindao qalasında Shanxay birge islesiw shólkeminiń 18-sammiti bolıp ótti. Usı sammitte SHBSHne aǵza mámleketler basshıları Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındaǵı Strategiyalıq hám aymaqlar aralıq izertlew institutı direktorı Vladimir Norovtı SHBSH Bas xatkeri lawazımına tastıyıqladı. Ol 2019-jıl 1-yanvardan óz lawazımına rásmiy kiristi.

Terrorizm, separatizm hám ekstremizmge qarsı gúresiw boyınsha 2019-2021-jıllarǵa mólsherlengen birge islesiw baǵdarlaması, Átiraptı qorgaw tarawındaǵı birge islesiw konsepciyası, SHBSHne aǵza mámleketlerdiń keleshektegi bes jılǵa mólsherlengen narkotiklerge qarsı strategiyası, Narkotik qurallar hám psixotrop zatlardı qabıllawdıń aldın alıw boyınsha SHBSH konsepciyası sıyaqlı hújjetler qabıl etildi. SHBSHne aǵza mámleketler jetekshileriniń Jaslarǵa qospa múrájatı hámde Mámleket basshılarınıń sawda tártip qaǵıydaların ápiwayılastırıw haqqındaǵı bayanatı qabıl etildi.

SHBSH keńeyip baratırǵan bir waqıtta Ózbekstan Prezidenti Sh.Mirziyoyev Oraylıq Aziyada da, SHBSH mákanında jaqsı qońsıshılıq hám birge islesiwdiń jaña ortalıǵın qalıplestiriwge qaratılǵan eń áhmiyetli wazıypalardı belgilep berdi. Sindao deklaraciyasında qatnasıwshı mámleketler BMSH Bas Assambleyası 72-sessiyasında Ózbekstan alǵa súrgen “Ruwxıylıq hám diniy bawırıkeńlik” arawlı rezolyuciyasın qabıl etiw baslamasın qollap-quwatladı.

Búgin xalıqaralıq birge islesiw, ásirese, 3,2 milliard xalıqqa teń SHBSHmámleketleri azıq-awqat qáwipsizligin támiyinlewdey aktual másele

qarsısında turıptı. BMSH esaplawlarına kóre, 1956-jılǵa 20 million bolǵan Oraylıq Aziya xalqı házirgi kúnge kelip 70 millionǵa jetti. 2050-jılǵa barıp bul kórsetkish 94 millionǵa shıǵıwı prognoz etilgen hám bul aymaqtı azıq-awqat penen támiyinlew mashqalasın jánede tereńlestirdi. Bul bazardı sapalı, qáwipsiz hám arzan azıq-awqat ónimleri menen toltırıw boyınsha keshiktirip bolmaytuǵın sharalar qabıl etiwdi talap etedi.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2020-jıl 10-noyabrde Shanxay birge islesiw shólkemine aǵza mámleketler basshıları keńesiniń videojıynalıǵı formasında ótken náwbettegi jıynalıǵında qatnastı. Rossiya Federaciyası Prezidenti Vladimir Putin bassılıǵında ótken jıynalısta, sonday-aq, Pakistan Islam Respublikası Bas Ministri Imran Xan, Tájikstan Respublikası Prezidenti Emamali Raxman, Qıtay Xalıq Respublikası Baslıǵı Si Czinpin, Qırǵızstan Respublikası Prezidenti wazıypasın atqarıwshı, Bas Ministr Sadir Japarov, Qazaqstan Respublikası Prezidenti Qasım-Jomart Toqaev, Hindstan Respublikası Bas Ministri Narendra Modi qatnastı. Bunnan tısqari, sammit ishinde SHBSH janındaǵı baqlawshı mámleketler wákilleri – Awǵanstan Islam Respublikası Prezidenti Ashraf Ğaniy, Mongoliya Prezidenti Xaltmaagiyn Battulǵa, Iran Islam Respublikası Prezidenti Xasan Ruxaniy, Belorussiya Respublikası Bas Ministri Roman Golovchenko hámde SHBSH Bas xatkeri Vladimir Norov hám SHBSH Aymaqlıq antiterror sisteması Atqarıw komiteti direktori Jumaxan Ğiyasov qatnastı. BMSH Bas Xatkeri Antonio Guterrish sammit qatnasıwshılarına videomúrajat jolladı. Ushırasıw kún tártibine muwapıq jańa global qáwip-qáterlerdiń kúsheyiwı shárayatında SHBSH sheńberinde kóp tárepleme birge islesiwdi jánede bekkemlew máseleleri dodalandı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti óz sózinde Shanxay birge islesiw shólkemi óz rawajlanıwınıń principial tárepten jańa basqısha turǵanın ayrıqsha atap ótti. Mámleket basshısı jaqsı qońsıshılıq, teń huqıqlılıq, óz-ara isenim hám máplerin esapqa alıw baǵdarlamaların asırıw hám kóbeytiwge shaqırdı. Sh.Mirziyoyev SHBSH sheńberinde ámeliy birge islesiwdi jánede rawajlandırıwǵa qaratılǵan bir qatar aktual baslamalardı alǵa sürdi. Ekonomikalıq ósiwdi

támiyinlewde xabar texnologiyalarınıń rolı artıp baratırǵanlıǵın ayıp, joqarı tájiriybeli qániygelerdi tayarlaw hám xalıqtı oqıtıwǵa qaratılǵan SHBSHnıń sanlı sawatlılıǵın rawajlandırıw boyınsha dástúrin islep shıǵıw usınısın alǵa súrdi. Ózbekstan basshısı kambaǵallıqtı qısqartıw máselelerinde jaqın birge islesiwdi jolǵa qoyıwdıń aktual áhmiyetin ayırıqsha atap ótti. Kambaǵallıqqa qarsı gúresiw boyınsha kelisilgen is-ilajlardı islep shıǵıw maqsetinde mámleketimiz xalıqaralıq forum ótkiziwge tayar ekenligin bildirdi. Ózbekstan Prezidenti sammit qatnasıwshıların Awǵanstandaǵı tınıshlıq hám bul mámleketti aymaqlıq sawda-ekonomikalıq baylanıslarǵa qamtıwdı qollap-quwatlawǵa shaqırdı. Awǵanstanǵa onıń Oraylıq hám Qubla Aziyanı baylanıstırıp turıwshı kópır sıpatındaǵı tariyxıy rolin qaytarıwǵa xızmet etetuǵın transport jolların payda etiw baslamalarına ayırıqsha itibar qaratıldı. 2021-jıl aprel ayında Tashkent qalasında “Oraylıq hám Qubla Aziya: aymaqlıq óz-ara baylanıslılıq. Qáter hám imkaniyatlar” xalıqaralıq konferenciyası ótkerildi. Shanxay bárshe islesiw shólkemi 20 jasqa tolıwı múnásibeti menen “SHBSHnıń zamanagóy xalıqaralıq múnásibetler sistemasındaǵı roli” atamasında xalıqaralıq forumın ótkiziw usınıs etilgen edi.

Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasatınıń jańa basqışı. Ózbekstannıń aymaqta tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı. Ózbekstan Respublikasınıń belsene sırtqı siyasatı búgingi kúnde xalıqaralıq birge islesiwde jańa basqıshqa kóterilip barmaqta. Ózbekstannıń aymaqta tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı, qáwipsizlik, milletler aralıq tatıwlıq hám diniy bawırıkeńlikti támiyinlew hámde tereń oylanǵan, óz-ara mápdarlı hám ámeliy sırtqı siyasat tarawındaǵı áhmiyetli baǵdarlar islep shıǵıldı.

Shet el mámleketleri menen birge islesiwdi jańa basqıshqa alıp shıǵıw. 2020-jıldın birinshi yarım jılıǵında Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasiy xızmetinde de bir qatar nátiyjeli is-ilajlar hám háreketler ámelge asırıldı. Mısalı, 2020-jıldın 19-20-fevral kúnleri Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Turkiya Respublikası Prezidenti Rajab Toyıib Erdoǵannıń mirátine bola rásmiy sapar menen sol mámlekette boldı. Sapar sheńberinde eki mámleket basshıları

ortasında tar sheńberde sóylesiwler bolıp ótti. Onda siyasiy, ekonomikalıq, sociallıq hám sawda investiciyalıq birge islesiwdi rawajlandırıw máseleleri haqqında sóz boldı. Sonday-aq, Prezidentler bassılıǵında Joqarı dárejedegi strategiyalıq birge islesiw keńesiniń birinshi jıynalısı bolıp ótti. Strategiyalıq sheriklik keńesiniń birinshi jıynalısı nátiyjeleri haqqında qospa bayanat, sonday-aq, ekonomika, sawda, texnologiyalar tarawına tiyisli hújjetlerge qol qoyıldı.

Bunnan tısqari, 2020-jıldıń 23-iyun kúni Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Ekinshi jer júzilik urısında erisilgen jeńistiń 75 jıllıǵı múnásibeti menen bolıp ótken jeńis paradında qatnasıw ushın Rossiya Federaciyası paytaxtı Moskva qalasına sapar etti. Sapar dawamında Prezident Sh.Mirziyoyev Rossiya Federaciyası Prezidenti Vladimir Putin menen ushırasıw ótkizdi. Ushırasıw dawamında siyasiy, ekonomikalıq, qawipsizlik hám mádeniy tarawlarda birgelikte alıp barılıp atırǵan jumıslarǵa toqtalıp, usı tarawlarda búgingi kúnge shekem erisilgen jeńislerge toqtalıp ótildi. Sonday-aq, Prezident V.Putin ózbek xalqınıń ekinshi jer júzilik urısındaǵı jeńiske qosqan úlken úlesi haqqında aytıp ótti.

Ózbekstannıń máplerin alǵa súriwge qaratılǵan 80 nen artıq joqarı dárejedegi sapar hám ushırasıwlar, onlayn sawbetler shólkemlestirildi. Olarda xalıqaralıq hám aymaqlıq áhmiyetke iye aktual máseleler, kóp tárepleme birge islesiw, sawda-ekonomikalıq, investiciya, energetika, transport-kommunikaciya, mádeniy-gumanitar tarawlar, bilimlendiriw hám basqa áhmiyetli tarawlardaǵı sheriklik máseleleri dodalandı.

Mámleket sırtqı siyasatına tiyisli áhmiyetli wazıypalardı sheshiwde parlament diplomatiyasınıń roli hámde xalıqaralıq hám aymaqlıq shólkemler menen birge islesiw kúsheytirildi. Shet el mámleketleri menen siyasiy, ekonomikalıq hám mádeniy gumanitar tarawlarda sherikshilikti jánede rawajlandırıw maqsetinde búginge shekem 130 dan artıq “Jol kartası” tastıyqlanıp, ámelge asırılmaqta. Awıl xojalıǵı, sanaat, mádeniyat hám basqa tarawlarda 635 investiciyalıq joybar boyınsha 945,4 mln AQSH dolları muǵdarında investiciya ózlestirildi.

Xalíqaralıq reytinglerde mámlekettiń ornın jaqsılaw, onıń xalíqaralıq maydandaǵı imidjın joqarı dárejelerge kóteriw hámde mámleketti shet el investorları ushın makanǵa aylandırıw maqsetinde Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Ózbekstan Respublikasınıń xalíqaralıq reyting hám indekslerdegi ornın jaqsılaw hámde mámleket organları hám shólkemlerinde olar menen sistemalı islewdiń jańa mexanizmin engiziw haqqında”ǵı Pármanı qabıl etildi.

Belgili xalíqaralıq shólkemler sheńberinde kóp tárepleme birge islesiwdi jedellestiriw. Bul baǵdarda elimiz, Evropa Awqamı menen baylanıslardı rawajlandırıw hám sherikshilikti jańa basqıshqa alıp shıǵıw maqsetinde Oraylıq Aziya boyınsha Evropa Awqamınıń jańаланған strategiyasın ámelge asırıwda Ózbekstannıń belsene qatnasıwın támiyinlew boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

Ózbekstan hám Evropa Awqamı ortasındaǵı keńeytirilgen sheriklik hám birge islesiw shártnamasınıń sawda bólimin dodalaw boyınsha nábettegi sóylesiwler ortalıǵın qalıplestiriw máselesin tezletiw boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

2020-jıldıń 11-may kúni bolıp ótken Oliy Majlis Senatınıń tórtinshi jalpı májilisinde Ózbekstannıń Evraziya ekonomikalıq awqamında baqlawshı mámleket statusında qatnasıw usınısı maqullandı hámde bul másele boyınsha Senatıń tiyisli qararı qabıl etildi. Egerde Ózbekstan Awqamǵa baqlawshı sıpatında qosılsa onda awqam organları jıynalıslarında qatnasıw hám qabıl etilgen qararlar menen tanısıw huqıqına iye boladı. Sonı da aytıw kerek, usı shólkem menen sheriklik sırtqı sawda kóleminiń ósiwi, mámlekette iri investiciya joybarların ámelge asırıw, aymaqlıq klasterler, sanaat hám sawda zonaların payda etiwde aymaqlar aralıq baylanıslardı rawajlandırıw imkaniyatın jánede keńeytedi.

Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń baslaması menen mámleket óz tariyxında birinshi márte 2020-jılda ĞMDA bassılıǵın qabıl etti. Kóp tárepleme birge islesiwdi izshil keńeytiw hám nátiyjeliligin asırıw bassılıqtıń tiykarǵı baǵdarı sıpatında belgilendi. Sol múnásibet penen, 12-may kúni Ózbekstan Respublikasınıń baslaması menen videokonferenciya baylanıs rejiminde ĞMDA

qatnasıwshı mámleketleri Sırtqı Isler ministrleri keńesiniń májilisi bolıp ótti. Májiliste transport, bilimlendiriw, turizm, dene tárbiya hám sport tarawlarındaǵı birge islesiwdi jánede rawajlandırıwǵa qaratılǵan hújjetler kórip shıǵıldı hám maqullandı.

2020-jıldıń 3-aprel kúni Ózbekstan Respublikasınıń Jenevadaǵı BMSH wákilxanası hám basqa xalıqaralıq shólkemlerdegi turaqlı wákilxanaları (JSSH-Jáhán sawda shólkemi) wákileri menen Ózbekstannıń usı shólkemge kiriw máselelerin dodalaw ushın videokonferenciya ótkizdi. Onda JSSH xatkeri menen óz-ara birge islesiw máseleleri hám Ózbekstannıń JSSHne kiriwi boyınsha isshi toparınıń náwbettegi jıynalıısına tayarlıq processı dodalandı.

Ministrler Kabinetiniń 2020-jıl 28-maydaǵı “Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha keńseler aralıq komissiya haqqındaǵı rejeni tastıyıqlaw haqqında”ǵı 339-sanlı qararı qabıl etildi. Qarar menen Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha Keńseler aralıq komissiya dúzildi. Bul komissiya Ózbekstannıń JSSHne aǵza bolıwı boyınsha jumıslardı muwapıqlastırıwshı hám baǵdarların belgileytuǵın kollegial organ bolıp esaplanadı. Reje menen Keńseler aralıq komissiyanıń wazıypaları hám funkciyaları, quramı, xızmetin shólkemlestiriw hám islew tártibi belgilendi.

Ózbekstan Respublikası Ğárezsiz Mámleketler Doslıq Awqamı mámleketleri Sanaat qáwipsizligi keńesiniń tolıq aǵzasına aylandı. ĞMDA mámleketleriniń sanaat qáwipsizligi keńesi tarmaqlar aralıq sheriklik organı bolıp, qáwipli islep shıǵarıw obyektlerinde bolıwı múmkin bolǵan avariya hámde baxıtsız hádiyselerdiń aldın alıw háreketlerin muwapıqlastırıwın ámelge asıradı.

Ózbekstan Xalıqaralıq jeke huqıq boyınsha Gaaga konferenciyası ustavın ratifikaciya etti. Xalıqaralıq jeke huqıq boyınsha Gaaga konferenciyası xalıqaralıq húkimetleraralıq shólkem bolıp, 1893-jılda shólkemlestirilgen. Haaga konferenciyasına aǵzalıq Ózbekstanda qabıl etilip atırılǵan nızamlardı xalıqaralıq nızamlarǵa unifikaciya etiwge járdem beredi. Sonday-aq, mámlekettiń xalıqaralıq maydandaǵı imidjin jaqsılaw, dúnya júzlik birge islesiwge integraciyalawında áhmiyetke iye bolıp esaplanadı.

Ózbekstan UNESCOning Mádeniy baylıqlarınıń hár túrli formaların qorgaw hám qollap-quwatlaw haqqındaǵı konvenciyası qatnasıwshısına aylandı. Konvencionıń tiykargı maqseti—mádeniy ózin sáwlelendiriwdiń hár túrli formaların qorgaw hám xoshametlew, usı tarawda xalıqaralıq birge islesiwdi bekkemlew jolı menen mádeniyatlardıń óz-ara erkin baylanıs etiwı hám rawajlanıwı ushın shárt-shárayatlar jaratıwdan ibarat.

Bekkemlew ushın sorawlar:

1. Evraziya ekonomikalıq awqamında Ózbekstan qanday statusda turadı?
2. Ózbekstannıń milliy qawipsizligi onıń ushın keń máninde ne nárseni ańlatadı, usı qawipsizlikke Ózbekstannıń kóz-qarası qanday?
3. Gaaga xalıqaralıq konferenciyası haqqında maǵlıwmat berin?
4. Mámleket shegarasın delimitaciya hám demarkaciya etiw máselelerin sheshiw boyınsha qanday is-ilajlar ámelge asırılıp atır?
5. Ministrler Kabinetiniń 2020-jıl 28-maydaǵı “Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha keńseler aralıq komissiya haqqındaǵı rejeni tastıyıqlaw haqqında”ǵı 339-sanlı qararınıń mazmunı hám áhmiyetin túsindirip berin?.
6. Ózbekstan Respublikası ushın ústin turatuǵın bolǵan xalıq aralıq reyting hám indeksler degende ne tusinesiz?
7. Socialliq-ekonomikalıq taraw indeksleri haqqında qisqasha maǵliwmat berin
8. Mámleketimizde Xalıq aralıq reyting hám indeksler kórsetkishlerin asırıw boyınsha qanday ilajlar alıp barılmaqta?
9. Integraciya tusinigi?
10. Ózbekstannıń dunya reytinglarında orni qanday?

IV. ÁMELIY SHINIǒIW MATERIALLARI

1-tema: ÓZBEKSTANNIŃ XALIQ ARALIQ SHÓLKEMLER HÁM SHET EL MÁMLEKETLER MENEN EKONOMIKALIQ - SIYASIY BAYLANISLARINIŃ JOLǒA QOYILIWI (2saat)

Joba:

1. Dáslepki birge islesiwler tiykari
2. O'zbekistan – úlken imkaniyatlar mámleketi
3. Mámleketimizdiń dúnya jámiyetshiligindegi belsendi qatnası hám xalıqaralıq shólkemler menen óz ara sherikligi
- 4 Shet mámleketler menen zamanago'y sherikliktiń baslanıwı

Tayanış sózler: dúnya jámiyetshiligi, xalıqaralıq shólkemler, sheriklik, deklaraciya, suverenitet, investiciya

Mámleketimizdiń dúnya jámiyetshiligindegi belsene qatnası hám xalıqaralıq shólkemler menen óz-ara sherikligi. Ózbekstan Respublikası ashıq, óz-ara mápli hám mámlekettiń milliy máplerinen kelip shıqqan halda konstruktiv sırtqı siyosat júrgizbekte. Respublikanıń zamanagóy sırtqı siyasetı jáhán hám regiondaǵı jedel ózgerip baratırǵan jaǵdaydı, sonıń menen birge, mámlekettegi keń kólemlı ishki ózgerislerdi esapqa alǵan halda qurıladı

Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasetı mámleketimiz Konstituciyasına, «Sırtqı siyasiy iskerlik Koncepciyası haqqında»ǵı hám «Ózbekstan Respublikasınıń xalq aralıq shártnamalar haqqında»ǵı nızamlarǵa hám basqa normativ-huquqıy hújjetlerine, hámde Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń dástúriy shıǵıp sóylewleri, mámleketimiz tárepinen qol qoyılǵan xalqaralıq konvenciya hám shartnamalarǵa tiykarlanadı.

Ózbekstan óz sırtqı siyasetında tómendegi principiierge sadıq bolıp qalmaqta:

- óziniń milliy máplerine tiykarlangan ashıq, pragmatik hám puqta oylanǵan sırtqı siyaset alıp barıw;

- teń huquqlılıq hám óz-ara mápdarlıq, suverenitetti, aymaqlıq pútinlikti húrmet etiw, shegaralardıń qol qatılmaslıǵı hám mámleketlerdiń ishki islerine aralaspaw, tartıslı máselelerdi tınısh jol menen sheshiw, kúsh isletpew yaki kúsh penen abay etpeslik.

Sırtqı siyasiy iskerlik koncepciyasına muwapıq, Ózbekstan Respublikası mámlekettiń, xalıqtıń ullı máplerine, onıń párawanlıǵı hám qáwipsizligine, mámleketti modernizaciya etiwdiń ústin turatuǵın baǵdarlarına, ámeldegi milliy nızamshılıq hám de qabıl etilgen xalıqaralıq minnetlemelerge ámel etken halda birlespeler dúziw, óz-ara doslıq awqamları hám basqa mámleketleraralıq strukturalarǵa kirisiw, sonıń menen birge olardan shıǵıw huqıqın ózinde saqlap qaladı.

Ózbekstan Respublikası sırtqı siyasiy iskerliginiń tiykarǵı maqseti mámleket ǵárezsizligi hám suverenitetti bekkemlew, onıń xalıqaralıq maydandaǵı

orni hám rolin bekkemlew, mámleket boylap qáwipsizlik hám turaqlılıqtı jaratıw, sırtqı siyasatqa aktiv kómeklesiwden ibarat.

Ózbekstan Respublikası áskeriy-siyasiy bloklarğa qosılmawshılıq tárepdarı bolıp, óz aymağında shet el áskeriy bazaları hám obyektlardı jaylastırıwğa, sonıń menen birge, mámleket áskeriy xızmetkerleriniń shet eldegi tınıshlıq súyer operaciyalarda yamasa áskeriy háreketlerde qatnasıwına jol qoymaydı. Ózbekstan barlıq qarama-qarsılıqlı waqıyalardı tek tınısh siyasiy jollar menen sheshiw tárepdarı.

Ózbekstan baylanıslardı ashıq hám barlıq sherikleri menen tınıshlıq, rawajlanıw hám párawanlıq jolında tómendegi tiykarǵı principlerge tiykarlanıp sheriklikti keńeytiwden mápdar mámleketlerdiń suverenli teńligi, kúsh isletpew yamasa kúsh penen qorqıtpaw, shegaralar qol qatılmaslıǵı, basqa mámleketlerdiń ishki islerine aralaspaw, xalıqaralıq minnetlemelerdi hújdan menen orınlaw, insan huqıqların hám de xalıqaralıq huqıqtıń hámme tárepinen tán alınǵan basqa principleri hám normaların húrmet etiw hám qorǵaw, qáwipsizliktiń ajıralmaytuǵınlıǵı, ashıqlıq hám pragmatizm, qońsılas mámleketler menen hár tárepleme jaqsı qońsıshılıq qatnasıqların rawajlandırıw, regionlıq hám xalıqaralıq sheriklikti bekkemlew.

2017-2021-jıllarda Ózbekstan Respublikasını rawajlandırıwdıń bes ústin baǵdarı boyınsha “Háreketler strategiyası”n nátiyjeli ámelge asırıw sırtqı siyasiy iskerliginiń tiykarǵı hám ústin turatıwın wazıypalarınan biri bolıp tabıladı. “Háreketler strategiyası”nda sırtqı siyasat máseleleri ayrıqsha tómendegishe óz kórinisin tapqan:

- Tereń oylanǵan, óz-ara mápli hám ámeliy sırtqı siyasat tarawındaǵı ústin turatıwın baǵdarlar;

- Mámleket gárezsizligi hám suverenitetti bekkemlew, mámlekettiń xalıqaralıq qatnasıqlarda teń huquqlı subyekti retindegi ornı hám rolin asırıw, rawajlanǵan demokratiyalıq mámleketler qatarına kiriw, Ózbekstannıń átirapında qáwipsizlik, turaqlılıq hám tatıw qońsıshılıq ortalıǵın qalıplestiriw;

- Ózbekstan Respublikasınıń xalıqaralıq ornın bekkemlew, jáhan jámiyetshiligine mámlekette alıp barılıp atırılǵan reformalar haqqında qalıs informaciya jetkiziw;

- Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasiy hám sırtqı ekonomikalıq iskerligin normativlik-huqıqıy bazasın hám de xalıqaralıq sherikliktiń shártnamalıq-huqıqıy tiykarların jetilistiriw;

- Mámleket shegarasın demilitaciya hám demarkaciya qılıw máselelerin sheshiw.

“Háreketler strategiyası”nıń tikkeley dawamı retinde qabıllanǵan **2022-2026-jıllarǵa mólsherlengen «Jańa Ózbekstannıń Rawajlanıw strategiyası»**nda da nátiyjeli sırtqı siyasat alıp barıw ushın anıq joybarlar kórsetilip, maqsetler belgilengen bolıp onıń, jetinshi baǵdarında mámlekettegi tınıshlıq hám qáwipsizlikti támiyinlew, xalıqaralıq sheriklikti rawajlandırıw boyınsha wazıypalar óz kórinisin tapqan. Qurallı kúshlerimizdiń qúdireti jáne de asırılıwı, áskerlerdiń jawıngerlik, fizikalıq hám ruwxıy tayarlıǵın kúsheyttiriliwi aytıladı. Solay etip, bul baǵdarda xalıqaralıq sheriklikte pragmatik hám tereń oylanǵan sırtqı siyasat,

ekonomikalıq diplomatiya dawam ettiriledi. Áwele, qońsılas mámleketler hám dúnyanıń barlıq regionlarındagı sherikler menen óz-ara mápli hám kópqırlı baylanıslar keńeytiriledi.

Sırtqı siyasatnıń tiykarǵı ústin turatugın baǵdarı Oraylıq Aziya regionı bolıp tabıladı. Ózbekstannıń Oraylıq Aziyadagı siyasatı regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew, regionlıq qáwipsizliktiń tiykarǵı máselelerin sheshiw, atap aytqanda, Avganıstandagı jaǵdaydı tártipke salıwǵa kómeklesiwge qaratılǵan. Ózbekstan tárepi regionlıq sawda, ekonomikalıq sheriklikti bekkemlew, regionlıq transport hám tranzit infrastrukturanı rawajlandırıw, Oraylıq Aziya trans shegaralıq dáryalarınıń suw-energetika resurslarınan aqılǵa muwapıq hám kompleks paydalanıwdı hám de regionnıń ekologiyalıq turaqlılıǵın támiyinlew ushın barlıq umtılıw-háreketlerdi ámelge asırıp atır.

Ózbekstan regionallıq mámleketler menen doslıq hám jaqsı qońsıshılıq qatnasıqların bekkemlew, olar menen ilimiy-texnikalıq, materiallıq, gumanitar sheriklikti rawajlandırıw, parlamentler, shegaralıq wálayatlar, jámiyetlik shólkemler hám ápiwayı puqaralar ortasındaǵı baylanıslardı bekkemlewden mápdar.

Ўқув топшириқлар

1. Инсерт усулида жадвални тўлдириш

Мавзу саволлари	V	-	+	?
“Қайта қуриш” сиёсати ва унинг моҳияти.				
90- йиллардаги сиёсий вазият, унинг Ўзбекистонга таъсири.				
Мустақилликка қўйилган илк қадамлар				
Давлат рамзларининг қабул қилиниши ва тарихий аҳамияти.				

2. Гуруҳларда ишлаш учун топшириқлар:

1 – гуруҳ топшириғи

1. Мустақилликнинг тарихий шакллари ўрганиш:
2. чизма ёки слайдларда ифодалаб бериш

2 – гуруҳ топшириғи

1. 90- йиллардаги сиёсий вазиятнинг моҳиятини аниқлаш:
2. чизмаларда ёки слайдларда ифодалаб бериш

3 – гуруҳ топшириғи

1. Давлат рамзларининг қабул қилиниши ва мазмун моҳиятини ўрганиш;
2. чизмаларда ёки слайдларда ифодалаб бериш

4 – гуруҳ топшириқ

1. Мустақилликнинг тарихий аҳамиятини ўрганиш;
2. чизмаларда ёки слайдларда ифодалаш.

Paydalanilgan ádebiyatlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. T. 1. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.
3. Mustaqil O‘zbekiston tarixining dastlabki sahifalari. - Toshkent, 2000.
4. Erkayev A. O‘zbekiston yo‘li. - Toshkent: Mánaviyat, 2011.
5. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug‘at // M.Abdullyayev va boshqalar: to‘ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: Sharq, 2006.
6. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Mánaviyat, 2017.
7. Mustaqil O‘zbekiston tarixi. Mas’ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.

Sorawlar

1. Mámlaket shegarasin delimitaciya hám demarkaciya etiw máselelerin sheshiw boyınsha qanday is-ilajlar ámelge asırılıp atır?
2. Gaaga xalıqaralıq konferenciyaşı haqqında maǵlıwmat berin?
3. Evraziya ekonomikalıq awqamında Ózbekstan qanday statusda turadı?
4. Ózbekstannın milliy qáwipsizligi onın ushın keń máninde ne nárseni ańlatadı, usı qáwipsizlikke Ózbekstannın kóz-qarası qanday?

5. Ministrlar Kabinetiniń 2020-jıl 28-maydağı “Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha keńseler aralıq komissiya haqqındağı rejeni tastıyıqlaw haqqında”ğı 339-sanlı qararınıń mazmunı hám áhmiyetin túsindirip berin?

2-tema: ÓZBEKSTANNIŇ ĞMDADAĞI ORNI HÁM POZICIYAYINIŇ ÓSIP BARIWI. 2-(saat)

Joba:

1. Ózbekstanniń ĞMDA ға aǵza boliwi
2. Ózbekstan ĞMDA sheńberindegi mámleketler menen óz ara teń mápli baylanislari

3. Ózbekstanniń ĞMDA dağı qatnasi

4. Ózbekstanniń SSSRdi qayta tiklew máselesine bolǵan múnasebeti

Tayanish sózler: ĞMDA, poziciya, Tashkent ushirusiwi, SSSR tarqaliwi, Aral mashqalasi, sammit, deklaraciya, terrorizm, narko biznes,

Paydalanılǵan ádebiyatlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. T. 1. - Toshkent: O‘zbekiston. 2017.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

3. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini táminlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga baǵishlangan tantanali marosimidagi máruzasi. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: O‘zbekiston . 2017.

5. Karimov I.A. Inson uning huquq va erkinliklari - oliy qadriyat. T. 14. - Toshkent: O‘zbekiston, 2006.

6. Karimov I.A. Yuksak mánaviyat-yengilmas kuch. -Toshkent: Mánaviyat, 2008.

7. gazeta.uz

8. ziyoNet.uz

9. president.uz

Globallasıw processı, regionallıq hám milliy mámleketshilik siyasatı: onıń regionallıq integraciya mashqalaların sheshiwdegi orni. Ózbekstan Respublikasınıń mámleket basshıları aldına turaqlılıqtı saqlaw hám qáwipsizlikni bekkemlew wazıypaları eń birinshi máseleleriniń biri boldı. Turaqlılıqtı hám

geosiyasiy teń salmaqlılıqtı saqlaw jaǵdaylarında ǵana regionnıń jedel hám turaqlı rawajlanıw hám jer júzi ushın ılayıqlı sherikles bolıwı múmkin. Házirgi zaman jaǵdaylarında jáhán kóleminde qáwipsizlikti támiyinlew hám teń salmaqlıqqa erisiw maqsetlerinde jańa biyǵárez mámleketlerdiń qáwipsizlik hám turaqlı rawajlanıw mashqalaları úlken áhmiyetke iye boladı. Jedel ózgerip atırǵan jaǵday hám jer júzilik keńisliktegi kúshlerdiń balansı, jańa biyǵárez mámleketlerdiń júzege keliwi mámleketlerdiń hám xalıqlardıń turaqlı jaǵdayın támiyinlew XXI ásir bosaǵasında qáwipsizliktiń jańa modellerin islep shıǵıw ushın jańa kóz-qaraslardı izlestiriwdi talap etti. Ózbekstan oǵada kóp muǵdarlardagı tábiyiy shiyki zat qorları, sheksiz bazar hám kapital jumsaw salası ǵana emes, bálkim biziń elimiz kútá úlken intellektual, ruwxıy hám mádeniy imkaniyatlarga iye. Bunıń barlıǵı ájayıp geografiyalıq jaylasıwı menen baylanısp jáhände jańa siyasiy hám ekonomikalıq tártip jedel qalıplesip atırǵan jaǵdaylarda oǵada úlken geosiyasiy hám geostrategiyalıq qızıǵıwshılıq tuwǵızbay qalmaydı.

Ózbekstannıń milliy qáwipsizligi hám usı qáwipsizlikke Ózbekstannıń kóz-qarasların tómendegishe kórsetiwimizge boladı:

Birinshiden, Ózbekstan qáwipsizliktiń bólinbewshilik principleriniń qollap-quwatlaydı. Qáwipsizlik – bul úzliksiz jaǵday, onıń shegarası joq.

Ekinshiden, hár bir regionda qáwipsizlikti támiyinlew mashqalaları abstrakt sıpaqta iye emes. Jáne hár bir regionda óziniń ózgeshelikleri, óziniń abay etiw dárekleri hám qáwipsizlikti saqlaw faktorları bar. Hár qanday region mashqalalarınıń sheshilmegenligi hám qaralmay qalǵanlıǵı pútkil jáhände itibar qaratılıwı múmkin, al hár qanday regionda jaǵdaydıń turaqsızlıǵı jańa geosiyasiy teń salmaqlılıqtı buzıwdıń haqıyqıy qáwpın tuwǵızadı, onıń belgileri hár kún sayın ayqın bolıp atır.

Úshinshiden, óziniń geosiyasiy awhalına baylanıslı Ózbekstan jámaátlik qáwipsizlik sisteması jolǵa qoyılmaǵan regionǵa jaylasqan, bul da qáwiplerge sebep boladı. Ózbekstan haqıyqatında da yarım shenberdiń strategiyalıq orayında jaylasqan, onda Persiya qoltıǵınıń Kaspiy tenizi hám Tarimsk basseyinleriniń, yaǵnıy energiya qorlarınıń kútá bay neft-gaz kánleri jaylasqan, pútkil jer júzilik energiya qıtshılıǵı jaǵdaylarında bular kútá jaqın jıllarda Evraziyanı hám ulıwma pútkil jáhänniń kelesheginde belgilewshi rol atqarıwı tiyis.

Tórtinshiden, regionnallıq jánjeller terrorism hám zorlıq, narkobiznes hám qural-jaraqlar menen nızamsız sawda islew, adam huqıqlarınıń oǵada kóp buzılıwları sıyaqlı qáwip-qáterlerdiń hám abay etiwlerdiń turaqlı dáreklrine barǵan sayın jiysi aylanıp atır.

Besinshiden, hár bir suverenli eldiń huqıqı názerde tutılıwı tiyis, óziniń milliy máplerine tiykarlana otırıp, óziniń biyǵárezligin hám turaqlı jaǵdayın támiyinlew máqsetinde anaw yamasa mınaw xalıqaralıq dúzilislerge hám qáwipsizliktiń jámaátlik shártnamalarına óziniń qatnasıw dárejesin belgilep alıwı kerek.

Altınshıdan, ekologiyalıq hám yadro qáwipsizliginiń mashqalaları ayrıqsha dıqqattı talap etedi. Ózbekstannıń maqseti - Oraylıq Aziya regionınıń yadrosız zona dep daǵazalaw. Oraylıq Aziya mámleketleriniń óz-ara qatnasları ayrıqsha ózgeshelikleri menen ayırılıp turadı. Pútkil tariyx dawamında bul regionnıń

xalıqları sırt el basqınshılarının eziwshiligine qarsı iyinge iyin tiresip gúresip kelgen, bul xalıqlardıń wákillerin gárezsizlik hám óz aldına gárezsiz mámleketler dúziw ideyaları birlestirgen. Bul xalıqlar Túrktan dep atalğan úlken aymaqta ásirler dawamında jasap kelgen. Oraylıq Aziya xalıqları gárezsizlikke eriskennen keyin birlikke kúsh salıp óz keleshegin qurıw zárúrligin tağı bir mártebe sezdi. Tashkentte Qazaqstan, Qırğızstan, hám Ózbekstan Prezidentleri tárepinen Oraylıq Aziya regionınıń suverenli mámleketleri arasında bir tutas ekonomikalıq mákan dúziw haqqında shártnamağa qol qoyılıwı usı joldağı ámeliy qádem boldı.

Oraylıq Aziya Doslıq Awqamınıń zárúr huqıqıy hám shólkemlestiriwshilik shárayatları jaratılğan. Mámleketler aralıq Keńes dúzilgen, Doslıq Awqamınıń baǵdarların iske asırıw boyınsha atqarıw komiteti, Oraylıq Aziya birge islesiw hám rawajlanıw banki shólkemlestirilgen. Sonıń menen qatar Oraylıq Aziya mámleketleri sırtqı qorǵanıw siyasatların muwapıqlastırıw maqsetinde shártnama qatnasıwshısı bolǵan ellerdiń qorǵanıw ministrleri keńesiniń ustavı tastıyqlandı. Oraylıq Aziya mámleketleri jámiyetlik-siyasiy etnikalıq hám mádeniy jaqtan hár qıylı bolsa da, birlikte kúsh topla, qáwipsizlikke sırttan tuwıp atırǵan qáwiplerge qarsı turıw ushın pútkil regiondı turaqlı rawajlandırıw ushın qolay ortalıq boldı, is júzinde bul regionda qáwipsizlik hám turaqlılıq region sıpatında qalıplestiriledi.

Búgingi kúni Ózbekstan tolıq huqıqlı tiykarda eń abroylı, tásiiri kúshli xalıqaralıq shólkemlerdiń quramına kirgen bolıp, barlıq kontinentlerdiń bir neshe onlaǵan mámleketler menen doslıq baylanısların rawajlandırmaqta.

Ózbekstannıń xalıqaralıq qatnasıqlarınıń hár qıylı subyektleri menen baylanısları qánshellı tereń hám keń bolsa, olar menen múnásibetlerde anıq emes jaǵdaylar, jatırqawlar, mashqalalar hám sheshilmegen máseleler, kútilmegen jaǵdaylar sonshellı kem boladı. Sonıń menen qatar, Ózbekstan BMSH kóleminde jer júzilik integraciyalawdı BMSHnıń qánigelestirilgen mákemesi bolǵan UNESCO, jer júzilik densawlıqtı saqlaw shólkemi, xalıqaralıq miynet shólkemi, UNISEF hám basqalar menen keń túrde birge islesip atır.

Ekonomikalıq reformalardı ámelge asırıwda Ózbekstannıń jer júzilik sheriklikke integraciyalawın támiyinlewde xalıqaralıq finans ekonomikalıq shólkemleri - xalıqaralıq valyuta fondı, jer júzilik bank, xalıqaralıq finans korporaciyası, Evropa qayta tiklew hám rawajlandırıw banki hám basqalar da úlken járdem kórsetpekte.

Jer júzilik sheriklikke integraciyalanıwdıń quram bólegi mámleketlerdiń hár qıylı regionallıq birlespeleri menen baylanıslardı rawajlandırıwdan ibarat boladı. Ózbekstan regionallıq xalıqaralıq shólkemler bolǵan Evropa Awqamı, EQBSH, NATO, EKO, OIK, qosılmawshılıq háreketi hám basqalar menen jemisli birge islesip atır. Ózbekstan Respublikası 1996-jılı burıńǵı awqamda Rossiyadan keyin ekinshi bolıp Evropa Awqamı menen sheriklik hám birge islesiw haqqında kelisimge qol qoyıldı.

1996-jıldıń dekabrinde Lissabon sammitinde Ózbekstannıń qatnasıwı onıń EQBSH (Evropada qáwipsizlik hám birge islesiw shólkemi) menen qatnasıqların rawajlandırıwda áhmiyetli waqıya boldı. Usınıń menen birge sońǵı waqıtları Tashkentte Ózbekstannıń baslaması menen EQBSHnıń bir qatar iri ánjumanları ótkerildi. EQBSH Demokratiyalıq institutlar hám insan huqıqları boyınsha Byurosı

(DIIXB) nıń «Insan huqıqları boyınsha milliy institutlar» temasındaǵı xalıqaralıq seminar keńesi Oraylıq Aziya, Evropa, Amerikadaǵı 21 mámleket ekspertleriniń, sonday-aq 29 xalıqaralıq hám húkimetlik emes shólkemler wákilleriniń qatnasıwında keń túrde pikir alısıwlar ótkeriw múmkinshiligin berdi. Ózbekstan óziniń sırtqı baylanısların kóp tárepleme tiykarında da, eki tárepleme tiykarda da shólkemlestiriw tárepdarı.

Eki tárepleme baylanıslardı keńeytiw óz-ara máplerdi anıǵıraq esapqa alıwǵa, bir-birewdi jaqınnan biliwge, uzaq múddetli óz-ara paydalı birge islesiwge bekkem tiykar salıwǵa, solay etip turaqlılıq hám qáwipsizlik ushın bekkem baza dúziwge múmkinshilik beredi. Ózbekstannıń AQSH menen eki tárepleme qatnasıqları mámleketler aralıq baylanıslardıń eń áhmiyetli baǵdarları boyınsha izbe-izlik penen hám bekkem rawajlanbaqta. Dúnyadaǵı jetekshi mámleket bolǵan, júdá úlken siyasiy, ekonomikalıq, áskeriy-texnikalıq, intellektuallıq potencialǵa iye AQSH menen kóp tárepleme qatnasıqlardı rawajlandırıw hám tereńlestiriw Ózbekstan ushın úlken áhmiyetke iye. Ózbekstan Amerika kompaniyaları hám firmaları menen birliktegi investiciya joybarların ámelge asırıwǵa, olar menen uzaq múddetli, óz-ara paydalı sheriklik qatnasıqların ornatiwǵa, Amerika kapitalınıń ishki bazarında qatnasıwın keńeytiwge úlken áhmiyet beredi.

Sońǵı jılları Evropadaǵı kóplegen mámleketler - Germaniya, Ullı Britaniya, Franciya, Belgiya, Portugaliya, Greciya, Chexiya Slovakiya, Ruminiya hám basqada bir qatar mámleketler menen Ózbekstannıń tikkeley eki tárepleme qatnasıqları ádewir keńeydi hám bekkemlendi.

Regionallıq turaqlılıq dárejede integraciya processlerin rawajlandırıw máselelerin sheshiwde Gárezsiz Mámleketlerdiń Doslıq Awqamı quramına kirgen eller arasında qalıplesip atırǵan qatnasıqlar ayırıqsha orın tutadı. Bunday birge islesiwge Doslıq Awqamı elleriniń jaqınlıǵı hám ekonomikalıq tárepten baylanıslıǵı menen qatar, tereń tariyxıy tamirları, mádeniy hám ruwxıy baylanısları úlken tariyxıy dáwir dawamında 1996-jılı Shanxayda, 1997-jılı Moskvada bolıp ótken Qıtay, Rossiya, Qazaqstan, Qırǵızstan, Tájikstan mámleket basshılarınıń sammitlerinde áskeriy tarawda da shegara aymaqlarında óz-ara isenimdi bekkemlew, qurallı kúshlerdi qısqartıw haqqındaǵı shártnamalardı qol qoyısqa edi. Sonıń nátiyjesinde “Shanxay forumı” yamasa “Shanxay besligi” shólkemi dúzilgen edi. 2001-jıl 14-15-iyun kúnleri Qıtayda náwbettegi Shanxay sammiti bolıp ótti. Onıń ishinde Ózbekstan Respublikası Birinshi Prezidenti I.Karimov qatnastı hám Ózbekstannıń “Shanxay forumı”na tolıq huqıqlı aǵza bolıwı haqqındaǵı bayanatqa qol qoyıldı. Ózbekstannıń “Shanxay forumı”na kiriwi múnásibeti menen onıń atı Shanxay birge islesiw shólkemi – SHBSH, dep ózgertildi.

2001-jıl 15-iyun kúni Qıtaydın Shanxay qalasında dúzilgen Shanxay birge islesiw shólkemi bekkem poziciyası, nátiyjeli kózqarasları hám belgili maqsetlerine iye abıroylı xalıqaralıq shólkemge aylandı.

SHBSH shólkemlestirilgenli berli Ózbekstan, Qazaqstan, Qıtay, Qırǵızstan, Rossiya, Tájikstan shólkemniń aǵzaları esaplanadı. Hindstan, Pakistan, Awǵanstan, Iran, Mongoliya, Belarus SHBSH jumısında baqlawshı sıpatında qatnassa, sóylesiw boyınsha sherikler qatarında Túrkiya, Shri-Lanka, Ázerbayjan,

Armeniya, Kambodja, Nepal qatnasadı. 2015-jılǵı Ufa sammitinen soń Hindstan hám Pakistandı SHBSHǵa aǵza sıpatında qabıl etiw processı baslandı hám Tashkent sammitinde aǵzalıqqa qabıl etildi (2016-jıl iyun).

Shólkemniń turaqlı jumıs alıp barıwshı eki uyımı – Pekin qalasında jaylasqan Sekretariat hám Tashkent qalasında jaylasqan Regionallıq antiterror strukturası nátiyjeli jumıs alıp barmaqta. Sekretariat SHBSHnıń atqarıwshı mákemesi esaplanıp, shólkem sheńberinde ótkeriletuǵın ilajlardıń shólkemlestiriwshilik-texnikalıq hám málimleme támiynatın ámelge asırsa, Regionallıq antiterror strukturasınıń tiykarǵı wazıypaları terrorizm, ekstremizm hám ala awızlıqqa, náshebentlik zatlar hám qural-jaraq kontrabandasına, ǵalabalıq qırǵın quralları tarqalıwına qarsı birgelikte gúresiwdi kúsheytiwge baylanıslı ilajlar islep shıǵıw, xalıqaralıq hám regionallıq qawipsizlikke qawıp-qáterlerdiń aldın alıwdan ibarat.

2010-jılı Ózbekstan Respublikasınıń Shanxay birge islesiw shólkemine basshılıq etiw dáwirinde SHBSH jumısında áhmiyetli tariyxıy waqıya júz berdi – Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri Pan Gi Munniń sol jılı aprel ayında elimizge saparı waqtında Tashkentte BMSH hám SHBSH sekretariatları arasında birge islesiw haqqındaǵı Qospa deklaraciyaǵa qol qoyıldı. Usı áhmiyetli hújjettiń qabıl etiliwi – SHBSH menen BMSH arasında rásmiy túrde jolǵa qoyılǵan birge islesiw áhmiyetli máselelerdiń sheshimin tabıwda birgelikte háreket etiw ushın tiykar jarattı. Shanxay birge islesiw shólkeminiń tártip-qaqıydalarına tiykarlanıp hár jılı aǵza mámleketlerden biri oǵan basshılıq etedi. 2015-jıldıń 11-iyulinen baslap SHBSHǵa Ózbekstan Respublikası basshılıq etti.

Ózbekstan SHBSHnıń tiykarın salıwshı mámleketlerden biri bolıp, elimiz usı kúnge shekem bul shólkemge úsh márte – 2003-2004 hám 2009-2010 hám 2015-2016-jıllarda basshılıq etken. Bul dáwirlerde SHBSHnıń jumısın jetilistiriw, onıń sheńberinde túrli baǵdarlarda birge islesiwdi bunnan bılay da rawajlandırıwǵa baylanıslı áhmiyetli hújjetler hám qararlar qabıl etilgen.

“Shanxay birge islesiw shólkemi qalıpleskennen berli ótken dáwir dawamında haqlı rawishte belgili xalıqaralıq shólkemler qatarınan múnásip orın aldı. SHBSHnıń 2025-jılǵa shekem rawajlanıw strategiyasın ámelge asırıw boyınsha 2016-2020-jıllarǵa belgilengen háreketler rejesi shólkemniń siyasat, ekonomika, mádeniyat hám qawipsizlik tarawlarındaǵı birge islesiwın sapa jaǵınan jańa dárejege alıp shıǵıwǵa tiykar jarattı. Shólkemniń juwapkerli aymaǵı resurslarǵa júdá bay hám úlken bazarǵa iye bolǵan Evropa hám Aziya kontinentin qamtıp alǵan. Sol sebepli onıń sawda-ekonomikalıq birge islesiwın rawajlandırıw potencialı júdá úlken. Ózbekstannıń SHBSH basshılıǵı dáwirindegi is-háreketleri sistemanıń rawajlanıwına júdá úlken túrtki berdi. Berlindegi Kaspiy aymaǵın úyreniw orayı úlken ilimiy xızmetkeri Matias Dornfeldtiń aytıwınsha, Ózbekstannıń SHBSH sheńberinde kóp tárepleme baylanıslardı bekkemlewge bolǵan umtılwı onıń basshılıǵındaǵı ústinliklerde hámde mámleket húkimetiniń tiyisli sırtqı siyasiy baslamalarında óz sáwleleniwın tapqan.

2018-jıldıń iyun ayında Qıtaydıń Sindao qalasında Shanxay birge islesiw shólkeminiń 18-sammiti bolıp ótti. Usı sammitte SHBSHne aǵza mámleketler basshıları Ózbekstan Respublikası Prezidenti janındaǵı Strategiyalıq hám aymaqlar

aralıq izertlew institutı direktorı Vladimir Norovtı SHBSH Bas xatkeri lawazımına tastıyıqladı. Ol 2019-jıl 1-yanvardan óz lawazımına rásmiy kiristi.

Terrorizm, separatizm hám ekstremizmge qarsı gúresiw boyınsha 2019-2021-jıllarğa mólsherlengen birge islesiw bağdarlaması, Átiraptı qorgaw tarawındağı birge islesiw konsepciyası, SHBSHne aǵza mámleketlerdiń keleshektegi bes jılǵa mólsherlengen narkotiklerge qarsı strategiyası, Narkotik qurallar hám psixotrop zatlardı qabıllawdıń aldın alıw boyınsha SHBSH konsepciyası sıyaqlı hújjetler qabıl etildi. SHBSHne aǵza mámleketler jetekshileriniń Jaslarǵa qospa múrájatı hámde Mámleket basshılarınıń sawda tártip qaǵıydaların ápiwayılastırıw haqqındağı bayanatı qabıl etildi.

SHBSH keńeyip baratırǵan bir waqıtta Ózbekstan Prezidenti Sh.Mirziyoyev Oraylıq Aziyada da, SHBSH mákanında jaqsı qońsıshılıq hám birge islesiwdiń jańa ortalıǵın qalıplestiriwge qaratılǵan eń áhmiyetli wazıypalardı belgilep berdi. Sindao deklaraciyasında qatnasıwshı mámleketler BMSH Bas Assambleyası 72-sessiyasında Ózbekstan alǵa súrgen “Ruwxıylıq hám diniy bawırıkeńlik” arawlı rezolyuciyasın qabıl etiw baslamasın qollap-quwatladı.

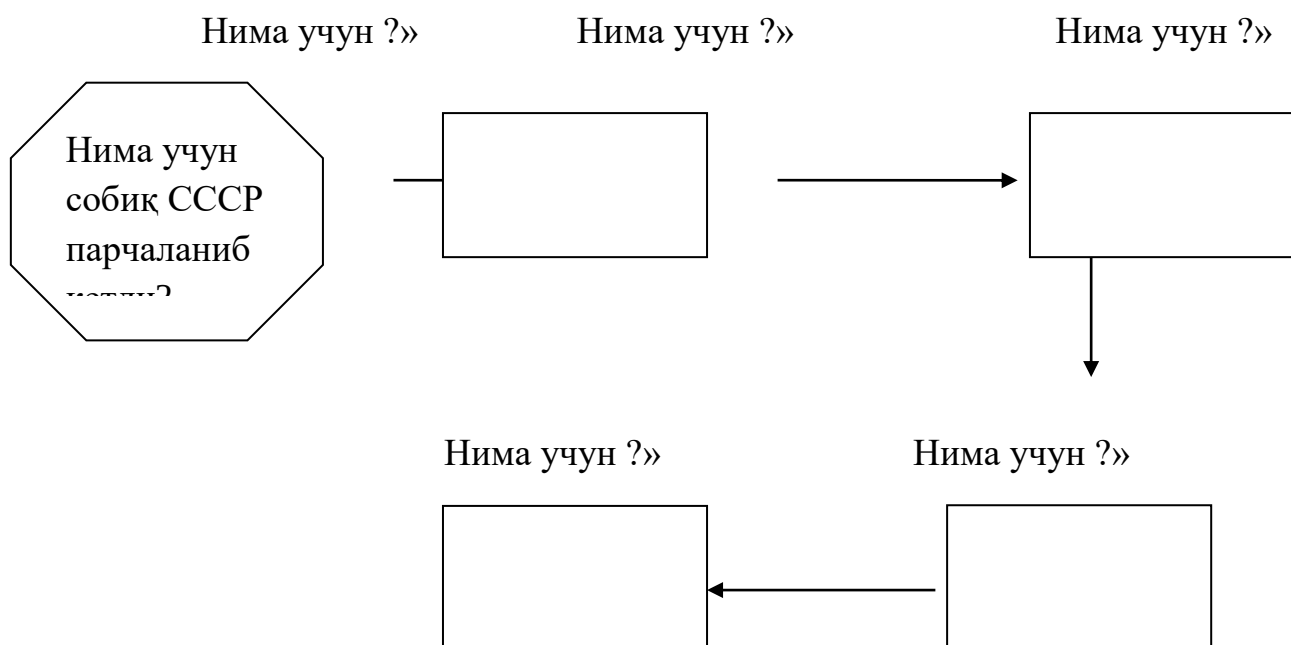
Búgin xalıqaralıq birge islesiw, ásirese, 3,2 milliard xalıqqa teń SHBSHmámleketleri azıq-awqat qáwipsizligin támiyinlewdey aktual másele qarsısında turıptı. BMSH esaplawlarına kóre, 1956-jıl 20 million bolǵan Oraylıq Aziya xalqı házirgi kúnge kelip 70 millionǵa jetti. 2050-jılǵa barıp bul kórsetkish 94 millionǵa shıǵıwı prognoz etilgen hám bul aymaqtı azıq-awqat penen támiyinlew mashqalasın jáne de tereńlestirdi. Bul bazardı sapalı, qáwipsiz hám arzan azıq-awqat ónimleri menen toltırıw boyınsha keshiktirip bolmaytuǵın sharalar qabıl etiwdi talap etedi.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2020-jıl 10-noyabrde Shanxay birge islesiw shólkemine aǵza mámleketler basshıları keńesiniń videojıynalı formasında ótken nábettegi jıynalıısında qatnastı. Rossiya Federaciyası Prezidenti Vladimir Putin basshılıǵında ótken jıynalısta, sonday-aq, Pakistan Islam Respublikası Bas Ministri Imran Xan, Tájikstan Respublikası Prezidenti Emamali Raxman, Qıtay Xalıq Respublikası Baslıǵı Si Czinpin, Qırǵızstan Respublikası Prezidenti wazıypasın atqarıwshı, Bas Ministr Sadir Japarov, Qazaqstan Respublikası Preidenti Qasım-Jomart Toqayev, Hindstan Respublikası Bas Ministri Narendra Modi qatnastı. Bunnan tisqari, sammit ishinde SHBSH janındağı baqlawshı mámleketler wákilleri – Awǵanstan Islam Respublikası Prezidenti Ashraf Ğaniy, Mongoliya Prezidenti Xaltmaagiyn Battulǵa, Iran Islam Respublikası Prezidenti Xasan Ruxaniy, Belorussiya Respublikası Bas Ministri Roman Golovchenko hámde SHBSH Bas xatkeri Vladimir Norov hám SHBSH Aymaqlıq antiterror sisteması Atqarıw komiteti direktorı Jumaxan Ğiyasov qatnastı. BMSH Bas Xatkeri Antonio Guterrish sammit qatnasıwshılarına videomúrajat jolladı. Ushırasıw kún tártibine muwapıq jańa global qáwip-qáterlerdiń kúsheyiwı shárayatında SHBSH sheńberinde kóp tárepleme birge islesiwdi jáne de bekkemlew máseleleri dodalandı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti óz sózinde Shanxay birge islesiw shólkemi óz rawajlanıwınıń principial tárepten jańa basqıshta turǵanın ayrıqsha atap ótti. Mámleket basshısı jaqsı qońsıshılıq, teń huqıqlılıq, óz-ara isenim hám

máplerin esapqa alıw baǵdarlamaların asırıw hám kóbeytiwge shaqırdı. Sh.Mirziyoyev SHBSH sheńberinde ámeliy birge islesiwdi jánede rawajlandırıwǵa qaratılǵan bir qatar aktual baslamalardı alǵa súrdi. Ekonomikalıq ósiwdi támiyinlewde xabar texnologiyalarınń rolı artıp baratırǵanlıǵın aytıp, joqarı tájiriybeli qániygelerdi tayarlaw hám xalıqtı oqıtıwǵa qaratılǵan SHBSHniń sanlı sawatlılıǵın rawajlandırıw boyınsha dástúrin islep shıǵıw usınısın alǵa súrdi. Ózbekstan basshısı kambaǵallıqtı qısqartıw máselelerinde jaqın birge islesiwdi jolǵa qoyıwdıń aktual áhmiyetin ayırıqsha atap ótti. Kambaǵallıqqa qarsı gúresiw boyınsha kelisilgen is-ilajlardı islep shıǵıw maqsetinde mámleketimiz xalıqaralıq forum ótkiziwge tayar ekenligin bildirdi. Ózbekstan Prezidenti sammit qatnasıwshılardıń Awǵanstandaǵı tınıshlıq hám bul mámleketti aymaqlıq sawda-ekonomikalıq baylanıslarǵa qamtıwdı qollap-quwatlawǵa shaqırdı. Awǵanstanǵa onıń Oraylıq hám Qubla Aziyanı baylanıstırıp turıwshı kópır sıpatındaǵı tariyxıy rolin qaytarıwǵa xızmet etetuǵın transport jolların payda etiw baslamalarına ayırıqsha itibar qaratıldı. 2021-jıl aprel ayında Tashkent qalasında “Oraylıq hám Qubla Aziya: aymaqlıq óz-ara baylanıslılıq. Qáter hám imkanıyatlar” xalıqaralıq konferenciyaı ótkerildi. Shanxay bárshe islesiw shólkemi 20 jasqa tolıwı múnásibeti menen “SHBSHniń zamanagóy xalıqaralıq múnásibetler sistemasındaǵı roli” atamasında xalıqaralıq forumın ótkiziw usınıs etilgen edi.

“Нима учун ?” техникасидан фойдаланиб “Нима учун собиқ СССР парчаланиб кетди?” саволини ечиш

Sorawlar

1. BMSH 72-sessiyası tuwralı qisqasha túsiniq berin
2. Ózbekstannıń Evropa Awqamına qosılıwı qaysı mámleketler menen baylanıslardıń baslanıwına alıp keldi?
3. ĞMDA haqqında nelerdi bilsesiz?

4. Ózbekstan hám múnásebetleri
5. ĞMDA "Qáwipsizlik keńesi" qashan dúzildi?

3-TEMA: ORAYLIQ AZIYADA QAWIPSIZLIK MÁSELELERI, TERRORIZM, NÁSHEBENTLIK, ADAM SAWDASINA QARSI GÚRESTE ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASINIŇ ISKERLIGI. (2saat)

Joba:

1. Ózbekstan hám xaliqaraliq qáwipsizlik máseleleri
2. Orayliq Aziyada qáwipsizlikni bekkemlew máseleleri
3. Orayliq Aziyada terrorizm
4. Adam sawdasina qarsi gúresi

Tayanish túsiniqler: qáwipsizlik, terrorizm, adam sawdasina qarsi gúres, insan huqıqlari, náshebentlik, BMSH, SHBSH, EQBSH

Ádebiyatlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va faravon deomokratik O'zbekiston davlatinin birgalikta barpo etamiz. □T.,2016
4. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. □T.,2021
5. "Yangi Ózbekston" 2020-yil 17-iyul
6. Qodiraliyeva Ijobat O'zbekistonning regional va xalqaro tashkilotlardagi o'z-aro xamkorligi faollashuvi. "Talqin va tadqiqotlar jurnali 2022-y N°2
7. lex.uz
8. gazeta.uz
9. arxiv.uz

Belgili xalıqaralıq shólkemler sheńberinde kóp tárepleme birge islesiwdi jedellestiriw. Bul baǵdarda elimiz, Evropa Awqamı menen baylanıslardı rawajlandırıw hám sherikshilikni jańa basqıshqa alıp shıǵıw maqsetinde Oraylıq Aziya boyınsha Evropa Awqamınıń jańаланған strategiyasını ámelge asırıwda Ózbekstanınıń belsene qatnasıwın támiyinlew boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

Ózbekstan hám Evropa Awqamı ortasındaǵı keńeytirilgen sheriklik hám birge islesiw shártnamasınıń sawda bólimin dodalaw boyınsha nábettegi sóylesiwler ortalıǵın qalıplestiriw máselesin tezletiw boyınsha is-ilajlar dástúri tastıyıqlandı.

2020-jıldıń 11-may kúni bolıp ótken Oliy Majlis Senatınıń tórtinshi jalpı májilisinde Ózbekstanınıń Evraziya ekonomikalıq awqamında baqlawshı mámleket statusında qatnasıw usınısı maqullandı hámde bul másele boyınsha Senatınıń tiyisli qararı qabıl etildi. Egerde Ózbekstan Awqamǵa baqlawshı sıpatında qosılsa onda

awqam organları jıynalıslarında qatnasıw hám qabıl etilgen qararlar menen tanısıw huqıqına iye boladı. Sonı da aytıw kerek, usı shólkem menen sheriklik sırtqı sawda kóleminiń ósiwi, mámlekette iri investiciya joybarların ámelge asırıw, aymaqlıq klasterler, sanaat hám sawda zonaların payda etiwde aymaqlar aralıq baylanıslardı rawajlandırıw imkaniyatın jánede keńeytedi.

Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń baslaması menen mámleket óz tariyxında birinshi márte 2020-jılda ĞMDA basshılıgın qabıl etti. Kóp tárepleme birge islesiwdi izshil keńeytiw hám nátiyjeliligin asırıw basshılıqtıń tiykarǵı baǵdarı sıpatında belgilendi. Sol múnásibet penen, 12-may kúni Ózbekstan Respublikasınıń baslaması menen videokonferenciya baylanıs rejiminde ĞMDA qatnasıwshı mámleketleri Sırtqı Isler ministrleri keńesiniń májilisi bolıp ótti. Májiliste transport, bilimlendiriw, turizm, dene tárbiya hám sport tarawlarındaǵı birge islesiwdi jánede rawajlandırıwǵa qaratılǵan hújjetler kórip shıǵıldı hám maqullandı.

2020-jıldıń 3-aprel kúni Ózbekstan Respublikasınıń Jenevadaǵı BMSH wákilxanası hám basqa xalıqaralıq shólkemlerdegi turaqlı wákilxanaları (JSSH-Jáhán sawda shólkemi) wákilleri menen Ózbekstannıń usı shólkemge kiriw máselelerin dodalaw ushın videokonferenciya ótkizdi. Onda JSSH xatkeri menen óz-ara birge islesiw máseleleri hám Ózbekstannıń JSSHne kiriwi boyınsha isshi toparınıń náwbettegi jıynalıısına tayarlıq processı dodalandı.

Ministrler Kabinetiniń 2020-jıl 28-maydaǵı “Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha keńseler aralıq komissiya haqqındaǵı rejeni tastıyıqlaw haqqında”ǵı 339-sanlı qararı qabıl etildi. Qarar menen Jáhán sawda shólkemi menen islesiw boyınsha Keńseler aralıq komissiya dúzildi. Bul komissiya Ózbekstannıń JSSHne aǵza bolıwı boyınsha jumıslardı muwapıqlastırıwshı hám baǵdarların belgileytuǵın kollegial organ bolıp esaplanadı. Reje menen Keńseler aralıq komissiyanıń wazıypaları hám funkciyaları, quramı, xızmetin shólkemlestiriw hám islew tártibi belgilendi.

Ózbekstan Respublikası Ğárezsiz Mámleketler Doslıq Awqamı mámleketleri Sanaat qáwipsizligi keńesiniń tolıq aǵzasına aylandı. ĞMDA mámleketleriniń sanaat qáwipsizligi keńesi tarmaqlar aralıq sheriklik organı bolıp, qáwipli islep shıǵarıw obyektlerinde bolıwı múmkin bolǵan avariya hámde baxıtsız hádiyselerdiń aldın alıw háreketlerin muwapıqlastırıwın ámelge asıradı.

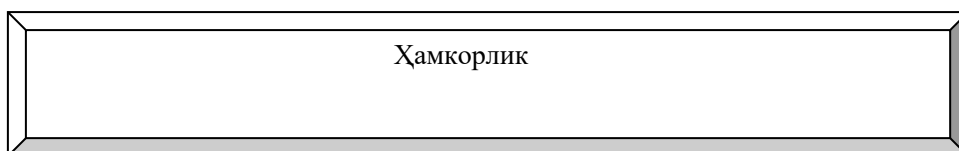
Ózbekstan Xalıqaralıq jeke huqıq boyınsha Gaaga konferenciyası ustavın ratifikaciya etti. Xalıqaralıq jeke huqıq boyınsha Gaaga konferenciyası xalıqaralıq húkimetleraralıq shólkem bolıp, 1893-jılda shólkemlestirilgen. Haaga konferenciyasına aǵzalıq Ózbekstanda qabıl etilip atırılǵan nızamlardı xalıqaralıq nızamlarǵa unifikaciya etiwge járdem beredi. Sonday-aq, mámlekettiń xalıqaralıq maydandaǵı imidjin jaqsılaw, dúnya júzlik birge islesiwge integraciyalawında áhmiyetke iye bolıp esaplanadı.

Ózbekstan UNESCOnıń Mádeniy baylıqlardıń hár túrli formaların qorǵaw hám qollap-quwatlaw haqqındaǵı konvenciyası qatnasıwshısına aylandı. Konvenciyanıń tiykarǵı maqseti-mádeniy ózin sáwlelendiriwdiń hár túrli formaların qorǵaw hám xoshametlew, usı tarawda xalıqaralıq birge islesiwdi

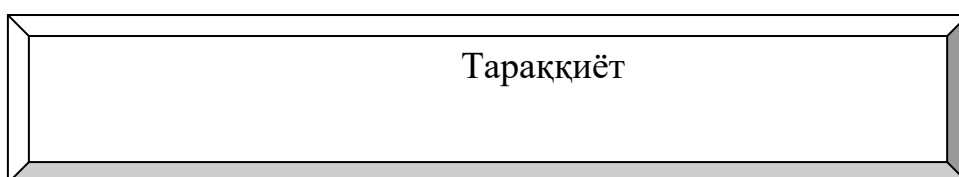
bekkemlew jolı menen mádeniyatlardıń óz-ara erkin baylanıs etiwı hám rawajlanıwı ushın shárt-shárayatlar jaratıwdan ibarat.

1. Кластер усули ёрдамида «Ўамкорлик», “Тараққиёт”, “Истиқбол” тушунчаларини тармоқлаш

1.

2.

Sorawlar

1. 2021-jıl jaǵdayına kóre Ózbekstan Respublikasında jámi qansha diniy shólkem hám diniy konfessiya xızmet kórsetpekte?

2. BMSH Bas assambleyasınıń “Ruwxıylıq hám diniy bawırıkeńlik” arawlı rezolyuciyası qashan qabıl etildi?

3. “Oraylıq Aziya : bir ótken zaman hám bir keleshek, turaqlı rawajlanıw hám óz-ara párawanlıq ushın sheriklik” teması daǵı konfrenciya qashan bolıp ótedi?

4. 1993- jıl Tashkent ushirasiwiniń tiykarǵı maqseti ne?

5. Oraylıq Aziya mámleketleri basshılarınıń birinshi máslahát ushırasıwı qaysı qalada bolıp ótedi?

4-TEMA. ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASINIŇ AKTIV SIRTQI SIYASATINIŇ JAŇA BASQISHI. (2saat)

Joba:

1. Sirtqi siyasatıń tiykarǵı principi
2. Sirtqi siyasat konsepciyası hám principi
3. Xalıq aralıq shólkemler menen baylanislar
4. Jańa Ózbekstan sirtqi siyasatiniń ústin jónelisleri

Tayanish túsinikler: „British Eyrveyz“, departament, „Kraun“ kompaniyasi, „vidergeburt“, „Preferenciylar bas sisteması“, konsepciya, "Rawajlanıw strategiyası".

Paydalanlıǵan ádebiyatlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va faravon deomokratik O'zbekston davlatinin birgalikta barpo etamiz. –T.,2016
4. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekston strategiyasi. –T.,2021
5. "Yangi Ózbekston" 2020-yil 17-iyul
6. Qodiraliyeva Ijobat O'zbekistonning regional va xalqaro tashkilotlardagi o'z-aro xamkorligi faollashuvi. "Talqin va tadqiqotlar jurnali 2022-y N°2
7. lex.uz
8. gazeta.uz
9. daryo.uz

Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasatınıń jańa basqıshı. Ózbekstannıń aymaqta tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı. Ózbekstan Respublikasınıń belsene sırtqı siyasatı búgingi kúnde xalıqaralıq birge islesiwde jańa basqıshqa kóterilip barmaqta. Ózbekstannıń aymaqta tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlew boyınsha alıp barıp atırǵan siyasatı, qáwipsizlik, milletler aralıq tatıwlıq hám diniy bawırkeńlikti támiyinlew hámde tereń oylanǵan, óz-ara mápdarlı hám ámeliy sırtqı siyasat tarawındaǵı áhmiyetli baǵdarlar islep shıǵıldı.

Shet el mámleketleri menen birge islesiwdi jańa basqıshqa alıp shıǵıw. 2020-jıldıń birinshi yarım jıllıǵında Ózbekstan Respublikasınıń sırtqı siyasiy xızmetinde de bir qatar nátiyjeli is-ilajlar hám háreketler ámelge asırıldı. Mısalı, 2020-jıldıń 19-20-fevral kúnleri Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Turkiya Respublikası Prezidenti Rajab Toyyib Erdoǵannıń mirátine bola rásmiy sapar menen sol mámlekette boldı. Sapar sheńberinde eki mámleket basshıları ortasında tar sheńberde sóylesiwler bolıp ótti. Onda siyasiy, ekonomikalıq, sociallıq hám sawda investiciyalıq birge islesiwdi rawajlandırıw máseleleri haqqında sóz boldı. Sonday-aq, Prezidentler basshılıǵında Joqarı dárejedegi strategiyalıq birge islesiw keńesiniń birinshi jıynalısı bolıp ótti. Strategiyalıq sheriklik keńesiniń birinshi jıynalısı nátiyjeleri haqqında qospa bayanat, sonday-aq, ekonomika, sawda, texnologiyalar tarawına tiyisli hújjetlerge qol qoyıldı.

Bunnan tisqari, 2020-jıldıń 23-iyun kúni Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.Mirziyoyev Ekinshi jer júzilik urısında erisilgen jeńistiń 75 jıllıǵı múnásibeti menen bolıp ótken jeńis paradında qatnasıw ushın Rossiya Federaciyası paytaxtı Moskva qalasına sapar etti. Sapar dawamında Prezident Sh.Mirziyoyev Rossiya Federaciyası Prezidenti Vladimir Putin menen ushırasıw ótkizdi. Ushırasıw dawamında siyasiy, ekonomikalıq, qáwipsizlik hám mádeniy tarawlarda birgelikte

alip barilip atirgan jumislarğa toqtalıp, usı tarawlarda búgingi kúnge shekem erisilgen jeńislerge toqtalıp ótildi. Sonday-aq, Prezident V.Putin ózbek xalqınıń ekinshi jer júzilik urısındaǵı jeńiske qosqan úlken úlesi haqqında ayıp ótti.

Ózbekstannıń máplerin alǵa súriwge qaratılǵan 80 nen artıq joqarı dárejedegi sapar hám ushırasıwlar, onlayn sáwbetler shólkemlestirildi. Olarda xalıqaralıq hám aymaqlıq áhmiyetke iye aktual máseleler, kóp tárepleme birge islesiw, sawda-ekonomikalıq, investiciya, energetika, transport-kommunikaciya, mádeniy-gumanitar tarawlar, bilimlendiriw hám basqa áhmiyetli tarawlardaǵı sheriklik máseleleri dodalandı.

Mámleket sırtqı siyasatına tiyisli áhmiyetli wazıypalardı sheshiwde parlament diplomatiyasınıń roli hámde xalıqaralıq hám aymaqlıq shólkemler menen birge islesiw kúsheyttirildi. Shet el mámleketleri menen siyasiy, ekonomikalıq hám mádeniy gumanitar tarawlarda sherikshilikti jánede rawajlandırıw maqsetinde búginge shekem 130 dan artıq “Jol kartası” tastıyqlanıp, ámelge asırılmaqta. Awıl xojalıǵı, sanaat, mádeniyat hám basqa tarawlarda 635 investiciyalıq joybar boyınsha 945,4 mln AQSH dolları muǵdarında investiciya ózlestirildi.

Xalıqaralıq reytinglerde mámlekettiń ornın jaqsılaw, onıń xalıqaralıq maydandaǵı imidjin joqarı dárejelerge kóteriw hámde mámleketti shet el investorları ushın makanǵa aylandırıw maqsetinde Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Ózbekstan Respublikasınıń xalıqaralıq reyting hám indekslerdegi ornın jaqsılaw hámde mámleket organları hám shólkemlerinde olar menen sistemalı islewdiń jańa mexanizmin engiziw haqqında”ǵı Pármanı qabıl etildi.

“Жаҳон давлатлари билан ҳамкорлик тараққиёт гарови” тушунчасини таҳлил этиш

Йўналтирувчи услубий тавсия:

Ҳамкорлик, нуфуз, гуманизм, ривожланиш, истиқбол, таъминлаш, демократия.

Савол	“Жаҳон давлатлари билан ҳамкорлик тараққиёт гарови”
(Ф)Фикрингизни баён этинг	
(С)Фикрингиз баёнига сабаб кўрсатинг	
(М)Кўрсатган сабабингизни исботловчи далил келтиринг	
(У)Фикрингизни умумлаштиринг	

Qadaǵalaw ushın sorawlar:

- 1. Ózbekstan —Evropa mámleketleri — ortasındaǵı sawda - ekonomikalıq sheriklik shártnamalari?**
- 2. Ózbekstannıń Germaniya menen bilimlendiriw salasında alıp barǵan is-ilajları haqqında maǵlıwmat berıń?**
- 3. Jańa Ózbekstanda sirtqi siyasatınıń ústin jónelisleri boyınsha qanday jumıslar alıp barıp atır?**
- 4. Ózbekstannıń sirtqi siyasat kosepciyasi hám principleri haqqında aytip otiń?**
- 5. Franciya hám Ózbekstan múnásebetleri haqqında túsiniw berip ótiń?**

5 –TEMA. ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASINIŇ XALIQ ARALIQ REYTING HÁM INDEKSLERDEGI ORNI (2saat)

Joba:

1. Elektron húkimetti rawajlandiriw reytingi
2. Ekonomikalıq erkinlik indeksi
3. Dunya mámleketleri demokratiyasi indeksi
4. Baspa sóz erkinligi indeksi

Tayanısh sózler: *geosiyasat, geoeconomika, gidroenergetika, diniy bawırkeńlik, rezolyuciya, integraciya, Xalıq aralıq reyting, indeksler, indeksler kórsetkishleri*

Ádebiyatlar:

- 1.Levitin L. O'zbekiston tub burilish pallasida. - Toshkent: O'zbekiston, 2005.**
- 2.Mustaqil O'zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.**
- 3.Noveyshaya istoriya Uzbekistana. Rukovoditel' proekta i redaktor: M.A.Raximov. - Toshkent: Adabiyot uchqunlari, 2018.**
- 4.Erkaev A. O'zbekiston yo'li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.**
- 5.O'zbekiston mustaqillik yillarida. - Toshkent: O'zbekiston, 1996.**
- 6.O'zbekiston tarixi. R.H.Murtazaevaning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, 2005.**
- 7.O'zbekiston xalqining dini, madaniyati va urf-odatları: tarix va hozirgi holat. - Toshkent: TIU, 2011.**

Ózbekstan mámleketlerdiń suveren teńligi, kúsh isletpew yaki kúsh penen basım ótkermew, shegaralardıń qol qatılmaslıǵı, basqa mámleketlerdiń ishki islerine aralaspaw, xalıqaralıq májbúriyatların hújdan menen orınlaw, insan

huquqların húrmet etiw hám qorgaw hám xalıqaralıq huquqtın basqada atap ótilgen tiykarları hám normaları; qáwipsizliktiń bólinbewi, ashıqlıq hám pragmatizm, qońsı mámleketler menen hár tárepleme jaqsı qońsıshılıq múnásibetlerin rawajlandırıw, regionallıq hám xalıqaralıq sheriklikti bekkemlew sıyaqlı tiykarǵı belgilerge súyengen halda tınıshlıq, rawajlanıw hám párawanlıq jolında bárshe sherikler menen sheriklikti keńeyttiriwden mápdar.

Sırtqı siyasiy iskerliktiń tiykarǵı hám birinshi dárejeli wazıypalarınan biri bul 2017-2021-jıllarda Ózbekstan Respublikasını rawajlandırıwdıń bes ústin baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyasını nátiyjeli ámelge asırıw.

Bul maqsetke erisıw ushın sırtqı siyasat mákemesi aldına tómendegi wazıypalar qoyılǵan:

- Mámleketimizde alıp barılıp atırılǵan demokratik reformalardı hámde jámiyet hám ekonomikanı modernizaciya etiwdiń jedel processlerin paydalı ámelge asırıw ushın imkaniyatı barınsha qolaylı sırtqı siyasat shárt-shárayatlardı qalıplestiriw;

- Oraylıq Aziyada tınıshlıq hám turaqlılıqtı saqlaw hámde bekkemlew, regiondı qáwipsizlik hám turaqlı rawajlanıw aymaǵına aylandırıw;

- Jáhanniń jetekshi mámleketleri hám xalıqaralıq shólkemleri menen strategiyalıq sheriklik etiwdiń qolaylı, hár tárepleme maqul bolǵan sistemasın qalıplestiriw;

- Ózbekstannıń region hám jáhán siyasatında áhmiyetli jónelisler boyınsha xalıqaralıq usınıslardı ilgeri súriw;

- Jergilikli ónimlerdiń eksport kólemin asırıw hám geografiyasın keńeyttiriwde kómeklesiw;

- Milliy ekonomikanıń ústin tarmaqlarına tuwrıdan-tuwrı shet elli investiciyalar hám aldınǵı texnologiyalardı alıp kiriwde kómek beriw;

- Mámleketimizge turistlerdi ózimizge tartıwda hámde turistlik infrasisemanı rawajlandırıwda ámeliy járdem kórsetiw;

- Transport hám tranzit tarawındaǵı sheriklikti keńeyttiriw hám tereńlestiriwde hámde xalıqaralıq transport kommunikaciyları hám logistik infrasisistemalardı rawajlandırıwǵa kómeklesiw;

- Shet elde jasaytuǵın watanlaslarımız benen baylanıslardı bekkemlew.

Sırtqı siyasatımızdıń bas tiykarǵı baǵdarı Oraylıq Aziya aymaǵı. Ózbekstannıń Oraylıq Aziyadaǵı siyasatı regionda tınıshlıq hám turaqlılıqtı támiyinlewge, regionlıq qáwipsizliktiń áhmiyetli mashqalaların sheshiwge, sol tiykardan, Awǵanstandaǵı ahwaldı sheshiwge kómeklesiwge qaratılǵan. Ózbekstan aymaǵında sawda-ekonomikalıq sheriklikti bekkemlew, aymaqlardıń transport hám tranzit infrastrukturasın rawajlandırıw, Oraylıq Aziya transshegaralıq dáryalardıń suw-energetik resurslarınan durıs hám kompleksli paydalanıw hámde aymaqtıń ekologik turaqlılıǵın támiyinlew, shegaralardı delimitaciya hám demarkaciya etiw processin juwmaǵına jetkeriw ushın bárshe is-háreketlerdi ámelge asıradı.

Ózbekstan aymaqlıq mámleketleri menen doslıq hám awızbirshilikli múnásibetlerdi bekkemlewden, ilimiy-texnikalıq hám mádeniy gumanitar

shariklikti rawajlandırıwdan, parlamentler, shegara aymaqları, jámáát shólkemleri hám ápiwayı puqaralar ortasındaǵı baylanıslardı kúsheytiwden mápdar.

КЕЙСЛАР

1-кейс учун мавзу

2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясининг асосий йўналишлари ва Ўзбекистон тарихи фанидаги инновацияларни таълим тизимиغا

2-кейс учун мавзу

Сиз фаолият олиб бораётган олий ўқув юртида таълим-тарбия соҳасида амалга оширилаётган ўзгаришлар бўйича тажрибаларни

3-кейс учун мавзу Тарихни урганишда Формацион ва Цивилизацион ёндашув нималардан иборат эканлигини илмий асосланг.

4-кейс учун мавзу Ўзбекистон тарихини урганишдаги ўзгаришларни аҳмиятини қандай баҳолайсиз.

5-кейс учун мавзу Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан янги босқичга кўтариш истиқболлари ҳақидаги фикрларини

6-кейс Жамият ривожининг янги наърий-концептуал асосларини Президентимиз Ш.М.Мирзиёев ҳамда Биринчи Президентимиз И.А.Каримов асарларига таянган ҳолда асосланг.

Qadagalaw ushın sorawlar

1. Ózbekstan Respublikası ekonomikalıq erkinlik indeksi haqqında tusinik berin?
2. Socialliq-ekonomikalıq taraw indeksleri haqqında qisqasha maǵliwmat berin
3. Mámleketimizde Xalıq aralıq reyting hám indeksler kórsetkishlerin asırıw boyınsha qanday ilajlar alıp barılmaqta?
4. Dunya mámleketleri demokratiyasi indeksi?
5. Ózbekstanniń dunya reytinglarında orni qanday?

V. GLOSSARIY

ADMINSTRACIYA – (latinsha basqarıw) siyasattaǵı administraciya - mámlekette yamasa onıń bir bóleginde basqarıw funkciyaların atqaratuǵın organlar kompleksi

AFFINAJ - Altındı tazalaw - altındı qospalardan tereń tazalaw texnologiyalıq processler kompleksi bolıp tabıladı.

AQSH - Amerika Quraman Shtatları

AKKREDITACIYA - bul Evropa hám xalıq aralıq standartlarǵa muwapıq ilmiy tájriybenin rásmiy tán alınıwı.

AKKREDITACIYA - muwapıqlıqtı tastıyıqlaw organına rásmiy hújjet formasında berilgen hám muwapıqlıqtı bahalaw boyınsha anıq wazıypalardı orınlaw kepillikin rásmiy tán alıw ushın xızmet etetuǵın úshinshi, ǵárezsiz tárep tárepinen muwapıqlıqtı tastıyıqlawdı ańlatadı.

AKKREDITACIYA - bul mámleket tárepinen kepillikli organ mámleket ishinde hám xalıq aralıq kólemde shólkem muwapıqlıqtı bahalawda arnawlı bir wazıypalardı orınlaw ushın qábilet hám dereklerge iye ekenligi rásmiy tán alınıwın támiyinleytuǵın process.

ASSAMBLEYA - francuz tilinen alınıp " jıynalı", "májlis" degen mánisti bildiredi. Jánede ol bir qatar mámleketlerde mámleket hákimiyati joqarı organı, sonıń menen birge xalıq aralıq shólkemler joqarı organı (misali: Birlesken milletler shólkeminiń bas assambleyası)

ASSAMBLEYA - (francuz. assemblee – jıynalı)- 1) jıynalı, 2) bir qatar mámleketlerde, xalq aralıq shólkemlerde joraqı turıwshı hákimiyati.

BENEFICIAR - (ing. beneficiary jeńilliklerden paydalanatuǵın) — bankke pul qoyǵan amanat iyesi yamasa onıń miyrasxorı, depozit yamasa amanat (fond) sertifikat iyesi.

BMSH - Birlesken milletler shólkemi

DEKLARACIYA - mámlekettiń sırtqı yamasa ishki siyasatınıń tiykarǵı principlerin, xalıq aralıq shólkemler iskerliginiń tiykarların óz ishine alǵan yamasa olardıń hár qanday másele boyınsha poziciyasın bildiretuǵın rásmiy mámleket hújjeti

DEMARKACIYA-(latinsha-demarcati „ajratıw“) — qandayda - bir ajıratıwshı sızıqtıń ótkeriliwi hám shegaranı anıqlaw.

DELIMITACIYA - (latinsha delimitatio „belgilew“) - mámleket shegarasın qońsılas mámleketler ortasında ózara kelisiwler jolı menen ulıwma jaǵdayı hám baǵdarın belgilep alıw.

DELEGACIYA - (latinsha "elshi") Qandayda bir shólkem yamasa mámleket tárepinen belgilengen, jiberilgen wákiller toparı

DELEGACIYA- húkimet, shólkem, jámaáttan saylangan kisiler toparı. Bunday wákiller ádetde delegatlar dep ataladı (latinsha delegatus - shın mániste jiberilgen, xabarshı).

DIIXB - Demokratiyalıq institutlar ha'm insan huquqları boyınsha byurosı

EDCF - Qubla Koreya ekonomikalıq birge islesiw fondı.

EKSTREMISTLIK KÚSHLER - (latınsha extremus-ekstremal) bul "ekstremal", qadağan etilgen usıllar arqalı sociallıq-siyasiy, diniy, milliy maqsetlerge erisiwshi kúshler

EKSPORT — tovarlardı sırt ellik klientlerge satıw bolıp, bunda usı mámlekette islep shıǵarılǵan tovarlar mámleketten sırtqa shıǵarıladı.

EVROPA AWQAMI (YA) — ózinde xalıq aralıq shólkem hám federativ mámleket qásiyetlerin sáwlelendirgen mámleketler awqamı.

EQBSH - Evropa qáwipsizlik hám birge islesiw shólkemi

EKO - Ekonomikalıq birge islesiw shólkem

ELSHIXANA - bir mámlekettiń basqa mámlekette iskerlik kórsetetuǵın joqarı mártebeli rásmiy wákili.

EIB - Evropa investiciya bankı

ETRB-Evropa tikleniw hám rawajlanıw bankı.

FEDERATSIYA - Latin tilinen alınıp "birlespe" degen mánisti ańlatadı. Mámleket formasi, yuridik tárepten belgili bir siyasiy ğarezsizlikke iye bolǵan mámleket dúzilmelerinen dúzilgen quramalı mámleket.

FESTIVAL - (Latınsha : festivus — kewilli), muzıka, teatr, film, estrada, cirk kórkem óner jetiskenlikleri kompleksinen ibarat ǵalabalıq bayram. Dáslepki bar XVIII-ásir baslarında Ullı Britaniyada júzege kelgen. 20 - ásirde xalıqlar aralıq keń tarqalǵan esaplanadı. Festivallar Milliy hám Xalıq aralıq bolıwı múmkin.

INFRASTRUKTURA – (latınsha) sistemanıń islewı ushın tiykar jaratatuǵın hám támiyinleytuǵın óz-ara baylanıslı xızmet kórsetiwshi strukturalar yamasa ob'ektler kompleksi

IMPORT - (lot. importare — „alıp kiriw“) — qandayda bir tovardı mámleketke satıw ushın alıp kiriw. Import mámleketi, degende import qılınıp atırǵan buyım islep shıǵarılǵan mámleket túsiniledi.

IMPORT- (latınsha - importare — „alıp kiriw“) — qandayda bir zattı mámleketke satıw ushın alıp kiriw.

INVESTICIYA - (latınsha : investio — „oraw“) — ekonomikanı rawajlandırıw maqsetinde óz mámleketinde yamasa sırt ellerde túrli tarmaqlarǵa, sociallıq-ekonomikalıq programmalarǵa, innovaciya, isbilermenlik joybarlarına uzaq, múddetli kapital kirgiziw (qoyıw). Puldıń waqıt (zaman) ǵa baylanıslı mánisi teoriyasına kóre, investiciya keleshekte payda alıw maqsetinde aqshalar qoyıw bolıp tabıladı.

INVESTICIYA - (inglizshe investment) - payda alıw ushın kapitaldı jaylastırıw

INTEGRACIYA – (latınsha pútin, tiklenegn) bul túsiniq túrli tarawlarda qandayda bir zattıń qosılıwın, birge islesiwın ańlatıwı múmkin. Ol veb-islep shıǵıw, informaciya qawipsizligi, medicina, siyasat, ekonomika, ekologiya hám bilimlendiriw tarawlarında qollanıladı.

INNOVACIYA - ingliz tilinen kiritilgen jańalıq degen mánisti bildiredi. Texnika hám texnologiya áwladların almasırdı támiynlew ushın ekonomikaǵa sarıplanǵan dáramad. Ilimiy texnika jetiskenlikleri hám aldınǵı tájiriybelerge

tiykarlangan texnika, texnologiya, basqarıw hám miynetti shólkemlestiriw sıyaqlı tarawlardagı jańalıqlar, sonıń menen birge olardıń ámeliyatta qollanıwı

GEOSIYASAT – (grekshe jer, mámleket yamasa jámiyetlik jumıslar) siyasiy pikir baǵdarı, aymaqtı baqlaw, túrli mámleketler hám mámleketler aralıq birlespelerdiń tásir sheńberlerin (kúsh orayların) bólistiriw hám qayta bólistiriw nizamlıqları tuwrısındaǵı konsepsiya

GFR - Germaniya Federativ Respublikası

ĠMDA- Ġaresiz mámlekerler doslıq awqamı

XALIQ ARALIQ SHÓLKEM — mámleketlerdiń yamasa húkimet qarawında bolmaǵan milliy jámiyet (associaciya) lerdiń siyasiy, ekonomikalıq, social, ilim, texnika, mádeniyat hám basqa tarawlarda ulıwma maqsetlerge erisiw ushın dúzilgen awqamı.

XDSS - (Xalq aralıq den-sawlıqtı saqlaw) Dúnya júzlik den-sawlıqtı saqlaw shólkemi.

XMSH - Xalıq aralıq miynet shólkemi.

INNAUGURACIYA - Latin tilinen alinip " baǵishlayman" degen mánisti bildiredi. Mámleket baslıǵınıń usı joqarı lawazımdı orınlawǵa kirisiwi múnasebeti menen ótkeriletuǵın dádbebeli máresim.

KAPITAL - (latinsha : capitalis — bas, tiykarǵı), qarjı — keń mániste — óz iyesine dáramat keltiriw ózgeshelikine iye bolǵan jámi qurallar hám aqshalar; jańa baha keltiretuǵın, ózin ózi kóbeyiwtiwshi baha.

KOICA - Koreya xalıq aralıq birge islesiw shólkemi. 1991-jıl 1-aprelde Koreya Respublikasınıń bir bólimi retinde dúzilgen. Ózbekstandaǵı ofisi 1995-jıl ashılǵan. Búgingi künge shekem 20 dan ziyat joybar ámelge asırǵan.

KONGRESS - (lat. congressus. Májlis, jıynalıǵı) 1. Ádette xalıqaralıq kólemde ótkeriletuǵın qurıltay. 2. Ayırım mámleketlerde parlament ati. (Hindstan milliy kongresi). 3. Ayırım xalıq aralıq shólkemlerdiń joqarı organ

KOMBINAT - Bir-birine ajıralmas baylanısqa, birewiniń ónimi ekinshisine shiyki zat bolatuǵın bir neshe túrli tarmaqtaǵı shólkem, kárxana hám shólkemlerdi birlestiriwshi iri shólkem.

KOMMERCIYA - Latin tilinen alinip "sawda" degen mánisti bildiredi.

KOMMUNIKACIYA (latinsha - communicatio) - ulıwmalastıraman, baylanıstıraman. 1)Kibernetikada infarmatsiyalardı almasıw processı. 2)Transport, baylanıs jolları, qala xojalıǵı jer astı tarmaqları. 3)Haywanlarda - bir- biri menen baylanıs ornatiwdaǵı signallı usılı

KOMMUNIKACION LINIYA – jer, suw hám hawa transportı túrleri qatnaytuǵın yamasa qanday da bir mámlekettiń aymaǵın kesip ótetuǵın, eki punktı baylanıstırıwshi baylanıs jolları

KONVENSIYA — (latinsha : conventio — shártnama, pitim) — xalıq aralıq shártnama, pitim, shártlesiw forması, qandayda bir arnawlı másele boyınsha mámleketler ortasında dúziledi jáne onı imzalaǵan tárepler arnawlı bir huqıq hám minnetlemelerdi óz moynına aladı.

KONSULLIQ - KONSULLIQ WÁKILXANA —eki mámleket ortasında baylanıslar ornatiwı nátiyjesinde payda bolatuǵın wákilxana.

KONSUL - (lat. consul — másláhátshi) — 1) Áyyemgi Rimde dáslepki respublika dáwirinde júzege kelgen joqarı mártebeli shaxs. 2) orta ásir Arqa hám Oraylıq Italiya qalalarındaǵı joqarı mártebeli shaxs. 3) bir mámlekettiń basqa mámleket aymaǵında óz mámleketi, onıń yuridikalıq shaxsları hám puqaralarınıń máplerin qorǵaw, eki mámleket ortasında siyasiy, ekonomikalıq, ilimiy hám mádeniy baylanislardı rawajlandırıwǵa járdem beriw ushın tayınlangan ámeldar shaxs.

KOLLEKTIV QÁWIPSIZLIK - (latinsha collectivus-kollektiv, tóplangán) xalıq aralıq qawipsizliktiń eń zárúrli strukturalıq bólimlerinen biri bolıp, jáhán jámiyetshiligi (mámleketlikler toparı) mámleketleriniń potencial hám haqıyqıy áskeriy abaylardan (qurallı zorlıqshılıq) qorǵalıwın xarakteristikalaydı.

KORPORACIYA - (latinsha: corporatio — birlespe, awqam, jámiyetshilik) — rawajlangan iri akcionerler jámiyeti, qandayda bir iskerlik ushın shólkemlesken huqıyqıy hám fizikalıq shaxslar kompleksi.

KREDIT - (latinsha - creditum — qarız, credo — isenemen, maqullayman) — pul qarjıları, tovar hám xızmetlerdi kelisim, ústeme (procent) tolıq qaytarıp beriw shárti menen málim múddetlerge qarızǵa beriw.

QOSPA KÁRXANA - basqa mámleketler firmaları qatnasıwında qurılǵan, shólkemlestiriliw tárepten birden-bir yuridikalıq shaxs retinde rásmiylestirilgen kárxana.

JIC-Yaponiya xalıq aralıq birge islesiw shólkemi.

MATRADE - Malayziyanıń sırtqı sawdanı rawajlandırıw korporaciyası

MDIS - Singapur menejmentti rawajlandırıw instituti. 2008-jıl Tashkentte shet eldegi birinshi filialın ashadı.

MEMORANDUM - (latinsha : memorandum — este tutıw) — 1) diplomatiyalıq hújjet; qandayda bir mámlekettiń diplomatiyalıq jol menen dodalanıwı kerek bolǵan máseleler maydanınan óz kóz qarasın bayanlaıp jazǵan xatı. Ádette, notaǵa qosımsha etiledi yamasa basqa mámleket wákiline tapsırıladı; 2) sawda sistemasında esap kitap, qarızdarlıq penen baylanıslı bolǵan xat; 3) qandayda másele boyınsha bildiriw xatı, xızmet málimlemesi.

MONOPOLIYA – (grekshe jeke sataman) bazarda usınıstıń bahası hám kólemi ústinen qadaǵalawdı ámelge asıratuǵın hám sol sebepli usınıs kólemi hám bahasın yamasa avtorlıq huqıqı, patent, sawda belgisi yamasa mámleket tárepinen jasalma monopolıyanı jaratıw menen baylanıslı eksklyuziv huqıqtı tańlaw arqalı paydanı maksimal dárejede asırıwǵa ılayıq bolǵan shólkem.

MTCP - Malayziya texnologiya birge islesiw stependiyası.

NATO - Arqa Atlantika shártnaması shólkemi

OIK - Qubla - Shıǵıs Aziya mámleketler shólkemi

PITIM — 1) huqıqta shártnama, kontrakt, xalıq aralıq shártnama, konvensiya túsiniqleriniń sinonimi. 2) Ózbekstan Respublikasınıń FK boyınsha puqaralar hám yuridikalıq adamlardıń puqaralıq huqıq hám minnetlerin belgilew, ózgertiw yamasa bıykarlawǵa qaratılǵan háreketi.

RATIFIKACIYA- (latinsha - ratus — tastıyıqlangán hám facere — qılıw) — xalıq aralıq shártnamanıń mámleket hákimiyatı joqarı organı tárepinen tastıyqlanıwı.

RENESSANS - francuz tilinen alıńǵan sóz bolıp "tikleniw" degen mánisti bildiredi. Renessans XIV-XVI ásirlerde Evropada júz bergen oyanıw dáwiri.

REZOLUCIYA - qandayda bir soraw, máseleni kórip shıǵıw nátiyjesinde kelip shıqqan sheshim.

REZERV – (fransuzsha saqlaw) jańa qurallar, kúshler alınatuǵın derek.

REZOLYUCIYA - (lat. resolutio-qarar) - 1) jıynalıw, konferenciya hám basqalarda qabıl etiletuǵın qarar; 2) lawazımlı shaxstıń is qaǵazı ústinde bitilgen pikiri, qararı, pármalı

SANAAT - shiyki ónim, material, janar may, energiya hám basqa ónimler, óndiriwshi yamasa xalıqqa xızmet kórsetiwshi kárxanalar (zavod, fabrika, kán, elektr stanciya, ferma hám basqalar) kompleksine ayıladı.

SERTIFIKAT - Sertifikat (lot. sertum — anıq hám facere — qılıw) — 1) mámleket shólkemleriniń finanslıq minnetlemesi, zayomi; 2) qamsızlandırıw Sertifikatı — qamsızlandırıw shártınaması shártlerin ańlatatuǵın hújjet; qamsızlandırıw polisi ornına ótedi; 3) amanat (depozit) Sertifikatı — bankke qoyılǵan amanat summasın tastıyıqlaytuǵın qımbat bahalı qaǵaz hám belgilengen múddet ótkennen, amanatshı (Sertifikar saqlawshı) dıń amanat summasın hám shártlesken procentlerdi sertifikat bergen bankte yamasa onıń basqa qálegen shaqapshasında alıw huqıqı; 4) ónim sapasına gúwalıq beretuǵın hújjet, ol jaǵdayda ónimniń sapası, qásiyetleri, paydalanıwǵa tiyisli ayırım kórsetpeler, ónim islep shıǵarılǵan jer yamasa firma atı, sonıń menen birge, ónimdiń qáwipsizligi hám jaramlılıǵına tiyisli maǵlıwmatlar sáwlelengen boladı.

SPIKER - 1. Ullı Britaniyada ulıwma palata baslıǵı. 2. Bir qatar mámleketler parlamentlerinde parlament baslıǵı yamasa palata baslıǵı.

STRATEGIYA - bul qanday da bir maqsetke erisiwde dúzilgen hám ol tiykarda háreket qılınatuǵın reje hám qaǵıydalar toplamı.

SUVERENITET – (fransuzsha joqarı hákimyat, ústemlik) mámlekettiń ishki jumıslarında hám sırtqı siyasatı basqarıwda tolıq gárezsizligi.

TENDENCIYA – (latınsha “tendentia” – beyimlik) qanday da bir zattıń háreketi yamasa rawajlanıwındaǵı jónelisi

TOLERANTLIQ - (bawrıkeńlik) o'zgelerdiń turmıs tárzi, ádep-ikramı, ádetleri, sezimleri, pikiri, ideyalarına sabır-taqatlı bolıw

TRANZIT (latınsha - transitus — ótkel) — jolawshı hám júklerdi bir punktten basqasına aralıq punktler arqalı tasıw.

TRM- Turaqlı rawajlanıw maqsetleri qospa fondı.

YUNESKO - Jer júzlik den sawlıqtı saqlaw shólkemi. YUNESKO--inglizshe United Nations Educational, Scientific and cultural organizations--Birlesken milletler tálimi, Bilim hám mádeniyat shólkemi.

YUNISEF - (United Nations International Children`s Emergency Fund) Birlesken Milletler Shólkemi balalar fondı.

SHIYKI ZAT RESURSLARI - insannıń azǵana tásirine dus kelgen hám keyinirek qayta islew ushın mólsherlengen miynet predmeti.

SHERIKLIK — biznes sherikleri retinde belgili tárepler ózleriniń óz-ara máplerin támiyinlew ushın sheriklik etiwge razı bolǵan shártlesiw bolıp tabıladı.

SHHT - SHanxay hamkorlik tashkiloti (Shanxay birge islesiw shólkemi)

SHTAB-KVARTIRA - Kompaniyaníń, shólkemdiń, kárxananıń tiykarǵı mekememesi (ofis) tiykarǵı funkciyalarınıń kópshiligi jıynanǵan orın.

VI. PAYDALANILǵAN DEBIYATLAR DIZIMI

I. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń shıǵarmaları

1. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. -T.: "O'zbekiston", 2017.-488 b.
2. Mirziyoyev SH.M. Milliy taraqqiyot yo' limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko' taramiz. 1-jild. -T.: "O'zbekiston", 2017. - 592 b.
3. Mirziyoyev SH.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. T.: "O'zbekiston", 2018. -507 b.
4. Mirziyoyev SH.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. 3-jild.-T.: "O'zbekiston", 2019.400 b.
5. Mirziyoyev SH.M. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. 4-jild.- T.: "O'zbekiston", 2020.-400 b.

II. Normativlik-huqıqiy hújjetler

1. Ózbekstan Respublikasınıń Konstitusiyası.-T.: Ózbekstan, 2023.
2. Ózbekstan Respublikasınıń 2020 - jıl 23-sentyabrde qabıl etilgen " Tálim tuwrısında" gi Nızamı.
3. "Korrupciyaǵa qarsı gúresiw tuwrısında" gi Ózbekstan Respublikasınıń Nızamı.
4. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2015 jıl 12 iyun daǵı " Joqarı bilimlendiriw mekemeleriniń baslıq hám pedagog kadrların qayta tayarlaw hám mamanlıǵın asırıw sistemasın jáne de jetilistiriw tuwrısında" gi PP-4732-sanlı Pármanı.
5. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019 jıl 27 maydaǵı " Ózbekstan Respublikasında korrupciyaǵa qarsı gúresiw sistemasın jáne de jetilistiriw ilajları tuwrısında" gi PP-5729 - sanlı Pármanı.
6. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019 jıl 27 avgustdaǵı " Joqarı tálim mekemeleri baslıq hám pedagog kadrlarınıń úzliksiz mamanlıǵın asırıw sistemasın engiziw tuwrısında" gi PP-5789 - sanlı Pármanı.
7. Ózbekstan Respublikası ministrler Mákemesiniń 2019 jıl 23 sentyabrdegi " Joqarı tálim mákemeleri baslıq hám pedagog kadrlarınıń mamanlıǵın asırıw sistemasın jáne de jetilistiriw boyınsha qosımsha ilajlar tuwrısında" gi 797-sanlı Qararı.
8. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019 -jıl 8-oktyabrdagi "Ózbekstan Respublikası joqarı tálim sistemasın 2030 jılǵa shekem rawajlandırıw" konsepsiyasın tastıyıqlaw tuwrısında" gi PF-5847-sanlı Pármanı.

9. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2022-jıl 28-yanvardaǵı "2022-2026 jıllarǵa mólsherlengen Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası tuwrısında" gi PP-60 - sanlı Pármanı.

10. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2023-jıl 25-yanvardaǵı "Respublika atqarıw etiwshi húkimet shólkemleri iskerligin nátiyjeli jolǵa qoyıwǵa tiyisli birinshi nábettegi shólkemlestirilgen ilajlar tuwrısında" gi PP-14-sanlı Pármanı.

III. Arnawlı ádebiyatlar

1. Oliy ta'limning meyoriy-huquqiy xujjatlari to'plami. -T., 2013.
2. O'rinov V. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi: asosiy tushunchalar va qoidalar. O'quv qo'llanma. Nyu Bransvik Universiteti, 2020.
3. The European Higher Education Area. Joint Declaration of the Ministers of Education. Bologna, 1999, 19 June.
4. Shaping our Own Future in the European Higher Education Area // Convention of European Higher Education Institutions. Salamanca, 2001, 29-30 march.
5. Virtualnaya realnost kak novaya issledovatel'skaya i obrazovatel'naya sreda. Serfuz D.n. i dr. // JURNAL Nauchno-analiticheskiy jurnal «Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta Gosudarstvennoy protivopojarnoy slujbi MCHS Rossii», 2015.-8.185-197.
6. Ibraymov A.YE. Masofaviy o'qitishning didaktik tizimi. Metodik qo'llanma. T.: "Lesson press", 2020. -112 b.
7. Ignatova N. Y. Obrazovaniye v sifrovuyu epoxu: monografiya. M-vo obrazovaniya i nauki RF. Nijniy Tagil: NTI (filial) UrFU, 2017. - 128 s. http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/54216/1/978-5-9544-0083-0_2017.pdf
8. Kiryakova A.V, Olxovaya T.A., Mixaylova N.V., Zaporojko V.V. Internet-texnologii na baze LMS Moodle v kompetentnostno-oriyentirovannom obrazovanii: uchebno-metodicheskoye posobiye / A.V. Kiryakova, T.A. Olxovaya, N.V. Mixaylova, V.V. Zaporojko; Orenburgskiy gos. un-t. Orenburg: OGU, 2011.- 116 s. http://www.osu.ru/docs/fpkp/kiryakova_internet_technologies.pdf
9. Kononyuk A.YE. Oblachniye vichisleniya. - Kiyev, 2018. – 621 s.
10. Oliy ta'lim tizimini raqamli avlodga moslashtirish konsepsiyasi. Yevropa Ittifoqi Erasmus+ dasturining ko'magida. https://hiedtec.ecs.uniruse.bg/pimages/34/3._UZBEKISTAN-CONCEPT-UZ.pdf Emelyanova O. A. Ta'limda bulutli texnologiyalardan foydalanish //
11. Yosh olim.2014.- № 3. - S. 907-909.

12. Moodle LMS tizimida masofaviy kurslar yaratish. O'quv-uslubiy qo'llanma. T.: Toshkent farmatsevtika instituti, 2017.
13. Tendensi i razvitiya visshego obrazovaniya v mire i v Rosii. Analiticheskiy doklad-daydjest. - M., 2021.- 198 s.
14. A.S. Zikriyoyev. Dunyo universitetlari reytingidagi tadqiqotchi olimlar orasida o'zingizni kashf qiling. -T.: Navro'z, 2020. ISBN 9789943659285
15. Sherzod Mustafakulov, Aziz Zikriyoev, Dilnoza Allanazarova, Tokhir Khasanov, Sokhibmalik Khomidov. Explore Yourself Among World Class Researchers. Grand OLEditor, Tashkent 2019, ISBN: 8175 25766-0.
16. Ackoff, Russell L., Scientific Method, New York: John Wiley & Sons, 1962.
17. Barzun, Jacques & Graff. F. (1990). The Modern Researcher, Harcourt, Brace Publication: New York.
18. Muslimov N.A va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. O'quv-metodik qo'llanma. T.: "Sano-standart", 2015.-208 b.
19. Muslimov N.A va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativ asoslari . O'quv-metodik qo'llanma. T.: "Sano-standart", 2015. - 120 b.
20. Pecherkina, A. A. Razvitiye professionalnoy kompetentnosti pedagoga: teoriya i praktika [Tekst] monografiya/ A. A. Pecherkina, E. E. Simanyuk, YE. L. Umnikova: Ural. gos. ped. un-t. Yekaterinburg: [b.i.], 2011. -233 s.
21. O.S. Frolova. innovatsionnoy koFormirovaniyempetensii pedagoga v protsesse vnutrishkolnogo povisheniya kvalifikatsii. Diss.k.p.n. Voronej 2018.
22. Kompetensii pedagoga XXI veka [Elektronniy resurs]: sb. materialov resp. konferensii (Minsk, 25 noyab. 2021 g.)/M-vo obrazovaniya Resp. Belarus, GUO «Akad. poslediplom, obrazovaniya», OO «Belorus. ped. o-vo. Minsk: APO, 2021.
23. Ishmuhamedov R.J., M.Mirsoliyeva. O'quv jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalari. -T.: «Fan va texnologiya», 2017, 60 b. 24. Ishmuhamedov R. Mirsoliyeva M, Akramov A. Rahbarning innovatsion faoliyati. -T.: "Fan va texnologiyalar", 2019.-68 b. 25. Kodjaspirova G.M. Pedagogika v sxemax, tablitsax i opornix konspektax/ -M..Ayriss-press, 2016. 26. Natanzon E. Sh. Priyemi pedagogicheskogo vozdeystviya. - M, 2012. -202 s.
27. Sergeyev I.S. Osnovi pedagogicheskoy deyatelnosti: Uchebnoye posobiye.SPb.: Piter, 2014.

IV. Internet saytlar

1. www.edu.uz.
2. www.aci.uz.
3. www.ictcouncil.gov.uz.

4. www.lib.bimm.uz
5. Ziyonet.Uz
6. www.sciencedirect.com. www.
7. www.acs.org
8. www.nature.com
9. <http://www.komienko-ev.ru/BCYD/index.html>